

Едиција ИЗВОРИ
Књига 2.

Рецензент
др Момчило Митровић

ОВА КЊИГА ФИНАНСИРАНА ИЗ БУЏЕТА
МИНИСТАРСТВА КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Снежана Радић

**АГРАРНА
РЕФОРМА
У ВАЉЕВСКОМ КРАЈУ
ПОСЛЕ 1945. ГОДИНЕ**

Ваљево, 2006.

Предговор

У последњој деценији 20. века, један од приоритетних послова основне делатности Међуопштинског историјског архива у Ваљеву био је сређивање и обрада архивске грађе која се односи на видове одузимања имовине, после Другог светског рата, у ваљевском крају и шире.

Прегледано је преко 70 фондова органа управе и издвојена архивска грађа са подацима о одузетој имовини, од грађана и правних лица, без накнаде тржишне вредности или правичне накнаде, применом прописа и аката о конфискацији, аграрној реформи, национализацији, секвестрацији, експропријацији, као и применом других прописа. Ова врста имовинско-правних аката припада категорији архивске грађе од изузетног значаја. Урађени су азбучни регистри за око 6.000 лица, а за преко 2.000 лица формиран су и аналитички обрађени предмети.

Показало се у пракси да је Архив отишао корак испред позитивних прописа и да је спремно дочекао Закон о пријављивању и евидентирању одузете имовине (мај 2005) и Закон о враћању (реституцији) имовине црквама и верским заједницама (јун 2006). Бројним заинтересованим физичким и правним лицима дате су копије докумената о одузетој имовини.

Замисао о објављивању извора о видовима одузимања имовине после Другог светског рата започета је, 1992. године, у часопису „Гласник“ Међуопштинског историјског архива у Ваљеву. У едицији „Извори“ Међуопштинског историјског архива у Ваљеву објављена је, 2002. године, прва књига – „Конфискација имовине у Ваљевском округу 1944–1946“. Друга књига исте едиције, „Аграрна реформа у ваљевском крају после 1945. године“, само је природан след и наставак истраживања и презентирања прворазредних историјских извора из ове области.

Конфискација и аграрна реформа, као видови одузимања имовине после Другог светског рата, представљају начин формирања материјалне основе будућег друштвено-економског поретка државе. На тај

начин преко 80% приватног власништва преведено је у државну, касније друштвену својину. И конфискација и аграрна реформа представљају репресиван начин промене власништва и поништавају једно од основних људских права – право на својину.

За писање књиге о аграрној реформи коришћена је необјављена архивска грађа фондова органа управе који се чувају у Међуопштинском историјском архиву у Ваљеву. Најпотпунији подаци налазе се у фонду Окружног народног одбора Ваљево – Пољопривредно одељење 1946. и фонду Скупштине среза Ваљево за 1946. годину, као и у фондовима општинских и месних народних одбора.

Службени листДФЈ, каснијеФНРЈ, и Службени гласник НР Србије били су незаобилазни извори, јер је у првом објављен Закон о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији (1945), и његове допуне, а у другом службеном гласилу објављена су упутства и друга подзаконска акта којима се регулише поступак спровођења аграрне реформе.

Од периодике, прегледани су текстови објављени у листу „Све за победу“, касније „Напред“, не само због значајне допуне података већ и да се осети атмосфере тога времена. Из написа у штампи сазнајемо какав је однос локалних власти према аграрној реформи, описани су услови и динамика процеса спровођења аграрне реформе, као и расположење грађанства. Штампана нам даје одговоре на многа питања, из једног другог угла – где, коме и колико је одузето земљишних поседа.

За највећи део рада није коришћена литература, из два разлога: прво, рад се заснива на анализи и презентацији до сада необјављених прворазредних историјских извора; друго, приступ теми је нов – у средишту рада су власници великих земљишних поседа, односно „аграрни објекти“ – приватна лица и цркве и манастири. Из литературе су узети подаци за сажети историјски оквир настанка, развоја и разградње сељаштва, да би се читаоцима приближили догађаји који су уследили после 1945. године. Такође, литература је коришћена за писање кратког историјата настанка и градње манастира и цркава у ваљевском крају.

Аграрна реформа је претежно спровођена у периоду 1946-1948, али и касније, после шездесетих година 20. века када су доношена решења о коначној додели земљишта аграрним субјектима (беземљашима), па су акта о аграрној реформи проналажена и у архивској грађи, појединих фондова, из периода 1960-1967.

Тема рада превазилази локалне оквире због величине територије на којој су одузимани земљишни поседи и честих административно-територијалних подела. То није само ваљевски крај већ целокупно подручје које географски и административно, у одређеним периоди-

ма, гравитира и припада Ваљеву као главном носиоцу привредног и друштвеног живота на територији за коју је био надлежан. Административно и територијално, у неколико наврата, био је знатно увећаван укидањем суседних срезова или оснивањем нових.

У време доношења Закона о аграрној реформи и колонизацији, па до априла 1947, постојао је Ваљевски округ и он је обухватао Ваљево и пет срезова (Ваљевски, Подгорски, Колубарски, Тамнавски и Посавски). Новом административно-територијалном поделом, априла 1947, укинута је Ваљевски округ, издвојен је Посавски срез, а административно је припојен новоформираном Љишском срезу. Општина Лазаревац административно, је од 1960. до марта 1967, припадала Ваљевском срезу. Све су то разлози због којих могу да се пронађу подаци и за бивше власнике посела из места тада суседних округа, касније срезова (Чачанског и Шабачког).

У недостатку подједнако сачуване архивске грађе за све срезове, резултати истраживања систематизовани су према азбучном реду места у којима се спроводила аграрна реформа. У оквиру места дат је попис лица – бивших власника од којих је одузета имовина. Максимално су искоришћени расположиви извори. За нека лица, поред укупне величине одузетог посела и катастарске општине, дата је и величина обрадивог, односног необрадивог земљишта, на колико је аграрних интересената расподељена, колико су чланова породица имали и друго. За одузета манастирска и црквена имања наведени су сви катастарски бројеви парцела и имена аграрних интересената којима су додељене. Овако изложена материја има своје методолошко оправдање, јер омогућава лако проналажење података без обзира по ком кључу се претражује: местима или именима, односно називима бивших власника.

Материја је изложена у шест поглавља и хронолошки почиње од 1945. године. Поједина поглавља имају посебно издвојене тематске целине, јер је то налагала концепција рада – да се што потпуније прикажу обрађени подаци.

Прво поглавље је *Увод*, где је у најкраћим цртама дат кратки историјат настанка, развоја и пропадања сељаштва у Србији и ваљевском крају и, географске и административно-територијалне одреднице Ваљевског округа. Друго поглавље *Спровођење аграрне реформе*, анализира Закон о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији и поступак спровођења аграрне реформе, надлежности територијалних органа управе, рад и састав Окружног аграрног суда у Ваљеву. Треће, највеће поглавље, проистекло је из рада органа управе који су спроводили аграрну реформу. То су *Спискови бивших власника којима су оду-*

зетџи земљишни поседа по аграрној реформи у ваљевском крају. С обзиром да је сваки месни народни одбор утврђивао величину земљишног фонда на основу поседа одузетих на својој територији, по азбучном реду места унета су имена лица, са подацима о правном основу одузимања имовине и пописом одузете имовине. За поједина лица сачувани су записници, одлуке, решења, извештаји, реферати, преписи поседовних листова, жалбе, пропратна акта и друго. Због степена очуваности архивске грађе посебно су урађена подпоглавља за територије среских народних одбора Љига, Обреновца и Мионице. У четвртном поглављу, *Одузетџи манастџирски и црквени поседа у ваљевском крају по аграрној реформи после 1945*, детаљно су изложени подаци о величини одузетих имања са бројевима парцела по катастарским општинама и коме је, именом и презименом, одузето земљиште додељено. Пето поглавље, под насловом *Прва бразда Тамнаве*, говори о Алекси Алексићу и како је основао и подигао угледно пољопривредно добро у Совљаку. Цела прича делује нестварно и уводи читаоца у драматичност теме из које се може наслутити лична драма, а поступак тадашњих власти оценити као неразуман и несхватљив. У шестом поглављу *Ојџићенародна имовина* изложени су сумарни табеларни прегледи имовине која је одузета по свим основама и унета у фонд тзв. општенародне имовине у периоду 1953-1963.

У обради теме није примењена критичка анализа, јер се базира на изворној архивској грађи.

Књига даје бројна сазнања о величини и врсти одузетог земљишта, где и колико је највише одузето поседа, уопште о аграрној структури ваљевског краја.

Ово је велика тема која захтева студиозно и аналитичко разматрање. Ипак, може се рећи да су објављивањем извора и анализом спровођења конфискације и аграрне реформе у ваљевском крају заокружена два највећа облика одузимања имовине. У ширем смислу, књига представља допринос за темељнија истраживања успостављања друштвено-економског и политичког система после Другог светског рата, а у ужем, начин измене својинских односа и однос нових власти према појединцу.

Крајки историјат сељаштва у Србији

Имовинска и класна диференцијације у Србији најизраженија је у периоду 1870-1900. године,¹ „са бржим капиталистичким развитком после 1870. године“ када почињу да јачају „имовинске и класне разлике међу становништвом“ и развијају супротности, не само између града и села, већ и „између друштвених класа и слојева“ у њима. Не постоје извори из којих би се могло тачно утврдити колико је било повећање градског становништва, али је извесно „да је јачање градског становништва ишло на штету сеоског становништва“. У условима слабо развијене занатске производње, једино експлоатацијом и исцрпљивањем сељаштва могли су се створити и први већи капитали у градовима Србије и једино се тако могао издржавати све бројнији апарат бирократије, полиције и војске.

Процес имовинске диференцијације на селу огледао се у томе што се „повећавао... број пауперизованих и пролетеризованих сељака“ уз истовремено повећање броја „крупних сељака газда“. У периоду од 1889. до 1897. број крупних газдинстава (са преко 20 хектара) повећао се „за више од четири пута“. Њихов број је 1889. износио 2.572 или 1,6%, а 1897. године 11.442, односно 3,89%. Број средњих газдинстава (од 5 до 20 хектара) скоро се удвостручио са 64.437 на 121.604 тј. са 26,34% на 41,46%, док је број газдинстава до 5 хектара опао са 177.582 на 160.375, или у процентима са 72,60% на 54,65% од укупног броја газдинстава.

Овај процес може да се посматра и кроз повећање броја сеоских газда, на једној, и повећања броја беземљаша, на другој страни. У Србији је 1890. године било 18.122 породица које нису имале своје земље (односно 6,58% од укупног броја сеоских домаћинстава), а за мање од

¹ *Историја држава и права југословенских народа*, Универзитет у Београду, четврто издање, Научна књига, Београд, 1974, Глава I, Србија од 1804. до 1914. године, стр. 124, 125 и 154

десет година, тачније 1897, њихов број је безмало удвостручен – било их је 34.952 или 11,34%.

Према томе, „пред крај 20. века, било је у нашим селима око 35.000 сељака или преко 11% који нису имали земљу (а неки од њих ни своју кућу ни стоку)“. Број беземљаша и ситних поседника полупролетера који су имали до 1,5 хектара, износио је 68.956 или 22,38% „од укупног броја сеоских домаћина“. Забележено је да је у пољопривреди, 1896. године постојао 12.561 најамни радник, што указује на пауперизацију и пролетаризацију дела сељаштва, као и на све већи број печалбара.

Положај сељака није се променио ни у периоду 1903-1914, а по општој оцени разлог лежи у порасту потреба државе. Наиме, државни расходи углавном су покривани повећањем пореских оптерећења сељака. Ако се има у виду преовлађивање ситног поседа и примитиван пољопривредни инвентар, онда не чуди податак да је неплаћени порез, од стране сељака, „износио 32,8% у 1908. години“. Оснивање Аграрне банке, 1909. године, није решило питање пољопривредних кредита. Већ осиромашени сељаци били су приморани да узимају кредите код зеленаша под неповољним каматним условима, што је додатно угрозило економски положај масе сељака. Остајући без своје земље, беземљаша су били принуђени да се запошљавају у индустрији и занатству или као најамни радници у пољопривреди.

Између Првог и Другог светског рата преко 80% становништва обављало је пољопривредну делатност и живело на селу.

Ваљевски крај и шире, заузима значајан географско-стратегијски положај са разноврсним рељефом који је комбинација равничарских предела на северу, брдског у средњем делу, и планинског предела на југу, богат воденим токовима и рудним благом.

Анализом развоја сељаштва и аграрне структуре у Ваљевској области (са срезовима Ваљевски, Подгорски, Колубарски, Тамнавски и Посавски) за период 1929-1941², сазнајемо да је 1931. године било 23.793 поседа. Највише поседа било је у величини од 2 до 5 хектара (7.301), затим, од 5 до 10 хектара (6.509), а најмање је било поседа од 100 до 200 хектара (само 8) и то у највећим срезовима – Тамнавском и Посавском. Било је за очекивати да поседи од 20 до 50 хектара (1252) пруже квалитетнији живот. Међутим, власници таквих поседа су задруге са више чланова и врло често су разбијани на ситне.³ У аграрној структури Ваљевске области преовлађивали су поседи испод 5 ха

2 Исић, Момчило: *Сељаштво Ваљевске области 1929-1941*, „Милић Ракић“ – Ваљево, Ваљево 1985, стр. 24-29, 51

3 Станишић, Саватије: „*Наш сеоски посег*“, Недељник „Глас Ваљева“ бр. 14, 20. септембар 1940, стр. 2

(50,28%) који не могу да исхране своје становнике. Чланови њихових домаћинстава спадају у тзв. сиромашне сељаке и они су редовно морали да траже допунске приходе, најчешће у најму. Разлози за повећање пауперизације становништва, најамног рада и задуживања су: распад сеоских породичних задруга, повећање броја малих поседа, неквалитетна и неблаговремена обрада земље, немогућност примене робне производње на поседима мањим испод 10 ха и велика оптерећеност дугом. Додуше, задуживали су се и власници велика газдинства, али док су они улагали у унапређивње производње, дотле су ситни сељаци све више пропадали и били у рукама зеленаша. Сељаци су били принуђени да напусте вековну традицију везаности за село и да због посла одлазе у град где их је чекала незапосленост. Каково је економско стање владало у селу Ваљевске области пред Други светски рат, најбоље говори податак да је, 1939. године, 8.818 становника стицало приходе у најамном раду.

Разарања Другог светског рата само су продубила лоше стање сељаштва. Према подацима, у друштвеној структури Србије, 76% становништва бавило се пољопривредом, односно доминирало је сиромашно сељаштво.⁴ Тадашња Југославија сматрала се једном од „најсељачкијих“ земаља Европе. Примарни сектор развоја друштва била је индустријализација, док су село и пољопривреда били секундарни. Изражена су настојања да и пољопривреда буде индустријализована кроз стварање крупних газдинства и разне облике кооперације. Објективно, Србија је имала све услове да се развије као снажна аграрна земља.

Сељаштво је дуго година и после 1945. било објект а не субјект процеса и промена у развоју друштва. Они који су требали да се питају, остали су на маргини друштвених збивања. Нажалост, и добре намере нових власти, претвориле су се после две-три деценије у своју супротност.

Теријорија ваљевског краја

Подручје које данас називамо ваљевским крајем граничи се на северу долином Тамнаве, на истоку долином Колубаре и Љига, према западу долином Јадра, а јужне границе затвара планински венац Повлен – Маљен – Сувобор.

Окружни народни одбор Ваљево са седиштем у Ваљеву формиран је, 24. септембра 1944. године (у даљем тексту: ОНО Ваљево или Ва-

4 Пилевић, Ђорђе: „Миграција село – град у Србији после Другог светског рата с посебним освртом на ваљевски крај”, *Ваљево 1945-1965*, Саопштења са научног скупа „Развој ваљевског краја 1945-1965”, Истраживања IX, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 1997, стр. 196.

љевски округ), као орган власти за спровођење општих задатака државне управе и политике.

Имао је површину од 235,498.86 ха са надморском висином од 70 до 1650 м.

Економска моћ округа заснивала се на ситним земљорадничким поседима, трговини на мало, рударству, дрвно-прерађивачкој, млинској и хемијској индустрији. Пољопривредне површине обухватале су 167,658.22 ха (ораница, воћњака, винограда, ливада и пашњака); шуме су се простирале на 50,071.67 ха, а необрадивог земљишта било је 17,768.99 ха.⁵

У време доношења Закона о аграрној реформи, Ваљевски округ је, као природна и економска целина, територијално и административно обухватао град Ваљево и пет срезова: Ваљевски (Ваљево), Подгорски (Ваљевска Каменица), Колубарски (Мионица), Тамнавски (Уб) и Посавски (Обреновац). У саставу срезова била су 203 МНО са 222.586 становника, хомогеног националног састава, Срба православне вероисповести.⁶

СНО Ваљево имао је 55.279 становника, заједно са градом Ваљево и 55 МНО (Бабина Лука, Бачевци, Балиновић, Белошевац, Бранковина, Брезовице, Близоње, Богатић, Бранговић, Бујачић, Вујиновача, Веселиновац, Горић, Горња Грабовица, Горње Лесковице, Дегурић, Дивци, Доња Грабовица, Доње Лесковице, Драчић, Дупљај, Жабари, Забрдица, Зарубе, Златарић, Јабланица, Јасеница, Јовања, Јошева, Кланица, Клинци, Ковачице, Козличић, Котешица, Кунице, Лелић, Лозница, Лукавац, Пакље, Петница, Попучке, Пријездих, Рабас, Рађево Село, Равње, Ребељ, Ровни, Сандаљ, Седлари, Словац, Совач, Стрмна Гора, Стубо, Сушица и Тубравић).

СНО Ваљевска Каменица имао је 34.252 становника и 27 МНО (Беомужевић, Братачић, Бобова, Врагочаница, Гола Глава, Горња Буковица, Доња Буковица, Драгијевица, Дружетић, Каменица, Лопатањ, Мајиновић, Миличаница, Оглађеновац, Осечина (варош), Осладић, Остружањ, Плужац, Причевић, Сирдија, Ситарце, Станина Река, Стапар, Суводање, Туђин, Тупанци и Црниљево).

5 Међуопштински историјски архив Ваљево (у даљем тексту: МИАВ), фонд: Окружни народни одбор Ваљево (1944-1947) – Пољопривредно одељење, Преглед стања пољопривреде у ваљевском крају, без дел. бр., 1944, кут. инв. бр. 1.

6 Исто, исто, Одељење за просвету ОНО Ваљево, ПВ, Попис становништва урађен ради прикупљања података о броју неписмених у округу, дел. бр. 564, од 26. III 1946, кут. инв. бр. 2 (у намени акта је наведено: „Број становника који вам достављамо није потпуно тачан. Од њега треба сада одбити 10% колико је је отприлике отишло у ЈА, а и избеглица доста је већ отишло“); видети: Јевтић, Живорад, *Административно-територијалне промене у ваљевском крају (1944-1955)*, „Гласник“ МИАВ, бр. 23/88, Ваљево 1988, стр. 50, 51.

СНО Мионица имао је 40.901 становника и 53 МНО (Бабајић, Берковац, Бошњановић, Брежђе, Буковац, Велишевац, Вировац, Вртиглав, Горњи Врачевић, Горњи Лајковац, Горњи Мушић, Гуњица, Доњи Мушић, Доњи Врачевић, Дучић, Ђурђевац, Јајчић, Кадина Лука, Клашнић, Кључ, Команице, Крчмар, Латковић, Маркова Црква, Маљевић, Мионица (варош), Мионица (село), Мратишић, Мрчић, Наномир, Осеченица, Палезница, Пауне, Паштрић, Пепељевац, Планиница, Попадић, Придворица, Прњавор, Радобић, Рајковић, Ракари, Ратковац, Робаје, Санковић, Славковица, Стрмово, Струганик, Табановић, Тодорин До, Толић, Цветановац и Шушеока).

СНО Уб имао је 38.248 становника и 44 МНО (Бајевац, Бањани, Баталаге, Богдановица, Брезовица, Бргуле, Врело, Врховине, Вукона, Гвозденовић, Гуњевац, Докмир, Звиздар, Зукве, Јабучје, Каленић, Калиновац, Кожуар, Кршна Глава, Лајковац, Лисо Поље, Мали Борак, Мургаш, Новаци, Непричава, Паљуви, Памбуковица, Радљево, Радуша, Рубрибреза, Рукладе, Скобаљ, Слатина, Совљак, Степање, Стубленица, Таково, Тврдојевац, Трлић, Трњаци, Уб, Чучуге, Црвена Јабука и Шарбане).

СНО Обреновац имао је 53.902 становника и 24 МНО (Бело Поље, Бргулице, Бровић, Велико Поље, Вукићевица, Грабовац, Дрен, Забрешје, Звечка, Јошева, Кртинска, Лончаник, Љубинић, Милорци, Обреновац, Орашац, Пироман, Ратари, Рвати, Скела, Стублине, Трстеница, Уровци и Ушће).

У временском раздобљу, од 1945. до 1967, извршене су бројне територијалне промене, па има сачуваних података о аграрној реформи не само за Ваљевски округ, већ и шире. Као што је већ речено, Посавски срез је до априла 1947. био у надлежности Ваљевског округа, када су по Закону о административно-територијалној подели Народне Републике Србије⁷, укинута окрузи. Новом поделом формиран је Љишки срез и предмети, који су се односили на спровођење аграрне реформе, достављени су Окружном аграрном суду у Ваљево. По истом закону укинут је Колубарски срез, а његова територија подељена је на Ваљевски и новоформирану Љишки срез. Општина Лазаревац, по Закону о подручјима срезова и општина у НР Србије⁸, припадала је Ваљевском срезу, све до укидања срезова, закључно са 31. мартом 1967⁹, када су послови и надлежности Скупштине среза Ваљево пренете на општине.

7 Службени гласник НР Србије бр. 17/1947.

8 Исто, бр. 51/1959.

9 Сл. гласник СР Србије бр. 52/1966

Спровођење аграрне реформе

Новоуспостављени друштвено-економски и политички поредак Југославије, после Другог светског рата, заснивао се на државној својини. Нове власти су тај циљ оствариле укидањем приватне својине, као владајућег облика, доношењем низа закона и прописа у условима када је политика изнад економије. Државна својина представља својински систем „присилног“ колективног привређивања. Формирана је одузимањем имовине, односно експропријацијом. У најширем смислу, експропријација правно значи присилно одузимање имовине од приватних лица, у општем интересу, нарочито земљишта, фабрика и свих других средстава за производњу. У најужем смислу, представља начин преласка права својине над непокретностима у државну својину против воље сопственика те непокретности. Основни начин развлашћења буржоасије после рата, у тадашњој Југославији, одвијао се путем различитих форми одузимања имовине: конфискацијом, секвестрацијом, аграрном реформом и национализацијом. Велики и важни привредни објекти, у руке државе, прелазе путем конфискације (1945¹⁰), секвестрације и национализације, а земљишни поседи, делом путем конфискације, а највише применом аграрне реформе од 1945.

Уставом ФНРЈ, чл. 19. потврђена је аграрна реформа¹¹ и загарантовано је право власништва земљорадника на обрадивој пољопривредној земљи (до 30 хектара), уз стварање задружне имовине,

10 Закон о конфискацији имовине и о извршењу конфискације, Сл. лист ДФЈ бр. 40, од 12. јуна 1946.

11 Устав ФНРЈ, чл. 19. „Земља припада онима који је обрађују. Закон одређује може ли и колико земље може имати установа или лице које није земљорадник. Не може бити великих земљишних поседа у приватним рукама ни по коме основу. Максимум приватног земљишног поседа одређује закон. Држава нарочито заштићује и помаже сиромашног и средњег сељака својом општом привредном политиком, јевтиним кредитом и пореским системом“, Сл. лист ФНРЈ бр. 19, од 1. фебруара 1946.

посебно сељачких радних задруга. Омогућен је рад средствима у приватној својини уз ограничено запошљавање туђе радне снаге (до пет радника). Све ближе одредбе регулисане су законима.

Уставом ФНРЈ од 1946. потврђена је „експропријација експропријатора“ ако то тражи општи интерес и дат је уставно-правни основ за даљу национализацију индустријских, рударских, саобраћајних и трговинских предузећа. Национализација ових предузећа извршена је Законом из 1946, а трговина и мањих предузећа његовим изменама и допунама 1948. године.¹² На тај начин заокружена је својинска трансформација, односно процес подржављења приватне имовине.

Коначно су постављени темељи новом друштвено-економском уређењу, а самим тим и новоуспостаљеном друштвено-политичком систему. Југославија је дефинитивно претворена из капиталистичке у социјалистичку земљу.

Закон о аграрној реформи и колонизацији

Начело: „Земља припада онима који је обрађују“, остварено је усвајањем Закона о аграрној реформи и колонизацији, од 28. августа 1945. године.¹³

Да би се спречило отуђивање земље која је требало да се одузме, пре доношења закона, решењем министара унутрашњих послова, од 4. јула 1945,¹⁴ забрањена „до даље наредбе свака продаја, куповина и задуживање пољопривредних земљишта, шума, пољопривредних зграда и објеката... без обзира да ли су оне власништво појединца, установа или приватних предузећа“. Они који буду прекршили ово решење „одговараће по Закону о сузбијању недопуштене шпекулације и привредне саботаже“ (тачка 2), што значи да следи затворска казна или конфискација предметне имовине.

Закон је имао за циљ да се образује земљишни фонд потребан за додељивање земље аграрним интересентима, тзв. „беземљашима“ и стварање „великих државних угледних и огледних добара“, по узору на бивши СССР (совхози и колхози), одузимањем пољопривредних добара од аграрних објеката, односно бивших власника.

12 Закон о национализацији приватних привредних предузећа, Сл. лист ФНРЈ бр. 98, од 16. децембра 1946; допуна и измена Закона објављена је у истом гласилу бр. 35, од 29. априла 1948.

13 Закон о аграрној реформи и колонизацији, Сл. лист ДФЈ бр. 64, од 28. августа 1945.

14 Сл. лист ДФЈ бр. 48, од 19. јула 1947.

Уједно, намера је била, да се његовом применом, развласте велико-поседници (кулаци). Најкраће речено, аграрна реформа представља поступак одузимања пољопривредних добара и шумских поседа од бивших власника (аграрних субјеката).

По Закону о аграрној реформи и колонизацији у државну својину, као општенародна имовина прешли су: велики шумски поседи неземљорадника, шумски поседи у власништву банака, предузећа, акционарских друштава и других; шумски поседи цркава, манастира, верских установа и свих задужбина, шумски поседи изнад максимума од неземљорадника, народних непријатеља и свих оних против којих је покренут а није спроведен поступак по Закону о ликвидацији аграрне реформе на великим поседима од 19. јула 1931. године.

Законом је сужен и посед земљорадника тако да је одузет сав вишак обрадиве земље изнад одређеног максимума, одузети су поседи од неземљорадника (лица која нису обрађивала сама са својом породицом, већ путем закупа или најмном радном снагом).

У државну својину прешли су и земљишни поседи цркава и манастира и других верских институција.

Према неким подацима, преко половине укупног земљишног фонда прешло је у државни сектор или је дато сељачким радним задругама, а мање од половине дато је земљорадницима (беземљашима) и колонистима.

Закон је имао 37 чланова, а за тему која се обрађује, важни су: члан 3. тачка а), у којој се прецизира који поседи потпадају под аграрну реформу, где пише „велики поседи, тј. таква пољопривредна добра чија укупна површина прелази 45 хектара или 25 до 35 хектара обрадиве земље (оранице, ливаде, воћњаци и виногради), ако се искоришћују путем закупа или најамне радне снаге“; члан 10. по којем у земљишни фонд улази имовина одузета по основу конфискације од тзв. „народних непријатеља“, односно по судским пресудама; члан 4. тачка 1), где се наводи да имовина одузета по чл. 3, одузима „без икакве оштете власницима“; члан 5. тачка 1), одређује се земљишни максимум „с тим што не може бити мањи од 20 ни већи од 35 ха обрадиве земље“; чланом 7. одређено је да лица неземљорадничког занимања не могу имати више од 3 до 5 хектара, а да се одузета имовина може доделити „по закону и обичају о наслеђу члановима породице који живе на селу и баве се земљорадњом“; члан 12. прописује да ће се из земљишног фонда давати земља „земљорадницима без земље или са недовољно земље у циљу обрађивања и издржавања“. Важан је и члан 24, по којем „Земљиште додељено по овом Закону не може бити за рок од 20 година раздељено, продато, дато под закуп или заложено ни у целини ни де-

лимитно“. Члан 33, је кратак и јасан: „Немају право на додељивање земље лица која по Закону не уживају бирачко право“.

На предлог Аграрног савета ДФЈ, а на основу члана 28. и у вези чланова 3, 4 и 10. Закона о аграрној реформи донета је, 21. септембра 1945, Уредба о оснивању фондова: стамбених пољопривредних зграда, пољопривредног инвентара и стоке, семена и хране, покућанства, добивених конфискацијама и експропријацијама.¹⁵ По члану 2. у фонд стамбених и пољопривредних зграда улазе зграде и постројења на земљишту експроприсаним по Закону о аграрној реформи, као и „сав пољопривредни мртви инвентар...“, популарно називан „живи инвентар“, односно „сва крупна и ситна стока (коњи, говеда, свиње, овце, живина) која је припадала поседима наведеним у овим члановима“, као и резерве хране и семена које су се затекле на газдинству. То се првенствено односило на поседе неземљорадника, док је од поседа земљорадника, по правилу, одузиман само вишак преко одређене површине. Новом власнику предавана је земља слободна од свих дугова и терета, док је дотадашњи власник био задужен сразмерно делу који му је остао у власништву.

Закон о аграрној реформи и колонизацији, марта 1946,¹⁶ потврђен је и допуњен. Једна од значајних допуна везана је за чл. 7. где је први став измењен и допуњен да право добијања одузетих поседа од неземљорадника, вишак преко 3 ха, има и „блиска родбина која се бави земљорадњом“, затим истом члану додат је нови став, да лице које се најмање годину дана пре 28. августа 1945, бавило земљорадњом „сматраће се земљорадником“, под условом да је коначно напустило ранију професију.

Није сувишно подсетити да је и у Краљевини СХС спровођена аграрна реформа од 1919. године. Низ нерешених питања, касније Краљевина Југославије, требало је да реши Законом о ликвидацији аграрне реформе на великим поседима, од 19. јула 1931. године. Влада ФНРЈ је стала на становиште да треба извршити коначну ликвидацију предратне аграрне реформе. НР Србија је донела Закон о ликвидацији аграрне реформе вршене до априла 1941. на великим поседима у Аутономној Покрајини Војводини.¹⁷ Циљ је био да се уреде нерашчишћени имовинско-правни односи заостали након спровођења предратне аграрне реформе, пре свега легализација власништва над добијеним поседима, уколико су аграрни субјекти уведени у посед до

15 Исто, бр. 72/1945

16 Закон о потврди и изменама Закона о аграрној реформи и колонизацији од 23. августа 1945. године, Сл. лист ФНРЈ бр. 24, од 22. марта 1946.

17 Сл. гласник НР Србије бр.9/1947

6. априла 1941; отписи дугова аграрних заједница и други својински односи.

Послужба сировођења аграрне реформе

Организација власти била је централизована и тзв. административно-оперативно руковођење одвијало се од виших ка нижим органима власти. Примена Закона о аграрној реформи текла је у управно-правном поступку, а спроводило га је новоформирано Министарство за аграрну реформу и колонизацију, у складу са касније донетим уредбама и упутствима. Од средине 1946. пословима спровођења аграрне реформе руководило је Министарство пољопривреде – Одељење за аграрну реформу и колонизацију.¹⁸

При Пољопривредном одељењу Окружног народног одбора Ваљево основан је Одсек за аграрну реформу. Први посао који је обавио новоформиран одсек било је прикупљање података о имањима у Ваљевском округу чија је површина била већа од 45 ха. Регистрована су 94 таква поседа.

Срески одбори су добили задатак да изврше попис свих имања која падају под „удар“ аграрне реформе, тако што морали да направе спискове у које су уносили име и презиме власника (правна и физичка лица), седиште власника, величину поседа, катастарску ознаку поседа, занимање власника и породични статус.

Месни народни одбори су такође обављали и горе наведене послове, али је њихов главни задатак био да направе спискове сиромашних месних аграрних интересената који испуњавају права за доделу земље.¹⁹

Пољопривредно одељење предложило је Министарству да образује Аграрни суд при ОНО Ваљево, што је и учињено.²⁰ Први акт

18 МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947) – Пољопривредно одељење, Деловодни протокол Окружног аграрног суда у Ваљеву 1946-1948, дел. бр. 1026, од 5. јуна 1946; занимљив је допис Министарства аграрне реформе и колонизације НР Србије, заведен под бр. 1003, од 23. маја 1946. да је скраћеница на „брзојавки“ за ово министарство: АГРАКОЛЕ, књ. инв. бр. 31

19 Исто, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), Распис Министарства за аграрну реформу и колонизацију, од 10. октобра 1945, у којем су детаљно изложене припремне радње за извршење аграрне реформе, пр. бр. 5, кут. инв. бр. 304

20 Исто, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947) – Пољопривредно одељење 1945, Годишњи извештај о раду Пољопривредног одељења у округу ваљевском за 1945, од 20. децембра 1945, на стр. 7 у трећем поглављу – Одсек за аграрну реформу и колонизацију, пише: „Учињен је предлог Министарству за аграрну реформу Србије о образовању агр. суда при Окр. народном одбору у Ваљеву.“, кут. инв. бр. 4

Окружног аграрног суда у Ваљевоу заведен је 1. јануара 1946, а последњи 6. маја 1948. године.²¹ На подручју Окружног народног одбора Ваљево деловали су следећи судови: Окружни суд у Ваљевоу и срески судови у Ваљевоу, Ваљевској Каменици, Мионици, Убу и Обреновцу. Од специјалних, постојао је Окружни аграрни суд Ваљево.

За првог председника је изабран Сима П. Иванишевић. Кратко, функцију председника је обављао Живота А. Јеремић (до 22. јуна 1946), када је постављена Дивна Најман, рођ. Алексић (до 5. јуна 1947). Затим је функцију председника поново обављао Сима П. Иванишевић, до маја 1948, када је суд престао са радом.

Окружни аграрни суд у Ваљевоу доносио је одлуке у већу, председник суда и два члана – судије. Чланови већа били су Гвозден Бирчанин и Живорад Гођевац. Из сачуваних одлука види се да је поштована процедура судског поступка и да имају одговарајућу правну форму. Све почињу са „У име народа“ где је наведен састав већа, садржај предмета и датум седнице. Затим следи текст одлуке и њено образложење. На дну је био број одлуке и потпис председника.

По престанку рада Окружног аграрног суда у Ваљевоу, маја 1948. године,²² сви списи о одузетим поседима и њиховој расподели предати су надлежним среским народним одборима, односно уколико одузети поседи припадају њиховој територији.²³

У зависности од величине поседа, а по утврђеним критеријумима, одлуке о одузимању земље највише су доносили месни народни одбори и народни одбори општина, затим срески народни одбори и окружни одбор (у даљем тексту: МНО, НОО, СНО и ОНО).

21 Исто, Пољопривредно одељење, Деловодни протокол Окружног аграрног суда у Ваљевоу 1946-1948, (1946: бр. 1-1196, од 1. јануара до 30. децембара; 1947: бр. 1-209, од 4. јануара до 31. децембара; 1948: бр. 1-17, од 12. јануара до 6. маја), књ. инв. бр. 31

22 Сл. гласник НР Србије бр. 16 од 28. фебруара 1948; на 110 страни објављено је Упутство о начину ликвидације окружних аграрних судова. Занимљива је тачка 2. у којој је детаљано прописан начин архивирања – сређивања свршених и несвршених предмета и то „по месним, среским и градским народним одборима по Закону о административно-територијалној подели НРС“ у четири групе: а) објекти аграрне реформе (бивши власници), б) аграрни субјекти (они којима је земља додељена), в) молбе ранијих велепоседника да им остане 5 ха земљишта, и г) остали предмети.

23 МИАВ, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), Списак разних предмета о аграрној реформи Окружног аграрног суда, предатих Среском народном одбору Ваљево, по расформирању суда, од 31. маја и 4. јуна 1948, пр. бр. 43 и 44, кут. инв. бр. 304

Одлуке органа управе постојале су пуноважне тек кад их потврди Окружни аграрни суд у Ваљеви. За поседе преко 45 ха, одлуке о одузимању доносило је Министарство за аграрну реформу.

Поступак око одузимања и расподеле земље био је сложен.

Прво су месни народни одбори прикупљали податке о имовини која пада под удар аграрне реформе – тзв. реферати. То су исправе где су уписивани подаци из земљишно-књижних уложака по катастарским општинама, за одређено лице за чији се посед претпоставља (на основу величине) да подлеже аграрној реформи.

Затим је одржаван збор месних аграрних интересената, односно расправа месних аграрних интересената (тзв. „беземљаша“) када доношена одлука о утврђивању аграрних објеката (тј. бивши власници поседа). На основу прикупљених података, од кога и колико ће пољопривредног земљишта бити одузето, утврђиван је земљишни фонд месног народног одбора. На истом, или нешто касније заказаном збору, утврђивао се број сиромашних земљорадника и доносило „одлуке“ о расподели земље месним аграрним интересентима. Право на добијање земље имали су они који се баве земљорадњом, или су „без земље или са недовољно земље ... и то у месту или ближој околини“ (чл. 12. Закона). Право првенства у расподели имали су борци партизанских одреда, породице и сирочад изгинулих бораца, инвалиди балканских ратова (1912-1918), жртве и породице жртава фашистичког терора (чл. 16. Закона).

Одлука МНО или НОО, у тадашњој преписци називана рефератом, заједно са записником о одржаној расправи на збору месних аграрних интересената, прослеђивана је среском народном одбору (аграрном одсеку), који је на основу члана 18, други став Закона о аграрној реформи и колонизацији, доносио одлуку о утврђивању објекта аграрне реформе (бив. власник). Одлуке су биле веома детаљне и давале су одговоре на 5 тачака: имовно стање власника и број чланова његове породице; да ли поседи „падају под удар аграрне реформе“ или не; попис земљишта по катастру (бројеви парцела, врста и величина); колико власнику по закону треба оставити на основу припадајућег максимума (чл. 3, став 5), с тим што су власници били у могућности да изаберу парцеле; констатацији да ли се остављају власнику све зграде и постројења, као и сав живи и мртви инвентар или да се део одузима; податке у којима се наводи шта се од поседа одузима (бројеви парцела, врста и величина); и на крају, остављена је могућност права жалбе.

Ови списи су потом прослеђивани Окружном аграрном суду у Ваљеви, који је својим одлукама, потврђивао, враћао на ревизију или стављао ван снаге одлуке МНО или СНО о подели земље. По њихо-

вом „јавном обнародовању“, у року од три дана, могле су се упутити жалбе заинтересованих страна. Постојала је разлика у поступку жалбе за бив. власнике и месне аграрне интересенте. Први су могли да се жале после добијене одлуке суду и сносили су све трошкове, док су се други упућивали жабе среском одбору и били су ослобођени плаћања таксе. У већини случајева, одлуке су биле пуноважне. По истеку рока жалбе радио се „Списак нових власника уведених у посед“ (у 6 примерака и достављао: Министарству пољопривреде – Одељење за аграрну реформу, Окружном аграрном суду, СНО, Пореској управи, Катастарском одељку и МНО на чијој се територији налазило одузето земљиште). По достави спискова излазио је геометар и вршио парцелацију. Тек тада је доношена одлука – решење о коначној додели земље и прослеђивана је бившем власнику и сваком лицу које је примило земљу, као и на горе наведене адресе и Земљишно-књижном суду.

Уколико су се поседи, предвиђени за одузимање, налазила на територији два или више месних народних одбора, сваки одбор је понаособ одржавао расправу и тек онда је цео предмет о експропријацији уступан надлежном среском народном одбору за доношење одлуке. Затим би уследио исти поступак, као када је у питању један МНО.

Према писању штампе, јануара 1946,²⁴ по Закону о аграрној реформи у Ваљевском округу одузето је од имућних поседника 5.387 хектара. У тексту су дати су подаци о величини земљишног фонда по срезовима, као и подаци о највећим поседима који се одузимају. Управо је то период када су већ били прикупљени подаци о земљишним поседима који подлежу аграрној реформи (утврђени „аграрни објекти“), када су одржавани зборови МНО и расправе месних аграрних интересената – беземљаша. Како је објавила штампа, на тим расправама сељаци су могли да се увере колико је народна власт сељачка власт, јер су земљу на зборовима одузимали сами сељаци „од власника који по ораницама одавно не газе него по патосу господских соба...“. Тако је под ударне реформе дошло, у Великом Пољу, „имањце“ од 69 ха Живојина Перића, „који се шета по београдском асфалту...“ Помињу се поседи Милана Гођевца, трговца из Ваљева и имање, од преко 70 ха, Живорада Нешића. По величини највеће, до тада евидентиране, поседе у Ваљевском округу имали су Алекса Алексић из Совљака – преко 150 ха, Радовановић Радомир из Крчмара – 99 ха и Јанковић Дамјан из Планинице имао је 95 ха.

24 Недељник „Све за победу“ (касније „Напред“) бр. 53, од 26. јануара 1946, текст под насловом „У нашем округу 5387 хектара земље пада под удар Закона о сировођењу аграрне реформе“

До јануара 1946. стање по срезовима је било следеће:

Ваљевски срез је за расподелу имао 1375 ха. На величину земљишног фонда утицала су два имања: 113 ха манастира Ћелије и 42 ха цркве у Вујиновачи.

У **Подгорском срезу** земљишни фонд је износио 646 ха, а власници већих земљишних комплекса (преко 150 ха) била је неколицина: адвокати (2), кафеције (2), трговци (2), по један лекар, пензионер и инжењер. Као примери наведени су др Панта Јанковић који располаже са 40 ха у Врагочаници, Протић Божидар и Светислав са по 21 хектар у Горњој Буковици итд.

Земљишни фонд **Колубарског среза** износио је 1382 ха. Имао је 334 ха „доброг“ земљишта, а припадало је 19 бивших власника, од којих су њих 5 трговци, 4 чиновници, 3 пензионери, један лекар итд.

Тамнавски срез имао је 1353 ха.

Посавски срез је имао, у том тренутку, најмање земље за расподелу, само 631 ха.

Дати су подаци о броју аграрних интересената (власници имања испод 2 ха). Право на доделу земље испуњавало је 12.945 породица, што је према процени око 65.000 становника у округу или око 35% укупног броја становништва у Ваљевском округу.

Наведени подаци у тексту нам указује да је ово тек почетак спровођења аграрне реформе у Ваљевском округу. До тада су евидентирана 233 поседа чија је укупна величина била 5.387 ха.

Поступак аграрне реформе у Ваљевском округу спровођен је више година али је најинтензивнији од фебруара до јуна 1946. године. Очигледна је разлика у односу на горе изложене податке, што се види из следећих табела²⁵ и збирних података.²⁶

25 МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947) – Пољопривредно одељење 1946, Табеларни прегледи о „утрошку“ земљишног фонда по МНО на територији срезова и Ваљевског округа, достављени на захтев Окружног аграрног суда у Ваљеву, дел. бр. 1618, јуни 1946, кут. инв. бр. 8

26 Исто, исто, Одговор по распису Министарства пољопривреде – Одељење за аграрну реформу и колонизацију, упућен свим СНО и ГНО на територији НРС о аграрним објектима и субјектима; Збирни подаци о спровођењу аграрне реформе на територији Ваљевског округа – здружени предмет под дел. бр. 2178, 2645 и 2665, од 2. августа 1946, кут. инв. бр. 8

ВАЉЕВСКИ ОКРУГ – 1946. година

Ред број	Срез	Број бивших власника	Број аграр. субјеката	Величина земљишног фонда у ха
1	Град Ваљево	-	22	50,32.51
2	Ваљевски	77	428	687,89.35
3	Подгорски	-	73	200,10.06
4	Колубарски	-	662	1134,94.37
5	Тамнавски	164	1119	2063,72.15
6	Посавски	130	1007	1395,83.71
УКУПНО:			3297	5532,82.15

ГРАДСКИ НАРОДНИ ОДБОР ВАЉЕВО – 1946. година

Ред. број	ГНО	Број аграрних субјеката	Величина земљиш. фонда у ха	Подељено аграр. субјектима	Подељено у јавне сврхе
1	Ваљево	22	50,32.51	41,93.08	8,39.51
УКУПНО:		-	50,32.51	-	-

ВАЉЕВСКИ СРЕЗ – 1946. година

Ред. број	МНО	Број бивших власника	Број аграрних субјеката	Број чланова породица	Величина земљишног фонда у ха
1	Бранковина	5	37	164	74,80.65
2	Бабина Лука	1	8	61	13,98.16
3	Брезовице	4	6	22	25,64.72
4	Дивци	6	23	123	46,68.00
5	Драчић	3	18	116	25,91.18
6	Грабовица	7	34	183	66,44.03
7	Златарић - Рибари	4	7	40	12,46.52
8	Златарић - Јовања	2	68	458	98,75.00
9	Клинци	2	14	79	11,82.73
10	Котешница	9	34	219	74,84.02

11	Лелић	2	21	122	110,41.00
12	Лукавац	3	31	147	27,75.00
13	Лозница	3	32	183	53,05.00
14	Петница	11	37	182	43,15.95
15	Попучке	4	6	35	7,54.27
16	Рађево Село	5	25	146	42,25.91
17	Ребељ	6	27	192	56,17.09
УКУПНО:		77	428	2472	791,69.23

Нема података од колико је бивших власника одузета имовина.

ПОДГОРСКИ СРЕЗ – 1946. година

Ред. број	МНО	Број аграрних субјеката	Величина земљишног фонда у ха
1	Врагочаница	12	19,35.98
2	Горња Буковица	18	43,29.95
3	Гола Глава	11	70,38.26
4	Драгијевица	7	15,42.06
5	Лопатањ	1	2,57.86
6	Миличаница	-	9,74.29
7	Оглађеновац	21	28,62.21
8	Остружањ	1	0,68.08
9	Суводање	2	10,01.37
УКУПНО:		73	200,10.06

Нема података од колико је бивших власника одузета имовина за све МНО, а за МНО Миличаница недостаје број аграрних интересената којима је расподељен земљишни фонд.

КОЛУБАРСКИ СРЕЗ – 1946. година

Ред. број	МНО	Број аграрних субјеката	Величина земљишног фонда у ха
1	Бабајић	41	38,03.68
2	Берковац	9	6,79.23

3	Брежђе	10	32,52.63
4	Буковац	7	11,42.51
5	Врујци	7	10,24.26
6	Горњи Врачевић	22	19,16.04
7	Горњи Мушић	-	-
8	Доња Топлица	15	6,77.86
9	Доњи Врачевић	16	13,44.92
10	Дучић	19	15,69.59
11	Ђурђевац	60	62,09.35
12	Јајчић	10	12,19.05
13	Кадина Лука	1	0,84.93
14	Кључ	20	10,82.52
15	Команице	-	-
16	Латковић	19	14,24.89
17	Маркова Црква	4	2,55.94
18	Мионица (варошица)	-	3,32.00
19	Мионица (село)	18	24,16.42
20	Осеченица	8	8,54.79
21	Палежница	-	-
22	Пауне	39	62,61.30
23	Паштрић	10	50,97.86
24	Пепељевац	27	22,04.56
25	Планиница	8	68,44.30
26	Попадић	18	34,12.88
27	Прњавор	135	463,48.39
28	Радобић	24	15,77.68
29	Рајковић	41	62,83.29
30	Ракари	20	14,45.96
31	Санковић	25	19,94.24
32	Славковица	8	12,29.30
33	Стрмово	8	5,00.00

34	Струганик	5	3,43.24
35	Табановић	4	3,66.20
36	Толић	-	-
37	Цветановац	4	2,94.56
УКУПНО:		662	1134,94.37

Нема података о броју бивших власника којима је одузета имовина, а за МНО Горњи Мушић, Команице, Палежница и Толић недостају сви подаци.

ТАМНАВСКИ СРЕЗ – 1946. година

Ред. број	МНО	Број бивших власника	Број аграрних субјеката	Број чланова породица	Величина земљишног фонда у ха
1	Бајевац	16	59	326	139
2	Бањани	3	25	180	47
3	Баталаге	1	31	167	18
4	Брезовица	4	90	550	122
5	Врело	5	42	264	24
6	Вукона	3	18	96	15
7	Докмир	10	130	795	231
8	Јабучје	18	165	897	301
9	Кожуар	4	60	485	65
10	Каленић	4	27	139	28
11	Лајковац	2	8	51	8
12	Мали Борак	6	78	400	128
13	Мургаш	11	51	265	88
14	Новаци	11	61	330	117
15	Паљиви	11	61	354	86
16	Памбуковица	10	64	309	159
17	Радљево	2	61	231	51
18	Радуша	4	9	42	23
19	Совљак	6	79	459	141

20	Таково	1	15	83	4
21	Тврдојевац	9	82	486	134
22	Трлић	3	24	134	22
23	Тулари	3	51	228	17
24	Уб	14	46	214	77
25	Шарбане	3	27	128	21
УКУПНО:		164	1364	7612	2066

СНО Уб, приликом доставе података, извршио је заокруживање величине земљишног фонда за МНО на својој територији. Примера ради земљишни фонд фонд МНО Јабучје био је 301,02.52 ха (301 ха), Каленића 27,09.93 ха (28 ха), Новака 117,36.4 ха (117 ха), Уба 76,68.88 ха (77 ха) итд.

ПОСАВСКИ СРЕЗ – 1946. година

Ред. број	МНО	Број бивших власника	Број аграрних субјеката	Број чланова породица	Величина земљишног фонда у ха
1	Велико Поље	14	85	459	165,48.00
2	Вукићевица	4	10	35	8,34.00
3	Грабовац	11	260	1383	195,89.00
4	Дрен	6	18	90	135,14.00
5	Забрежје	3	21	115	14,89.00
6	Звечка	12	61	246	87,37.00
7	Јошева	2	22	118	12,25.00
8	Кртинска	1	23	95	218,62.00
9	Лончаник	3	23	133	15,12.00
10	Љубинић	5	32	108	47,06.00
11	Милорци	-	8	-	-
12	Обреновац	10	36	174	123,54.00
13	Орашац	1	5	22	5,95.98
14	Пироман	9	89	372	154,57.00
15	Ратари	-	17	-	23,96.05
16	Скела	10	137	691	378,34.00

17	Стублине	15	114	570	122,28.00
18	Трстеница	7	29	134	19,07.00
19	Уровци	8	51	224	29,42.00
20	Ушће	9	52	256	61,09.00
УКУПНО:		130	1093	5225	1211,28.03

Недостају подаци за МНО Милорци зато што овај одбор није имао земље за поделу аграрним интересентима. Такође, непотпуни су подаци за МНО Ратари – види се да је величина земљишног фонда била 23,96.05 ха и да је подељен на 17 аграрних интересената, али нема броја бивших власника. У истом акту у рубрици „примедбе“ за МНО Вукићевица наведено је да је „земљиште раздељено интересентима, није извршен катастарски премер“.

Ако се упореде подаци објављени у штампи, јануара 1946 (5387,00.00 ха) са подацима достављеним од стране срезова Ваљевског округа, јуна (5532,82.15 ха), уочава се разлика у укупном збиру.

СПИСКОВИ

БИВШИХ ВЛАСНИКА КОЈИМА СУ ОДУЗЕТИ
ЗЕМЉИШНИ ПОСЕДИ ПО АГРАРНОЈ РЕФОРМИ
У ВАЉЕВСКОМ КРАЈУ

Бабајић

По одлуци СНО Мионица – Пољопривредни одсек, од 26. априла 1946, МНО Бабајић имао је у земљишном фонду 38.03,68 ха обрадивих и необрадивих површина за расподелу аграрним интересентима. (пр. бр. 77)²⁷

Бабина Лука

Хацић (Војислава) Душан, Бабина Лука. Из молбе Савке Хацић, жене Душанове, за повраћај одузете имовине, упућене Министарству аграрне реформе и колонизације у Београду, 10. августа 1946, сазнајемо да је Душан Хацић у К.О. Бабина Лука имао 34,08.22 ха; да му је по основу конфискације 11. марта 1946. године²⁸ одузето 10 ха, а по Закону о аграрној реформи, 26. априла, још 4,07.74 ха. Сви одузети поседи ушли су у земљишни фонд МНО Бабина Лука и подељена на 8 аграрних интересената са 51 чланом породице. Министарство је вратило предмет на поновно разматрање. У међувремену – 1948, Окружни аграрни суд у Ваљевоу је укинут, па предмет није ни „окончан“. (пр. бр. 308)

Бајевац²⁹

МНО Бајевац у свом саставу имао је села Бајевац и Степање. Према расположивим подацима, земљишни фонд МНО Бајевац био је 139,00.00 ха. Поседи су одузети од 16 бивших власника и расподељени на 59 аграрних интересената са 326 чланова породице.

27 Исто, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), кут. инв. бр. 304, пр. бр. 77. Напомена: у даљем тексту, да би се избегло понављање, бројеви предмета биће написани у заградама уз текст, а извор је исти, и предмети о аграрној реформи налазе се у кутијама инв. бр. 304, 305 и 306.

28 Радић, Снежана: *Конфискација имовине у Ваљевском округу 1944-1946*, МИАВ, Ваљево, 2002, стр. 83

29 МИАВ, фонд: НОО Бајевац – Бајевац (1944-1955), кут. инв. бр. 32. Напомена: Сви подаци за МНО Непричава преузети су из фонда: НОО Бајевац (1945-1953), Записник збора месних аграрних интересената МНО Непричава, од 17. јануара 1946.

Димитријевић (Ђурђа) Спасоје, Бајевац. Власнику је остављено 20,15.90 ха, а одузето 7,09.86 ха.

Живановић Бојана, жена Живанова, Ваљево. С обзиром да није земљорадник, остављено јој је 3 ха, а одузето 3,07.75 ха.

Ивановић (Сретена) Славко, Бајевац. На име максимума, власнику је остављено 19,69.94 ха обрадиве и 3,46.87 ха необрадиве земље. Одузето је 2 ха обрадиве земље.

Ивковић (Максима) Борисав, Бајевац. Власнику је на име земљишног максимума остављено 20,38.77 ха, а одузето 2,66.92 ха. Међутим, Окружни аграрни суд ставио је одлуку МНО Непричава бр. 563, од 13. марта 1946, на поновно разматрање јер је установљено да, према пописном листу из земљишно-књижног улошка у К.О. Бајевац има преко 60 ха и да у породици живе два сина, стари преко 40 година, који су „можда жењени“ – па се поставља питање да ли овај посед пада под удар аграрне реформе. Одговор није сачуван.

Јеринић Милена, рођ. Ђукић из Уба. Власници поседа, као неземљораднику, остављено је 5 ха у К.О. Врховине, а одузето 7,00.10 ха обрадивог и необрадивог земљишта. Незадовољна одлуком, власница је упутила жалбу Окружном аграрном суду у Ваљеву. Не само да је одбијена жалба, већ није уважена ни одлука МНО да јој се остави 5 ха, већ само 3 ха. Уследио је спор и предмет је стигао до Јавног тужилаштва у Ваљеву и до Министарства за аграрну реформу и колонизацију у Београду. Из списка сазнајемо да је њен муж Живко Јеринић, професор из Ваљева отпуштен из службе, фебруара 1946. Суд је од СНО Уб тражио да достави доказе (извештај) да су се бавили земљорадњом, али су упозорени „да тај извештај не прибављате преко МНО у Непричава, јер је то један од најслабијих месних народних одбора у округу, већ на неки други начин“. Предмет је окончан у септембру 1947. када је Контролна комисија – инспектор за Округ ваљевски нашао да је одлука Окружног аграрног суда правилна.

Јовановић (Милутина) Јеврем, Бајевац. Имао је поседе у К.О. Бајевац и К.О. Рукладе у величини од 34,42.80 ха. Власнику је остављено 19,96.44 ха, а у корист земљишног фонда одузето 10,47.18 ха. Признао је отуђење шуме у К.О. Рукладе.

Милошевић (Божидара) Никола, Непричава. У земљишни фонд села Непричава ушла је имовина одузета по основу конфискације у величини од 2,28.03 ха.³⁰

Митровић (Љубомира) Милисав, Непричава. Првобитно, остављен му је земљишни максимум од 20,00.35 ха у катастарским општинама

30 Радић, Снежана, н.д., стр. 144

нама Рубрибреза и Непричава, а одузето у К.О. Непричава 1,80.95 ха. Одлуком Окружног аграрног суда у Ваљевоу, од 20. марта 1946, поступак је обустављен јер је у питању задружни посед (две уже земљорадничке породице).

Поповић (Симе) Миливоје, Непричава. Власнику је остављено 28,01.20 ха (15,56.60 ха обрадиве земље и 12,44.90 ха под шумом), а одузето 22,52.85 ха. У одлуци НОО Непричава бр. 2145, од 15. марта 1947. пише да је одузето 21,16.04 ха.³¹

Станковић (Марка) Душан, Бајевац. Одлуком Окружног аграрног суда у Ваљевоу бр. 418/46, од 9. марта 1946, власнику је остављен земљораднички максимум од 20 ха, а у корист земљишног фонда узето је укупно 32,90.97 ха (29,98.07 ха обрадивог земљишта и 2,92.90 ха под шумом).

Станојевић (Милоша) Момир и Александар, Степање. Имали су поседе у три катастарске општине: Бајевцу, Степању и Непричави. Пошто су у питању две уже земљорадничке породице остављен им је по један земљишни максимум (40,77.00 ха), а одузето у Бајевцу, Непричави и Степању 8,37.36 ха. Када је у питању ова породица постоји још једна недоумица. Према списку лица са имовином већом од 20 ха, који је урадио МНО Бајевац, пише да је задруга Станојевић Милоша имала у К.О. Степање 62,49.20 ха, К.О. Непричава 67,78.65 ха и К.О. Бајевац 7,06.25 ха што укупно износи 137,34.10 ха. Остављено им је 40 ха. Поставља се питање да ли је остатак, од 97,34.11 ха, одузет.³² (прим. аутора)

Бањани

Весић Петроније, Бањани, одузето је 5,17.00 ха.³³

Петковић М. Привислав, Бањани. Имао је поседе на територији више месних народних одбора у: Бањанима, Калиновцу и Брезовицама. Према одлукама ових одбора, од јануара 1946, именованом је као неземљораднику одузета сва имовина, изузев 5 ха. По тражењу СНО Уб председник НОО Бањани, А. Димитријевић доставио је податке о Петковић Прибиславу, 11. марта 1946. Именовани је живео у Бањанима од 1912. године и није обављао земљорадничке послове већ је наследио и наставио механске и трговачке послове свога оца. Поред

31 МИАВ, фонд: СО Лајковац – Лајковац (1944-), Имовинско-правна акта (захтеви за пренос - укњижбу добијених парцела по основу аграрне реформе), 1963-1965, кут. инв. бр. 67

32 Исто, фонд: НОО Бајевац – Бајевац (1945-1953), Списак лица домаћина који на основу Закона о аграрној реформи имају више од 20 ха обрадиве земље, 1946, кут. инв. бр. 32

33 Исто, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, В, дел. бр. 1665/46, кут. инв. бр. 5

две куће у Бањанима и 6 помоћних зграда имао је и по кућу у Београду и Калиновцу. У своје две жалбе, Петковић Прибислав је већину навода оповргао. Уважавајући жалбе, Окружни аграрни суд у Ваљевоу донео је одлуку о поништењу претходних, па је Петковић Привиславу остављен земљишни максимум од 20 ха, а одузето је 31,05.20 ха у К.О. Калиновац, што је ушло у земљишни фонд МНО Брезовица.³⁴ Према записнику МНО Брезовица, од 24. јануара 1948, Петковић Привиславу одузето је 30,18.33 ха и расподељено на 21 породицу из села Брезовица и Калиновац, које су имале 108 чланова.

Брезовица и Калиновац су села која припадају НОО Бањани. На збору месних аграрних интересената за села Брезовица и Калиновац одржаном 24. јануара 1948, одлучено је да се 125,37.16 ха одузетог земљишта расподели на 83 породице беземљаша. Поседи су одузети од: Јовановић Војислава из Калиновца, Петковић Радована из Калиновца, Јелачић Миладина, трговца из Уба, Јовичић Анђелије из Брезовица, Рафаиловић Катарине, рођ. Сокић из Београда; Сокић Живорада из Калиновца, Петровић Војислава из Брезовица, Станимировић Љубице, рођ. Петковић из Ваљева; Кузмановић Драгутина из Брезовица, Савић Селимира из Калиновца, Петковић Привислава из Бањана и Недељковић Драгомира из Брезовица.³⁵

Јелачић [Јеличић] Миладин, трговац из Уба. Одузета имовина, у величини од 4,74.40 ха, подељена је на 4 породице са 18 чланова. (веза пр. бр. 138)

Јовичић Анђелија, Брезовица. Одузетих, 5,33.00 ха, подељено је на 6 породица са 26 члана.

Кузмановић Драгутин, Брезовица. Укупно је одузето 8,32.24 ха, од чега је 2,01.60 ха остављено МНО за подизање прогимназије, а остатак је подељен на 6 породица са 31 чланом.

Петровић Војислав, Брезовица. Одузето је 10,79.30 ха обрадивог земљишта, од чега је 5,17.30 ха остављено за сточарску станицу. Остатак, од 5,62.00 ха, подељен је на три породице са 18 чланова.

Петковић Радован из Калиновца. Одузето је 10,25.53 ха и расподељено на 9 породица са 41 чланом.

34 Исто, фонд: НОО Бањани – Бањани (1944-1959), Одлука СНО Уб о утврђивању месних аграрних интересената на поседу Прибислава Петковића из Бањана од 10. априла 1946, кут. инв. бр. 16

35 Исто, исто, Записник са расправе месних аграрних интересената села Брезовица и Калиновац, од 24. јануара 1948, (поред имена бивших власника, у записнику су наведене кат. парцеле, њихова величина и коме се додељују), кут. инв. бр. 16

Поповић Миливоје, Брезовица, одузето је 5,51.00 ха.³⁶

Рафаиловић Катарина, рођ. Сокић из Београда. Одузета имовина у К.О. Брезовица, у величини од 28,48.74 ха, подељена је на 16 породица са 80 чланова. МНО Брезовица одлуку о одузимању имовине донео је у јануару 1948, али тек у августу потврђена је од стране СНО УБ.

Савић Селимир из Калиноваца. Одузето је 13,26.83 ха и подељено на 10 породица са 62 члана.

Сокић Живорад, Брезовица. Одузета имовина, у величини од 2,19.00 ха, подељена је на две породице са 5 чланова.

Станимировић Љубица, рођ. Петковић из Ваљева. Одузета имовина у К.О. Брезовица, у величини од 1,98.98 ха, подељена је на три породице са 26 чланова.

Баталаге

Земљишни фонд МНО Баталаге био је 18,20.97 ха, од тога 14,44.97 ха је обрадиво и 3,76.00 ха необрадиво земљиште и све је подељено аграрним интересентима. Помиње се конфискована имовина **Александра Иконовића** и **Драгише Зарубца**, која је такође предвиђена за расподелу, али се не зна величина њихових поседа. (пр. бр. 80)

Белошевац

Окружни аграрни суд у Ваљеву, 11. априла 1947. године, у већу састављеном од председника суда, Дивне Најман и судија Гвоздена Бирчанина и Живорада Гођевца, као чланова већа узео је у разматрање „све списе МНО Белошевац“ бр. 2586, од 8. марта 1947, који се односе на утврђивање аграрних субјеката. На „не јавној“ седници донео је одлуку по којој се одбацује жалба Цвијовић Митра из Белошеца и нашао да је „одлука МНО Белошевац о утврђивању аграрних субјеката правилна и на закону основана, јер је месни одбор правилно установио величину земљишног фонда и из истог земљу правилно поделио аграрним интересентима“. Такође, констатује се да је „било мало земље за расподелу и да су аграрни интересенти којима је додељена земља исто сиромашни и оптерећени породицом“. (пр. бр. 81)

Васиљевић Божидар, Белошевац. По одлуци МНО Белошевац од 2. јуна 1946, одузето је 0,77.33 ха у К.О. Белошевац и додељено једној породици са 6 чланова. (пр. бр. 314)

³⁶ Исто, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, В, дел. бр. 1665/46, кут. инв. бр. 5

Јеринић (Драгутина) Цветко, Белошевац. Имао је земљишне поседе у катастарским општинама Белошевац (22,64.96 ха) и Пауне (2,38.60 ха). Остављен је земљораднички максимум од 20 ха (17,88.19 ха обрадиве земље, 0,58.74 ха неплодног земљишта и 1,52.26 ха под шумом), а одузето 5,03.04 ха, од којих се 4,78.87 ха налазило у Белошеву, а 0,24.17 ха у Паунама. (пр. бр. 209 и 291)

Михаиловић В. Јован, Клинци. У земљишни фонд МНО Белошевац ушла је имовина одузета по основу конфискације у К.О. Белошевац. Посед од 1,27.18 ха расподељен је на две породице са 16 чланова. (пр. бр. 81)

Оташевић (Јована) Милош, Белошевац. У земљишни фонд МНО Белошевац ушла је имовина одузета по основу конфискације³⁷ у величини од 1,37.21 ха и расподељена је на две породице са 11 чланова. (пр. бр. 81)

Бранковина

Величина земљишног фонда МНО Бранковина, са селима Забрдица, Бабина Лука и Јошева, износила је 64,80.65 ха, од тога 47,92.23 ха подељено је на 22 аграрна интересента, а 16,92.23 ха „уступа се земљишном фонду“. На збору месних аграрних интересената одржаном 30. марта 1946. за села Бранковину и Близоње утврђени су аграрни објекти. „Интересената из К.О. Забрдица, Бабина Лука и Јошева“ није било. (пр. бр. 82)

Добро основне школе у Бранковини. Посед ранијег власника у величини од 1.85,36 ха дат је једном аграрном интересенту са 6 чланова породице. (пр. бр. 149)

Вићентијевић (Алексе) Чедомир, Бранковина. Имовина је одузета од Надежде уд. пок. Алексе Вићентијевића и у одлуци МНО Бранковина, од 25. фебруара 1946, наведено је да се оставља неземљораднички максимум од 3 ха, а у земљишни фонд уноси 19,66.50 ха (10,59.95 ха обрадиве и 9,06.55 необрадиве земље). У нешто касније донетој одлуци истог одбора, од 30. марта, о утврђивању аграрних субјеката села Бранковине и Близоње, пише да се „на укупној површини од 22,66.50 ха“ у К.О. Бранковина утврђују 4 аграрна интересента са 17 чланова породице. (пр. бр. 164)

Драгојловић (Светислава) Светозар, кафеција из Бранковине. Имао је поседе у К.О. Бранковина и К.О. Близоње у величини од 21,76.84 ха. Њему, као неземљораднику, остављено је 3,09.02 ха, а одузето 18,67.82

37 Радић, Снежана, н. д., стр. 75

ха. Део одузетог поседа расподељен је на 3 аграрна интересента са 18 чланова породице. (пр. бр. 186)

Драгојловић (Светислава) Светозар, кафеџија из Бранковине. Имао је 21,76.84 ха у К.О. Бранковина. Пошто „посед власник не обрађује сам нити са својом породицом већ га издаје под кирију и најам“, није земљорадник и остављено му се 3,09.02 ха, а одузето 18,67.82 ха, од којих је 3,56.36 ха обрадива и 15,11.46 ха необрадива земља. (пр. бр. 186)

Ђурђевић (Марка) Михаило, село Близоње. Посед од 9,78.08 ха у К.О. Бранковина и К.О. Бабина Лука расподељен је на 6 аграрних интересента који су имали 33 члана породице.

Лазаревић Д. Милорад, кафеџија из Бранковине. Занимљива је констатација на крају одлуке МНО Бранковина од 30. марта 1946, којом се мења одлука бр. 355 о одузимању поседа од Милорада Д. Лазаревића, кафеџије из Бранковине „што ништи своју одлуку о одузимању земље именованом као недемократску и враћа његовом сину Станимиру који је земљорадник и има своју породицу“

Петровић (Марка) Богдан, трговац из Београда (нема величине одузетог земљишта, осим бројева парцела).

Петровић Драгиња, удова Богданова, Ваљево (нема величине одузетог земљишта, осим бројева парцела).

Петровић (Јеврема) Милован, Бранковина. Према поседовним листовима К.О. Бранковина и К.О. Близоње, посед у величини 27,84.29 ха, водио се на његово име. Из преписа Протокола о привременој подели непокретног имања масе пок. Војислава Петровића из 1930. године видимо да је имовина била подељена на три дела, између Драгиње, Војислављеве удове, Милована Петровића и његове мајке Марице. Петровић Драгињи, рођ. Кузмановић из Ваљева одузети су поседи по основу аграрне реформе. Одузета имовина од Петровић Милована ушла је у земљишни фонд МНО Бранковина по основу конфискације.³⁸ На одлуку МНО Бранковина жалбу је упутио Петровић Милован, истичући да се пред судом још увек води спор око конфискације његове имовине и да „Драгиња уд. Петровића, која живи код својих зетова и ћерки у Ваљеву, још пре 15 година одрекла се земљорадње“, да је извршена физичка деоба имања и да њему није требало одузети неке поседе. Жалба је одбијена са образложењем да и конфискована имовина улази у аграрни фонд. На поседу од 18,92.32 ха утврђена су 4 аграрна интересента са 22 члана породице (пр. бр. 260).

38 Исто, н. д., стр. 76

Петровић Негован (нема величине одузетог земљишта, осим бројева парцела).

Симеуновић (Живка) Радоје, лекар из Ваљева. Имао је поседе у катастарским општинама Бабина Лука и Докмир. У К.О. Бабина Лука имао је 6,49.51 ха (3,52.81 ха њива и 2,96.70 ха шуме), а у К.О. Докмир 5,22.60 ха. Остављен је неземљораднички максимум у К.О. Бабина Лука, а у корист земљишног фонда МНО Бранковина одузето 3,49.51 ха и земљишног фонда МНО Докмир 5,22.60 ха. Укупно је одузето 8,72.11 ха.³⁹

Штулић (Светислава) Петар – Нема података о величини одузетог земљишта, осим бројева парцела.

Брезовице

Јевтић Борисав, Ваљево. Имао је К.О. Брезовице 13,96.73 ха. Првобитно, одлуком месног одбора, од 14. фебруара 1946, именованом је остављен неземљораднички максимум од 3 ха, а одузето 10,96.73 ха. Окружни аграрни суд у Ваљеву ставио је одлуку ван снаге, јер је установљено да Василија уд. Радојичић „има право удовичког уживања“ на 7,46.56 ха, рачунајући и део поседа који је остављен власнику на име максимума. Из овога произилази да је одузето 6,50.17 ха. (пр. бр. 205)

Радојичић Василија, Брезовице. Имовина остављена на „удовичко уживање“, у величини од 3,55.17 ха, расподељена је после њене смрти, септембра 1947. године. (пр. бр. 275)

Брежђе

Земљишни фонд МНО Брежђе са селима Брежђе и Горњи Лајковац износио је 7,52.81 ха обрадивих и под шумом. (пр. бр. 83)

Јелесијевић Радован, Горњи Лајковац. Пошто се као колониста одселио у Војводину, његов посед од 8,21.52 ха, према одлуци МНО Брежђе о утврђивању аграрних субјеката додељен је његовом брату Владимиру Јелесијевићу. (пр. бр. 206)

Ковачевић задруга (Негована) Драгиша, Милиљуб и Радован, Горњи Лајковац. Поменута лица су се одселила у Војводину у Банатски Брестовац, а њихова имовина у величини 8,01.00 ха унета је у земљишни фонд. По жалби њихове сестре Милке, удате Радојичић из Берковца – Среза лишког, Народни одбор среза ваљевског донео је решење, 6. априла 1955, по којем се четврти део имовине, у величини од 2,00.25 ха,

³⁹ МИАВ, фонд ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, кут. инв. бр. 8, Г-б, пр. бр. 22.

додељује именованој, а у корист земљишног фонда одузима 6,00.75 ха. (пр. бр. 212)

Крстић А. Живојин из варошице Мионица. У катастарским општинама в. Мионица и Горњи Лајковац имао је 13,41.96 ха, а одузето је 10,41.07 ха. Одузети посед у Горњем Лајковцу, у величини од 6,69.51 ха, подељен је на 3 аграрна интересента са 16 чланова породице. (пр. бр. 217)

Филиповић Светозар, Брежђе. У земљишни фонд његов посед, у величини од 83,12 ари, ушао је путем конфискације⁴⁰. Додељен је једном аграрном интересенту са 11 чланова породице. (пр. бр. 307)

Буковац

Величина земљишног фонда МНО Буковац износио је 11,42.51 ха. (пр. бр. 84)

Драгојевић Милоје и **Љубица**, рођ. Протић из Робаја. Посед од 8,32.58 ха подељен је на 7 аграрних интересената са 25 чланова породице.

Јаковљевић (Николе) Иван и **Миленија**, рођ. Томашевић из Робаја. Имали су поседе у К.О. Робаје у величини од 48,94.68 ха. На основу чл. 5. Закона о аграрној реформи остављено је на име максимума 25 ха, а одузето 23,94.68 ха. Део одузете имовине, у величини од 2,67.42 ха, МНО Рајковић уступио је МНО Буковац која је подељена на 2 аграрна интересента са 4 члана породице. (пр. бр. 202)

Лучић (Негована) Љубомир, Буковац. Посед у величини од 42,51 ара у земљишни фонд МНО Буковац ушао је по основу конфискације.⁴¹ Према одлуци СНО Мионица конфисковани посед, није се делио већ су парцеле уклопљене у сеоску шуму. (пр. бр. 222)

Ваљево

У граду Ваљево одржана је, 12. фебруара 1946, расправа збора аграрних интересената по предметима утврђивања земље која се одузима по Закону о аграрној реформи „на поседима Петковић Здравка, Станка и Максима, Милана Гођевца, трговца из Ваљева, Матић Богољуба, пензионера, Јевђе Ракића, пензионера, Петровић Милорада, трговца и Чедомира Томића, кафеције (са станом у Битољу)“.⁴² Збор је отворио председник Градског народног одбора Живојин Исаиловић

40 Радић, Снежана, н. д., стр. 133

41 Исто, н. д., стр. 136

42 МИАВ, фонд ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-6, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 18

и констатовао да је присутан делегат ГНО, чланови комисије и 3/4 аграрних интересената.

Алексић (Боке) Коста и син **Божидар**, трговци и власници извозно-увозне фирме „Коста & син“ у Ваљево и произвођачи сувих шљива у Јовањи.⁴³ СНО Ваљево донео је олуку бр. 173, од 23. марта 1946 (позивајући се на записнике месних народних одбора у Јовањи, Балиновићу, Јабланици и Ребељ – Поћути из фебруара 1946. године и одлуку Окружног аграрног суда у Ваљево бр. 348, од 19. фебруара 1946), да се у корист аграрног фонда одузму поседи величине 97,51.00 ха (26,82.50 ха обрадивог и 70,68.50 ха необрадивог земљишта), затим да се власницима експропришу сви објекти и постројења која се налазе на овом земљишту „са живим и мртвим инвентаром, изузев објеката која се њима на даље управљање остављају“. Одузета је имовина у катастарским општинама: Златарић – Јовања (плацеви под кућама, воћњаци, њиве, пашњаци, ливаде, шуме, укупно 60 парцела од којих је 25,37.09 ха обрадиво и 57,50.49 необрадиво земљиште, односно 82,87.58 ха), Балиновић (0,48.72 ха обрадиво и 0,24.55 ха – укупно 0,73.27 ха), Пакље (шуме 9,46.06 ха), Ребељ (засеок Мијачи – 0,03.11 ха), Совач (шуме и пашњаци – 0,78.52 ха), Тубравић (кућни плац, пашњак и њива – 0,14.86 ха) и Брезовице (шуме и пашњаци – 3,41.50 ха). На имању у К.О. Златарић – Јовања, од објеката одузета је магаза зидана циглом – неисправна, сушница за сушење шљива зидана циглом – неисправна и чардак за кукуруз дрвени – исправан.⁴⁴

Власницима је, по одлуци Окружног аграрног суда у Ваљево, од 16. априла 1946, остављено у К.О. Златарић – Јовања 5,00.00 ха земље (дворишта, воћњак и 2 њиве) и куће, „мртви“ инвентар (волоvsка кола, санке, чезе, плуг, дрљача, приколица, круњач, 2 каце, 2 бурета и остали пољопривредни алат „незнатне количине“) и „живи“ инвентар (коњ, крава, 4 овце, 3 свиње, 10 кокошака, 3 ћурке, 5 патака и 2 кошнице). Такође, остављени су им објекти у Ваљево и Врњачкој Бањи (вила „Битољ“), јер нису пале под „удар аграрне реформе“.

Алексић Коста и Божидар жалили су се на одлуку суда бр. 348, а МНО Јовања је приложио изјаве „једног грађанина из Јовање и једног грађанина Златарића“. Суд је цео предмет проследио Министарству аграрне реформе у Београду, 25. априла, које је одбило жалбе, и вратило оснажену одлуку суда (њихов бр. 18359, од 5. маја 1946). Затим је цео предмет суд послао на разматрање Савезној контролној комисији – Бироу за притужбе и жалбе, 19. јула, а сви списи, без примедби, враће-

43 Одлуке са подацима о одузетим поседима налазе се у власништву потомака Алексић Косте.

44 МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947) – Пољопривредно одељење, 1946, В, дел. бр. 1665/46, кут. инв. бр. 5

ни су 25. јула 1946. године. Алексић Божидар, који је живео у Златарићу, поново се жалио што му је остављено само 5 хектара (дел. бр. 152, од 25. септембра 1947). Месни народни одбор се сагласио да му се остави 25 ха „с тим да се пошаље Минист. извештај, предлог и списи о утврђивању агр. реформе“. Нема података како је предмет решен.⁴⁵

Богдановић (Јеврема) Милинко, трговац из Ваљева. Пошто је имао поседе у три среза (у катастарским општинама Мрчић, Пауне, Гола Глава и Белошевац – 8,37.97 ха), одлуку о одузимању имовине донео је ОНО Ваљево. Међутим, одлука је поништена по жалби власника и његовог синовца, Богдановић Живка из Мрчића.⁴⁶

Гођевац Милан, трговац из Ваљева. Према поседовним листовима имао је у Ваљеву 90,25 ари, Грабовици 12,91.70 ха и Крчмару 58,40 ари – укупно 14,40.38 ха. Милан Гођевац је на збору молио „да му се имање не одузима јер је то једини приход којим се издржава он и његове две неудате кћери и жена“. Том приликом приложио је и уверења да се не бави трговином од 1929. године. Интересенти су констатовали „да је он трговац по занимању, да не живи на имању и да ником од њих није познато да је ма ко из породице Гођевац из Ваљева радио на имању, сем што су лети проводили време на Дивчибарама“. Како пише, дискутовали „су другови: Михаило Радовић, другарица Ђајић и интересенти из засеока Белог Поља“. Пошто се највећи део имања налазио на територији Грабовице решено је да одлуке донесу МНО Грабовица и МНО Буковац.

Окружни народни одбор у Ваљеву – Аграрни одсек, на основу одлука ГНО Ваљево, МНО Горња Грабовица и МНО Буковац, донео је одлуку по којој су Милану Гођевицу остављају две парцеле у Грабовици и једна у Ваљеву уз Љубостињу („Беновац“) у величини од 3 ха. Одузети су поседи у Грабовици (9,91.70 ха – обрадиве површине), Ваљеву (0,78.54 ха) и Крчмару (0,58.40 ха) – укупно 11,28.64 ха. (пр. бр. 178 и пр. бр. 4⁴⁷)

45 Подаци о кретању предмета Алексић Косте и Божидара преузети су из фонда: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Деловодни протокол Окружног аграрног суда у Ваљеву 1946-1948 (дел бр. 910, 925 и 1078 из 1946, и 152/47), књ. инв. бр. 31

46 МИАВ, фонд ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-б, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 2

47 Исто, Пољопривредно одељење, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 4; Као пример покушаја „изврдавања аграрне реформе“ лист „Све за победу“ објавио је „без икаквог коментара“, изјаву двојице ваљевских трговаца и једаног кафеџије који потврђују да је Милан Гођевац земљорадник, да од 1929. године не обавља трговачку делатност и „да поред пољског имања нема другог, сем куће са осталим зградама где станује на плацу на Дивчибарама“, бр. 53, од 26. јануара 1946, стр. 2.

Јанковић др Пантелија, Иван и Стеван, сви из Ваљева. У јануару 1946. одузети су им поседе у К.О Врагочаница у величини од 1,17.00 ха и додељени једном аграрном интересенту са три члана породице. (пр. бр. 315)

Матић Богољуб из Ваљева. Имао је 7,55.58 ха у катастарским општинама Ваљево, Доњи Лајковац, Ратковац и Наномир. У корист земљишног фонда МНО Доња Топлица одузето је 0,53.76 ха што је подељено на 3 породице са 18 чланова. (пр. бр. 93). Одузети посед у величини од 0,74.01 ха, у К.О. Ратковац, додељен је једној породици са 12 чланова, а посед у К.О. Доњи Лајковац у величини од 1,36.98 ха и расподељен на две породице са 8 чланова. (пр. бр. 227)

На име неземљорадничког максимума Матић Богољубу остављена су 3 ха у К.О. Ваљево (1,76.98 ха) и К.О. Доњи Лајковац (1,23.02 ха), а одузето је у катастарским општинама Доњи Лајковац, Ратковац и Наномир – укупно 4,55.58 ха.⁴⁸

Петковић Здравко, Станко и Максим, индустријалци из Ваљева. Имали су поседе у К.О. Ваљево и К.О. Гола Глава. Како пише у записнику, „сами власници признају да су индустријалци, да се баве изградом цигле и моле да им се одреди више земље за индустрију“. Кроз дискусије интересената установљено је да је имање Петковића у К.О. Ваљево „рупчага и увала“ и да није за обрађивање. Закључено је да нису земљорадници, да имају поседе у другом срезу и да та два предмета треба прикључити и разматрати заједно. Земљиште које им је остављено у Ваљеву, служило им је за индустријске сврхе, односно за њихово предузеће за израду цигле и црепа. (пр. бр. 257 и пр. бр. 18⁴⁹)

Петровић (Срећка) Милорад, трговац из Ваљева. Имао је поседе на територији Ваљева, Словца и Чучуга у величини од 10,35.26 ха. Остављен је неземљораднички максимум (3,12.03 ха), а одузето у К.О. Чучуге 7,23.23 ха (4,75.65 ха обрадивог и 2,47.59 ха необрадивог земљишта).⁵⁰

Ваљевска Каменица

Срески народни одбор у Ваљевској Каменици, на захтев ОНО Ваљево – Пољопривредно одељење доставио је, 6. октобра 1945. године, поседовне листове и списак лица са територије овог среза који имају поседе веће од 45 ха.⁵¹ На списку се налазе: 1. Ђурашиновић (Станимира) Милорад, Врагочаница – 53,71.42 ха, 2. Исаиловић (Живка) Јован,

48 Исто, исто, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 13

49 Исто, исто, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 18 (видети: Гола Глава)

50 Исто, исто, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 20

51 Исто, Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-а, дел. бр. 985/46, кут. инв. бр. 8

Осладић – 45,98.89 ха, 3. Лазаревић (Јанка) Драгић, Оглађеновац – 53,23.16 ха, 4. Ћосић (Ивана) Милорад, Лопатањ – 54,54.13, 5. Андрић Душан и Ангелина, Миличиница – 53,68.56 ха, 6. Бранковић (Андре) Живорад, Миличиница – 69,66.79 ха, 7. Сировљевић (Алексе) Данило, Миличиница – 56,85.55 ха, 8. Кнежевић (Обрена) Милић, Миличиница – 54,41.16 ха, 9. Митровић (Рајка) Живорад, Миличиница – 53,91.90 ха, 10. Павловић (Ранка) Михаило, Црниљево – 67,78.89 ха, 11. Јовановић (Стевана) Драгић, Туђин и Осладић – 47,82.91 ха, 12. Ћосић Радоје, Суводање – 100,58.25 ха, 13. Јокић (Јакова) Милорад, Суводање – 96,11.65 ха. Нешто касније, 3. новембра 1945, по истом захтеву, достављени су подаци за Марковић Александра из Осечине који је имао поседе у више катастарских општина – 54,77.95 ха и Марковић Живка из Сирдије који је такође имао поседе на територији више катастарских општина – 57,65.77 ха.

Мићић Ј. Михаило, кафеџија у Каменици. На основу расправе месних аграрних интересената и реферата МНО Ваљевска Каменица бр. 191, од 28. јануара 1946, СНО у Ваљевској Каменици донео је одлуку 24. јуна 1946. године, „о утврђивању објекта аграрне реформе на поседу Михаила Ј. Мићића, кафеџије из Каменице“. Породици бившег власника, као „инокосној неземљорадничкој породици“ остављена су 3 ха и то 2,50.00 ха плодног и 50 ари неплодног земљишта. У корист земљишног фонда одузето је 8,24.06 ха у К.О. Каменица и К.О. Оглађеновац – 7,20.16 ха обрадиве и 1,03.90 ха необрадиве земље. Из земљишног фонда изузето је 7,68.06 ха за проширење Државног воћног расадника у Ваљевској Каменици. (пр. бр. 313)⁵²

Врело

Целокупан земљишни фонд МНО Врело, од 23,18.50 ха, чинило је обрадиво земљиште, изузев 1,30.00 ха под шумом. Одузети поседи расподељени су на 34 аграрна интересента. (пр. бр. 86)

Берковић – Миросављевић Лазар, Обреновац. Одузето је 4,19.20 ха.⁵³

Ђурђевић Војислав, Шабац. Одузето је 1,74.10 ха.

Јовичић Анђелија, рођ. Сокић, Брезовица. У земљишни фонд села Врело ушло је 8,13.90 ха одузетих поседа.

Рафаиловић Катарина, рођ. Сокић, Брезовица. Одузето је 5,20.80 ха.

Сокић Живорад, Брезовица. Одузето је 3,00.00 ха.

52 Исто, Пољопривредно одељење, 1946, В, дел. бр. 1665, кут. инв. бр. 5

53 Исто, фонд: НОО Врело – Врело (1944-1955), Подаци за ниже наведена лица, чија је имовина ушла у земљишни фонд села Врело, преузети су из Записника са збора месних аграрних интересената, од 3. априла 1946, кут. инв. бр. 3

Вукона

Целокупан земљишни фонд МНО Вукона, од 14,16.22 ха, чинило је обрадиво земљиште и подељено је на 14 беземљаша. Нема имена власника поседа од којих је одузета имовина. (пр. бр. 87)

Гола Глава

Земљишни фонд МНО Гола Глава износио је 70,38.26 ха. Шуме ни-су дељене јер су по чл. 26, тач. 4. остале у земљишном фонду овог одбо-ра. Према одлуци СНО Ваљевска Каменица подељено је обрадиво земљиште – 31,25.37 ха на 11 аграрних интересената са 61 чланом по-родице. По основу Закона о аграрној реформи у земљишни фонд ушло је 63,89.69 ха, а 6,48.57 ха по основу конфискације. (пр. бр. 88)

Андрић Милоје, пензионер и **Жана**, из Београда. У катастарским општинама Јошева, Рабас и Гола Глава имали су 11,13.44 ха (4,74.72 ха обрадиве и 6,38.72 ха необрадиве земље). Одузето је укупно 8,07.38 ха (у све три катастарске општине), а на име неземљорадничког земљишног максимума, по жељи бивших власника, остављени су виноград и воћњак у К.О. Јошева у величини од 3,06.06 ха (пр. бр. 153 и пр. бр. 1⁵⁴).

Ђукановић Миле, трговац из Шапца. Од поседа у К.О. Гола Глава одузето је 2,38.06 ха (тако пише у пр. 88, док у пр. бр. 190 пише да је одузето 2,70.45 ха – 0,70.45 обрадиве и 2 ха необрадиве земље, а да је остављено 2,67.61 ха)

Лазаревић Милица, рођ. Поповић из Ваљева. Од поседа величине 11,70.00 ха, остављен је један неземљораднички максимум – 3 ха (1,77.40 ха обрадиве земље и 1,22.60 ха под шумом), а одузето 8,70.00 ха. (пр. бр. 265)

Матић (Драгојла) Светозар, пензионер из Београда. На збору месних аграрних интересената Голе Главе, од 22. октобра 1947, као неземљораднику, остављено је 3 ха (1,86.77 ха обрадивог и 1,13.23 ха необрадивог земљишта), а одузето 18,14.87 ха (6,40.58 ха обрадивог и 11,73.87 ха необрадивог земљишта). На одлуку ИО НОС Ваљево жалио се Јоваковић Новак, који је као сиромашан земљорадник дошао на имање Светозаревог оца „још 1923“. Приликом женидбе склопљен је уговор са Матић Драгојлом да 1/3 поседа припадне Новаку. То је оспорио Светозар Матић и у тренутку спровођења аграрне реформе спор је био пред судом. Министарство пољопривреде, 18. фебруара 1948, одбило је жалбу Јоваковић Новака. (пр. бр. 229)

54 Исто, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-б, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 1.

Митровић Борисав из Голе Главе. У земљишни фонд МНО Гола Глава ушла је имовина одузета по основу конфискације у величини од 1,89.44 ха.⁵⁵

Митровић Братислав из Голе Главе. У земљишни фонд МНО Гола Глава ушла је имовина одузета по основу конфискације у величини од 4,59.13 ха.⁵⁶

Мојсиловић Лазар, Гола Глава. Расподела одузетог поседа, у величини 2,31.41 ха, извршена је 27. септембра 1947. године. (пр. бр. 246)

Петковић Здравко, индустријалац, **Максим** и **Станко**, сви из Ваљево. Према поседовном листу у К.О. Ваљево имали су 1,53.88 ха (парцела бр. 1530/1 – плац, зграда, циглана и њива – део ове парцеле власници су отуђили 1938-1940, за потребе Министарства саобраћаја), а у К.О. Гола Глава имали су 38,38.32 ха. Као неземљорадницима, остављен је један неземљораднички максимум (3 ха) и то у К.О. Ваљево 1,53.88 ха и К.О. Гола Глава 1,46.12 ха (кућа, двориште, врт и њива). Одузет је посед у величини од 35,38.32 ха, од чега је 5,81.02 ха обрадиво и 29,57.30 ха необрадиво земљиште, односно шуме у Јаутини, које су дате на коришћење МНО Гола Глава. (пр. бр. 257 и пр. бр. 18⁵⁷)

Станковић Богосав, кафеџија из Голе Главе. Поседовао је 8,69.65 ха, али је од тога половина припадала његовом брату Станковић Андрији.⁵⁸ На збору месних аграрних интересената одржаном 24. фебруара 1946, интересенти су се сложили да је Станковић Богосав земљорадник, да „држи сеоску механу која даје мале приходе“ и да се кафана води на његовој мајци Милеви. Одлучено је да се ништа не одузима, што је потврдио и Окружни аграрни суд у Ваљеву. (пр. бр. 296)

Станковић М. Живојин, инжењер из Београда. Остављен је један неземљораднички максимум од 3 ха, а одузет је посед у К.О. Гола Глава величине 17,48.96 ха – 10,98.84 ха обрадиво и 6,50.12 ха под шумом. (пр. бр. 297)

Горња Буковица

Земљишни фонд МНО Горња Буковица износио је 38,03.02 ха и подељен је на 18 аграрних интересената са 93 члана породице. (пр. бр. 89)

55 Радић, Снежана, н. д., стр. 105 – за Митровић (Драгојла) Борисава у картону Одсека народне имовине ОНО Ваљево пише да је конфисковано 2,68.90 ха

56 Исто, н. д., стр. 105

57 МИАВ, фонд ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-б, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 18

58 У предмету бр. 296 пише да половина имања припада његовом брату, Станковић Андрији коме је имовина, „као народном непријатељу“ пописана ради конфискације.

Лазих (Станислава) Светислав, Горња Буковица. Посед у величини од 0,13.15 ха у земљишни фонд МНО Горња Буковица ушао је по основу конфискације.⁵⁹ (пр. бр. 219)

Протих Божидар и Светислав, Ваљево. Имали су поседе у К.О. Горња Буковица у величини 43,29.86 ха. Поседи су у целости одузети по основу конфискације.⁶⁰ МНО Горња Буковица је у марту 1946. донео одлуку о утврђивању о аграрних субјеката, на поседу ранијих власника Божидара и Светислава „на укупној површини од 22,73.96 ха“. По наредби Министарства пољопривреде Србије изузето 5,38.99 ха за оснивање сточарске припусне станице. МНО обавестио је СНО Ваљево, јуна 1947. године, да је остало неподељено 20,45.99 ха њихове земље, да су све парцеле под шумом и у једном комаду, па би требало да „остану под контролом државе“. (пр. бр. 270)

Горњи Врачевић

Земљишни фонд МНО Горњи Врачевић износио је 19,87.07 ха у који су ушла одузета имања манастира Боговађа (15,17.30 ха – уступљена МНО Горњи Врачевић од МНО Прњавор) и имање Жујовић Б. Љубисава (3,91.77 ха). Одузети поседи су раздељени на 22 породице са 64 члана. (пр. бр. 85)

Жујовић (Богића) Љубисав, Горњи Врачевић. Имао је посед у величини од 30,67.68 ха. Као земљораднику, остављено је 25 ха (22 ха обрадиво и 3 ха под шумом). На ову одлуку се жалила Станојка, удова Ђорђа Петровића (Љубисављева ташта), јер су грешком обухваћени и њени поседи у К.О. Тодорин До у величини од 6,47.82 ха. Од стране СНО Мионица жалба је уважена и како је посед био мањи од одређеног максимума (25 ха) решено је да се не врши одузимање. Међутим, Окружни аграрни суд у Ваљеву проценио да је ова одлука законски неоснована, јер је земљораднички максимум 20 ха. Остављено је 20,27.99 ха, а одузетих 3,91.77 ха подељени су на 6 породица са 30 чланова. (пр. бр. 196)

Грабовица

МНО Грабовица у свом саставу је имао села: Грабовицу, Јасеницу, Козличић, а од априла 1947. и Рађево Село. Земљишни фонд износио је 22,58.74 ха, који је подељен на 20 породица са 126 члана. (пр. бр. 90)

⁵⁹ Радић, Снежана, н. д., стр. 102

⁶⁰ Исто, н. д., стр. 76, 108

Ђурић Ж. Живоарка, студент из Београда. Одлуком МНО Грабовица од 23. јула 1947. одузети посед, у величини од 9,04.68 ха, подељен је на 13 породица са 60 чланова. Именованој је остављен неземљораднички максимум од 3 ха. (пр. бр. 192)

Максимовић Драгомир, учитељ из Доње Грабовице. Власнику поседа остављено је на име неземљорадничког максимума 3 ха, а у корист земљишног фонда одузето 2,99.73 ха – 2,09.90 ха обрадивог и 0,89.83 ха необрадивог земљишта. (пр. бр. 223)

Митровић Радосав, бив. полицијски чиновник из Ваљева. Од поседа у величини од 5,13.80 ха, одузето је 2,13.80 ха и подељено на 2 аграрна интересента са 10 чланова породице. (пр. бр. 240)

Обрадовић Д. Милета, адвокат из Београда. Одузето је 6,56.26 ха и подељено на 10 аграрних интересента са 43 члана породице. (пр. бр. 251)

Ранисављевић Драгомир, учитељ из Доње Грабовице. Одузет је посед у величини од 2,99.83 ха и подељен на 2 аграрна интересента са 11 чланова породице.

Спасојевић Спасоје, трговац из Ваљева. Имао је посед у величини 4,85.31 ха, од чега је 4,78.67 ха обрадиво, а 0,06.64 ха необрадиво земљиште. Одузето је 4,84.00 ха и подељено на 4 аграрна интересента са 13 чланова породице. (пр. бр. 293)

Фирма „Бата“ – „Небојша“ А. Д. – Београд. Према извештају катастарске управе фирма „Бата“ имала је на територији МНО Грабовица имање „Небојша“. Према поседовном листу величина имања је 33,12.03 ха (њиве, ливаде, пашњаци и занемарљива површина неплодног земљишта) – све у К.О. Грабовица. Покретна и непокретна имовина фирме прешла је у државну својину по основу конфискације, одлуком Окружног народног суда у Осијеку, бр. 267/1945.⁶¹ У списима пише да пољопривредни поседи неће ући у аграрни фонд МНО, а одлуку о његовој намени донеће Министарство аграрне реформе.⁶²

Дивци

Целокупан земљишни фонд МНО Дивци, од 46,17.62 ха, чинило је обрадиво земљиште. Одузети поседи расподељени су на 19 аграрних интересента. (пр. бр. 91)

61 Исто, н. д., стр. 84

62 МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-а, дел. бр. 34, кут. инв. бр. 8.

Жуњић Светислав и **Наталија**, Дивци. Као неземљорадницима остављена су 3 ха, а у корист земљишног фонда МНО Дивци одузето је 8,82.30 ха. (пр. бр. 247)

Поповић Драгољуб, Дивци. Од поседа величине 12,69.47 ха остављен је један неземљораднички максимум, а у корист земљишног фонда МНО Дивци одузето је 9,69.47 ха – 7,78.62 ха обрадиве и 1,90.65 ха необрадиве земље. (пр. бр. 266)

Поповић – Терзић Ј. Радомир, бив. свештеник из Рабровице, родом из Попучака, имао је земљишне поседе у Дивцима, Лукавцу и Попучкама. Имовину је наследио Лукић Станимир, свештеник из Диваца. На основу одлука месних народних одбора у Лукавцу и Дивцима, СНО Ваљево (Аграрни одсек) донео је одлуку по којој се оставља 3 ха, а у све три катастарске општине одузима 6,86.16 ха. По уложеној жалби Станимира Лукића, Окружни аграрни суд у Ваљеву је уважио примедбу жалиоца да власник поседа није Станимир Лукић,⁶³ већ је у питању „маса пок. Радомира Поповића – Терзића, бив. из Рабровице, чији су наследници др Добривоје Лукић, Добринка Лукић (син и ћерка Станимира Лукића) и унука Наталија ћерка пок. Радивоја Лукића, сви из Ваљева“. У свим осталим елементима, по оцени суда, одлука СНО Ваљево је основана. (пр. бр. 221)

Срећковић (Ђурђа) Михаило, учитељ, родом из села Кланице. У катастарским општинама Кланица, Дивци и Лозница имао је 9,70.65 ха (7,03.31 ха обрадиво земљиште и 2,67.34 ха под шумом). Остављен је неземљораднички максимум од 3,00.21 ха у К.О. Кланица, а у све три катастарске општине одузето 6,70.44 ха – 5,07.60 ха обрадиве и 1,62.84 ха необрадиве земље. (пр. бр. 294)

Докмир

Земљишни фонд МНО Докмир са селом Кршна Глава износио је 233,51.83 ха. Аграрним интересентима подељено је 164.07,78 ха обрадивог и 33,20.54 ха необрадивог земљишта, а за сточарску станицу издвојено је 5,00.00 ха. Остало је неподељено 28,51.91 ха. У земљишни фонд ушли су и одузети поседи од **Босанчић Живојина** из Докмира, али нема података и колико. (пр. бр. 92)

Марковић М. Живорад, Кршна Глава. Имао је поседе на територији два среза, Ваљевског и Тамнавског, 34,16.91 ха, и одлуку о одузимању имовине донео ОНО Ваљево, 7. јуна 1946. године.⁶⁴ Остављен је

63 У предмету се налази старатељско писмо, од 1. маја 1919, оверено код Ваљевског првостепеног суда.

64 МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-6, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 12

земљораднички максимум од 20 ха (15,23.46 ха обрадиво и 4,76.65 ха необрадиво). У К.О. Близоње одузет је посед у величини од 6,77.36 ха и расподељен на 6 аграрних интересената са 26 чланова породице, а у К.О. Докмир – 7,39.55 ха. (пр. бр. 226)

Доња Топлица

Земљишни фонд МНО Доња Топлица, са селима Доњи Мушић и Вртиглав, износио је 9,03.76 ха.

Павловић (Петра) Милојко, Београд. Поч. Павловић Милојко имао је 5,12.76 ха у К.О. Маљевић. Одлуком МНО Доња Топлица, од јула 1946, његовим синовима Боривоју, Петру и Душану, као неземљорадницима, остављено је 3 ха, а одузето 2,12.76 ха. Одузети посед додељен је Браниславу Павловићу, Милојковом рођеном брату зато „што он поседује око 5 ха земље, има два сина који су били у НОВ од којих је један дошао кући као привремено неспособан“. (пр. бр. 254)

Рафаиловић Миливоје из Београда. Одузети посед у величини од 6,24.10 ха налазио се у К.О. Вртиглав. Расподељен је на 12 аграрних интересената са 63 члана породице. (пр. бр. 283)

Доњи Врачевић

Земљишни фонд МНО Доњи Врачевић износио је 14,44.42 ха. У земљишни фонд ушла су одузета имања манастира Боговађа (15,17.30 ха), додељена од МНО Прњавор. У списку месних аграрних интересената налазе се подаци за 50 лица – њихово имовно стање и број чланова породице, али их је само 15 добило имања. (пр. бр. 85)

Драчић

МНО Драчић, са селима Ковачице, Равње, Зарубе и Драчић одржао је збор, 2. маја 1946, односно јавну расправу о утврђивању месних аграрних интересената на поседима Гођевац Д. Душана, земљорадника из Заруба и Драгојловић С. Драгољуба, земљорадника из Драчића. (пр. бр. 176)

Гођевац (Драгутина) Душан, Зарубе. Поседи су се налазили у катастарским општинама Зарубе, Жабари и Пријездић. Од 29,49.45 ха, остављен је земљишни максимум од 20 ха, јер има жену и петоро деце (три ћерке и два сина) а одузето 9,49.45 ха. (пр. бр. 176)

Гођевац (Луке) Живорад, Зарубе. Имао је поседе у три катастарске општине: Зарубе, Петница и Пријездић. По сопственој жељи остављена су му имања у Зарубама и то, првобитно, 24,77.91 ха, а одузето

12,71.74 ха. С обзиром да је имао „жену Милку и кћи Даницу – неудату“, Окружни аграрни суд у Ваљевоу, донео је 10. априла 1946, одлуку да му се остави на име земљорадничког максимума 22 ха, а у корист земљишног фонда одузме 15,07.10 ха. У К.О. Зарубе по поседовном листу имао је 30,55,97 ха. Коначном одлуком, од 24. септембра 1947, именованом је остављено 22 ха у Зарубама, а одузето 15,48.97 ха, док у потврди Секретаријата за привреду Среза Ваљево из 1954, пише да је одузето 8 парцела у катастарским општинама Зарубе, Пријездић и Петница у величини 14,68.97 ха. (пр. бр 177)

Драгојловић (Спасоја) Драгољуб, Драчић. Имао је поседе у катастарским општинама: Бујачић, Петница и Попучке у површини од 23,85.29 ха. Именованом, као земљораднику који је имао жену, три сина и ћерку, остављен је земљишни максимум од 20 ха. Одузето је имање у К.О. Драчић, величине 3,85.29 ха – све обрадиве површине. (пр. бр. 185)

Малетић Негован, кафеџија у Ковачицама. Према поседовним листовима имао је имовину у три катастарске општине Драчић, Ковачице и Равње у величини од 17,84.42 ха. Један од дискутаната, на збору месних аграрних интересената одржаном у мају 1946, изјавио је да никада није „видео Негована Малетића на њиви да је копо, риљо или орао“, уз напомену „да је његова кафана преко целог дана као и ноћи отворена“. Предложено је да му се остави 3 ха, а остатак одузме. Малетић, присутан на збору, побио је све тврдње и додао да је његова породица задружна, јер поред његове жене и две поћерке, живи и снаха и унук од погинулог сина, и да су они две породице. Приложио је потписе 48 породица, од 59 домова колико их село Ковачице има, да он и његова породица обрађују земљу. МНО је прихватио образложење и одлучио да се посед остави. Окружни аграрни суд је побио ову одлуку. Затим је уследила нова одлука по којој је Малетићу остављено 3 ха и 10 ха породици „на уживање, одн. расположење“. И ову одлуку суд је оценио као неправилну и по закону неосновану, и размотривши све списе одлучио да се именованом остави 3 ха, а у корист земљишног фонда одузме остатак од 14,84.42 ха. (пр. бр. 224)

Дружетић

Земљишни фонд МНО Дружетић износио је 2,70.00 ха, а евидентирана су 52 аграрна интересента. Због тога је Министарство аграрне реформе и колонизације НР Србије у априлу 1946. донело решење да се из земљишног фонда МНО Коцељева (Срез посаво-тамнавски, Округ подрински) издвоји 22 ха обрадиве земље и уступи МНО Дружетић. У образложењу пише да је МНО Коцељева располагао са

285,85.01 ха, од чега је за расподелу било предвиђено 222,14.49 ха на 112 аграрних интересената. После овог решења Министарства, земљишни фонд МНО Дружетић увећан је на 24,70.00 ха. Потом је МНО Дружетић, доносио нове, односно мењао старе одлуке о утврђивању аграрних субјеката: маја 1946, маја 1947. и маја 1951. године. (пр. бр. 94 и 210)

Јуришић Драгосав, Дружетић. Одузети посед, у величини од 6,67.83 ха, подељен је на 7 аграрних интересента са 25 чланова породице.

Малешевих Владимир, Дружетић. Одузето је 2,23.20 ха и подељено на 2 аграрна интересента са 9 чланова породице.

Мишић Т. Михаило из Коцељеве. Одузето је 3,29.99 ха и подељено на 3 аграрна интересента са 11 чланова породице.

Обрадовић Продан, Дружетић. Одузет је посед у површини од 8,80.50 ха и подељен на 7 аграрних интересената са 26 чланова породице. (пр. бр. 252)

Дучић

МНО Дучић, по добијеној одлуци од Окружног аграрног суда у Ваљевоу из августа 1946, применио је Закон о аграрној реформи на поседима Тихомира С. Лазаревића, Јована Митровића и Војислава Николића, сви из Дучића и донео одлуку о одузимању поседа, 19. јануара 1947. године. (пр. бр. 95)

Лазаревић С. Тихомир, Дучић. Посед је првобитно додељен његовом сроднику Лазаревић Превиславу из Косјерића, у величини од 6,01.27 ха. Међутим, извршен је повраћај датих поседа „из разлога тога што га исти Превислав у прошлој 1946. год. он лично није обрадио нити ико од његове породице, пошто исти има 10. х. 62. а. 05. м. у месту његовог боравка“. (пр. бр. 220)

Митровић (Николе) Јован, Дучић. У земљишни фонд МНО Дучић ушла је имовина одузета по основу конфискације, у величини од 1,34.69 ха.⁶⁵

Николић (Чедомира) Војислав, Дучић. У земљишни фонд МНО Дучић ушли су поседи одузети по основу конфискације, 1,15.50 ха.⁶⁶

65 Радић, Снежана, н. д., стр. 124 – подаци о величини одузет земљишног поседа преузети су из картона Одсека народне имовине ОНО Ваљево.

66 Исто, н. д., стр. 126 – подаци о величини одузетог земљишног поседа преузети су из картона Одсека народне имовине ОНО Ваљево.

Ђурђевац

Земљишни фонд МНО Ђурђевац, са селима Ђурђевац, Шушеока и Клашнић, према одлуци од 2. априла 1946, износио је 55,78.02 ха. Поседи су одузети од 6 бивших власника и подељени на 55 аграрних интересената са 271 чланом породице. Накнадно, 9. септембра 1947. године, извршена је расподела 5,77.22 ха одузетих по основу конфискације⁶⁷ од тзв. „народних непријатеља“. (пр. бр. 96)

Вишић (Исаила) Драгомир, Ђурђевац. Одузета имовина од 12,70.06 ха (10,61.06 ха обрадиве и 2,08.10 ха необрадиве земља) расподељена је на 7 породица са 37 чланова. Власнику је остављено 20,31.03 ха (16,89.35 ха обрадиве и 3,41.68 ха необрадиве земље), као и „све зграде и целокупан живи и мртви капитал“. (пр. бр. 166)

Вишић Милан, Ђурђевац. Конфисковани посед од 1,27.94 ха расподељен је на 2 породице са 8 чланова.⁶⁸

Вишић Нерка, Ђурђевац. Окружни аграрни суд у Ваљево одлуком, од 26. јула 1947. године, потврдио је одлуку СНО Ваљево по којој земљиште Вишић Нерке у К.О. Белошевац „пада под удар аграрне реформе“, а оставља предвиђени земљишни максимум у селу Ђурђевицу. У Белошевцу је одузето 1,28.00 ха обрадиве земље. (пр. бр. 168)

Вишић Станојка, удова Вишић Д. Бранислава, Ђурђевац. Имала је поседе на територији два месна народна одбора. У корист земљишног фонда МНО Ђурђевац одузето је 16,81.85 ха (6,90.27 ха обрадиве и 10,32.30 ха необрадиве земље) и подељено на 5 породица са 28 чланова, а на територији МНО Кључа – 10,82.52 ха. У оба месна народна одбора одузето је 28,05.08 ха. На основу чл. 5. Закона о аграрној реформи, остављен је земљораднички максимум од 21,15.72 ха (18,48.28 ха обрадиво и 2,67.72 ха необрадиво земљиште), као и „све зграде и целокупан живи и мртви капитал“. (пр. бр. 165)

Мијаиловић Богдан, Ђурђевац. Према одлуци МНО Ђурђевац, од 9. септембра 1947, конфисковани посед од 2,50.72 ха⁶⁹ подељен је на 5 породица са 26 члана. (пр. бр. 232)

67 Исто, н. д., стр. 117, 125, 129. Занимљиво је да се подаци о конфискованој имовини, из картона Одсека народне имовине ОНО Ваљево, не слажу са записником и одлуком МНО Ђурђевац, пр. бр. 96

68 Исто, н. д., стр. 117 и за ово лице подаци у картону (величина одузетог поседа – 1,95.90 ха), не слажу са записником и одлуком МНО Ђурђевац.

69 Исто, н. д., стр. 125 – и за ово лице подаци у картону (под презименом Михаиловић, величина одузетог поседа – 2,55.72 ха), не слажу са записником и одлуком МНО Ђурђевац.

Радовић (Сретена) Властимир и Станимир, Ђурђевац. Одузето имање у земљишни фонд ушло је по основу конфискације.⁷⁰ У препису решења Среског народног суда у Мионици о конфискацији имовине, од 16. маја 1946. бр. 78/46, види се да су имали 2,03.56 ха (Властимир – 1,26.93 ха; Станимир – 0,76.63 ха); да немају потомака и да су их жене напустиле. Даље пише: „Према овоме како је осуђени Станимир пресудом окр. суда осуђен на конфискацију целокупне имовине, а његов брат Властимир налази се као четнички припадник у одметништву, то је суд будући да немају своје породице извршио конфискацију оба дела имања, односно целокупне имовине...“. Одузети посед од 1,26.93 ха, додељен је једној породици са 7 чланова. (пр. бр. 272)

Стефановић Обрад, Шушеока. Одузет је посед од 22,16.08 ха и подељен на 22 аграрна интересента са 94 члана породице. (пр. бр. 298)

Стефановић др Радомир, лекар из Ваљева. Посед од 4,07.54 ха подељен је на 4 породице са 32 члана.

Танасковић Радосав, Клашнић. Посед од 8,16.71 ха у К.О. Клашнић, подељен је на 11 породица са 55 чланова.

Томић (Чедомира) Властимир, Шушеока. Имао је поседе у К.О. Дивци и К.О. Шушеока. Одлуком МНО Ђурђевац о утврђивању аграрних субјеката, од 2. априла 1946, одузето је 5,58.87 ха обрадивог земљишта и шуме. Подељени су на 7 породица са 31 чланом. У земљишни фонд МНО Ђурђевац део одузетихседа од 3,68.13 ха (3,04.14 ха пољопривредно добро и 0,63.99 ха шума) унето је по основу конфискације.⁷¹ (пр. бр. 96 и 305)

Звиздар

Јосиповић Александар и Анка, рођ. Димитријевић, Звиздар. У корист земљишног фонда МНО Тврдојевац одузето је 16,05.35 ха, у К.О. Звиздар и 10,81.85 ха у К.О. Бајевац, што укупно износи 26,87.20 ха.⁷²

Златарић – Рибари

Земљишни фонд МНО Златарић – Рибари износио је 5,26.64 ха и расподељен је на 7 аграрних интересената. (пр бр. 97, веза пр. бр. 161)

70 Исто, н. д., стр. 129

71 Исто, н. д., стр. 133; и код овог лица се подаци о конфискованој имовини, дати у картонима Одсека народне имовине ОНО Ваљево, не слажу са одлуком МНО Ђурђевац.

72 МИАВ, фонд: НОО Бајевац – Бајевац (1944-1955), Аграрна реформа 1946, кут. инв. бр. 32

Виторовић Живко, Златарић. Имајући у виду „појединих заслуге, а појединих њихово задружно и имовно стање“, одузети посед од 5,26.64 ха подељен је на 7 породица са 37 чланова.

Пантелић С. Светозар и **Милица**, рођ. Голоскоковић, Златарић. Одлуком МНО Златарић – Рибари, од 3. јануара 1949, одузето је 1,05.57 ха и додељено једном аграрном интересенту са три члана породице. (пр. бр. 316)

Јабучје

Земљишни фонд МНО Јабучје износио је 301,02.52 ха. Према одлуци СНО Уб, потврђеној од Окружног аграрног суда у Ваљеву, предвиђено је да се у Јабучју расподели 249,37.97 ха обрадивог и 51,64.55 ха необрадивог земљишта на 155 уписаних породица аграрних интересената, и део издвоји за сточарску станицу у Убу. Расправа је одржана 1. априла 1946. којој је присуствовало 130 аграрних интересената, а од представника власти: председник МНО Јабучје, Богољуб С. Петровић, делегат СНО Уб, Андрија Мазивићанин, а записничар је био Милан М. Митровић. Као оверачи записника потписали су се Драгослав Петковић и Дамњан Ташић. Међутим, у извештају достављеном СНО Уб, од 30. априла исте године, пише да је у земљишни фонд подељен на 165 аграрних интересената, и да је дато 5 ха за сточарску станицу. Све донесене одлуке потврђене су од Окружног аграрног суда у Ваљеву. (пр. бр. 98)

Бајић Владимир, земљорадник из Јабучја. Власнику је остављен земљишни максимум од 20 ха, а у земљишни фонд је ушло 10,56.49 ха (9,24.99 ха обрадивог земљишта и 1,31.50 ха под шумом). Одузети поседи подељени су на 8 породица са 36 чланова. (пр. бр. 98 и 156)

Бајић М. Миладин, земљорадник из Јабучја. Власнику је остављен земљишни максимум, а одузето 9,65.40 ха и подељено на 8 породица са 35 чланова. (пр. бр. 98 и 157)

Бјеловић Ђ. Милош, учитељ из Ваљева. По члану 3, тачка д) Закона, као неземљораднику, одузето је 5,78.00 ха у К.О. Јабучје и подељено на 8 породица „беземљаша“ са 27 чланова. (пр. бр. 98 и 158)

Вујичић Велимир, Јабучје. У корист земљишног фонда одузето је 3,27.50 ха и подељено на 3 породице са 9 чланова. (пр. бр. 98 и 170)

Вучетић Војислав и синови **Боривоје** и **Витомир** из Јабучја. У корист земљишног фонда одузето је 9,30.53 ха и подељено на 14 породица које су имале 39 чланова. (пр. бр. 98 и 172)

Вучетић М. Мирослав, Рукладе. У корист земљишног фонда МНО Јабучје одузето је 1,32.76 ха и дато једној породици са 12 чланова. (пр. бр. 173)

Вучетић Момчило, Јабучје. Одузето је 2,67.95 ха и подељено на три породице са 14 чланова. (пр. бр. 98 и 174)

Јаковљевић М. Живко и **Драгиња**, рођ. Лазаревић, Јабучје (на другом документу пише: **Јаковљевић Живко** и **Даринка**, рођ. **Лазић**). Остављен је земљишни максимум, а одузето је 12,16.70 ха (10,10.70 ха обрадивог и 2,06.00 ха необрадивог земљишта) који су подељени на 12 породица са 49 чланова. (пр. бр. 98 и 201)

Милић Ј. Живорад, Јабучје. У земљишни фонд МНО Јабучје ушло је одузето имање по основу конфискације⁷³ у величини од 9,71.00 ха што је подељено на 9 породица 32 члана. (пр. бр. 98 и 233)

Милић Периша и **Љубица**, рођ. Радојичић, Јабучје. Одузето им је 7,33.27 ха и подељено на 12 породица са 57 чланова. (пр. бр. 98 и 234)

Милосављевић Љубомир, Јабучје. На „укупној површини од 51,82.60 ха утврђују се за аграрне субјекте“ 39 породица „беземљаша“ са 154 члана. (пр. бр. 98)

Повојић Даринка, Јабучје. У земљишни фонд ушло је 11,86.95 ха одузетог земљишта, а подељено је на 4 породице са 14 чланова. (пр. бр. 98)

Поповић В. Миленија, Јабучје. Одузето је 2,53.00 ха и дато једној породици са 2 члана. (пр. бр. 98)

Поповић (задруга), **Сава**, **Милан**, **Љубисав**, **Момчило**, **Станислав**, **Спасоје** и **Обрад**, сви из Јабучја. Задруга је имала поседе у величини од 280,31.83 ха у катастарским општинама Јабучје и Паљуви. У корист земљишног фонда одузето је у К.О. Јабучје (121,73.63 ха обрадиве земље и 21,51.35 ха под шумом) и К.О. Паљуви (3,06.85 ха обрадиве земље) – укупно у обе катастарске општине 146,31.83 ха. Члановима задруге, по основу 7 земљишних максимума, остављено је 140 ха. Приликом остављања загарантованих максимума, у записнику СНО Уб, од 28. фебруара 1946, констатовано је да задруга Поповић није извршила коначну физичку деобу имања, а као „очити доказ да није било физичке деобе показује и околност да власници нису делили задружну шуму која износи око 27 ха, већ исту држе заједнички, секу у њој дрва на местима где им је згодније без припита осталих задругара“. Део одузетих поседа од задруге Поповић, у величини 131,39.09

73 Радић, Снежана, н. д., стр. 143, 144

ха, подељен је на 93 породице „беземљаша“ које су имале 385 чланова. (пр. бр. 98 и 269)

Поповић Светозар, Јабучје. Одузето је 5 ха.⁷⁴

Радивојевић Радојица, Јабучје. Имао је поседе у величини 7,00.25 ха. Као неземљораднику, остављено је 3,10.75 ха, а у корист земљишног фонда одузето 3,89.50 ха. На збору месних аграрних интересената, одржаном 1. марта 1946, Спасоје Радовановић је предложио да се вишак земље који се одузима од Радивојевић Радојице додели његовим сиромашним сродницима. Власник поседа се сложио и додао да „су они њега издржавали а то чине и данас па заслужују да добију и више него што се мени одузима“. Земљиште је додељено једној породици са 6 чланова. (пр. бр. 98 и 271)

Радованчевић Десимир, Јабучје. У корист земљишног фонда одузето је 6,21.75 ха (2,93.05 ха обрадиве и 3,28.72 ха необрадиве земље) и подељено на 8 породица са 36 чланова. Наследницима, Ранку и Браниславу, остављен је земљишни максимум од 20 ха. (пр. бр. 98 и 273)

Радованчевић М. Живко, Јабучје. У корист земљишног фонда одузето је 6,33.82 ха (3,79.35 ха обрадиве и 2,54.47 ха необрадиве земље) и подељено на 5 породица са 25 чланова. У списима из 1965, приликом захтева аграрних интересената за укњижбу додељених парцела одузетих од наведеног бившег власника, у препису одлуке пише да му је одузето 6,21.75 ха. (пр. бр. 98 и 274)

Ракић М. Тихомир, Јабучје. Имао је поседе у катастарским општинама Јабучје и Палуви. По закону су му припала два земљорадничка максимума и остављено је 40 ха. У корист земљишног фонда одузето је 9,97.01 ха (8,41.06 ха обрадиве земље и 1,55.95 ха под шумом) и подељено на 10 породица са 44 члана. У списима из 1965, приликом захтева аграрних интересената за укњижбу додељених парцела, одузетих од наведеног бившег власника, у препису одлуке пише да му је одузето 14,97.00 ха. (пр. бр. 98 и 280)

Смиљанић Милић, Јабучје. Њему је као земљораднику припало 20 ха, међутим добио је 19,58.92 ха „јер је сам власник тако желео да не цепа парцелу и поклонио је у земљишни фонд“. У корист земљишног фонда одузето је 3,35.80 ха и подељено на 3 породице са 14 чланова. (пр. бр. 98 и 290)

Јајчић

Земљишни фонд МНО Јајчић износио је 12,19.05 ха. (пр. бр. 99)

74 МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, В, дел. бр. 1665/46, кут. инв. бр. 5

Спасојевић Светозар, Јајчић. Одузете су две парцеле у величини од 0,50.00 ха и уступљене МНО Цветановац. (пр. бр. 70, 73 и 292, веза пр. бр. 141)

Каленић

Земљишни фонд МНО Каленић износио је 27,09.93 ха. (пр. бр. 101)

Јанковић С. Богољуб, Јанковић М. Радомир и Перић А. Младен, сви из Каленића. На њиховој одузетој имовини од 12,09.25 ха „уведено је у привремени посед“ 12 „аграрних субјеката“ са 52 члана.

Петровић Д. Олга, Каленић. На одузетој имовини од 15,35.68 ха „уведено је у привремени посед“ 15 аграрних субјеката са чланова 67 чланова.

Кадина Лука

Одлуком СНО Мионица, од 15. априла 1946, одобрено је да МНО Кадина Лука из свог земљишног фонда расподели 0,84.93 ха. Нема имена власника поседа од којих је одузета имовина. (пр. бр. 100)

Клинци

Крстић др Александар, војни лекар, Београд. Имао је поседе у катастарским општинама Клинци и Петница. На збору месних аграрних интересената о расподели земље 15. фебруара 1946, одлучено је да се бившем власнику остави 3,11.56 ха, а одузме 3,49.24 ха. (пр. бр. 215)

Михаиловић (Војислава) Јован, Клинци. Имао је поседе у катастарским општинама Клинци, Петница и Белошевац у величини од 22,12.87 ха. Као земљораднику, остављен је максимум од 20 ха, а у земљишни фонд села Клинци и Белошевац унето је, односно одузето, 2,12.87 ха. (пр. бр. 242)

Михаиловић др Тихомир, рођен у Клинцима, живи у Ваљеву. Имовина се водила на име Михаиловић (Јеше) Рајка, деде „поседника Тихомира“ и износила је 19,72.92 ха. Међутим, Окружни аграрни суд је закључио да је одлука МНО Клинци неправилна по којој је требало да се Михаиловић Тихомиру остави 3 ха, а остатак унесе у земљишни фонд месног одбора. Разматрајући све списе у предмету констатовано је да су браћа Тихомир и Љубисав били неподељени, да је Љубисаву, по основу конфискације,⁷⁵ одузет део који је њему припадао, да је Љубисављева породица земљорадничка, па пошто целокупна имовина не прелази 20 ха – нема основа за спровођење аграрне на датом поседу. (пр. бр. 243)

75 Радић, Снежана, н.д., стр. 73

Тодорић (Јеврема) Владимир, Клинци. Имовина у величини 28,38.31 ха (21,37.14 ха обрадиво и 7,01.17 ха под шумом) налазила се у катастарским општинама Бујачић, Клинци и Петница. Одлуком СНО Ваљево, од 14. марта 1946, власнику поседа остављено је 26,09.08 ха (19,07.91 ха обрадиво и 7,01.17 под шумом), а одузето 2,29.23 ха. Међутим, Окружни аграрни суд у Ваљево поништио је ову одлуку, 8. априла, и цео предмет вратио „истом одбору на поновно извиђање и доношење одлуке“. У образложењу је наглашено да би власнику „на име максимума требало оставити 20 ха укупне површине“. (пр. бр. 304)

Кључ

Целокупан земљишни фонд МНО Кључ, чинио је одузети посед од **Вишић Станојке**, удове Бранислава Д. Вишића из Ђурђевца. У К.О. Кључ одузето је 10,82.52 ха. (пр. бр. 165)

Одлуком СНО Мионица, од 16. априла 1946, одобрено је да МНО Кључ свој земљишни фонд расподели на 18 аграрних интересената са 86 чланова породице. (пр. бр. 101)

Команице

Ракић Радомир, грнчар и **Лепосава**, рођ. Спасојевић, Ваљево. На збору месних аграрних интересената МНО Команице одржаном 10. јуна 1946. одлучено је да се не узима у обзир плац од 6 ари и кућа на којој је „уздата“ плоча са натписом „Дом сиромашни ђака“, а власништво је Радомира Ракића. Одузет је посед од Лепосаве Ракић у величини 1,77.89 ха и расподељен на 3 аграрна интересента са 12 чланова породице. (пр. бр. 279)

Кожуар

У земљишни фонд МНО Кожуар, по основу спроведене аграрне реформе, ушло је 65,00.37 ха (49,22.78 ха је обрадиво и 10,77.59 ха необрадиво земљиште) и подељено је на 42 аграрна интересента. У истом предмету пише да се чека одлука „Министарства за аграрну реформу и колонизацију НР Србије о одузимању имовине **Лукић Д. Марка** из Кожуара“ (пр. бр. 103).

Марковић Стојан, Кожуар, одузето је 5 ха.⁷⁶

76 МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, В, дел. бр. 1665/46, кут. инв. бр. 5

Котешица

По захтеву СНО Ваљево, МНО Котешица доставио је 22. октобра 1946. године „Извештај о величини земљишног фонда и његовој расподели и Списак власника поседа МНО у Котешици од којих је земља експроприсана – конфискована“. Земљишни фонд МНО Котешица, са селом Јошева, износио је 75,78.54 ха (52,92.36 ха обрадиво и 22,86.18 ха необрадиво земљиште). Поседи су одузети од 9 бивших власника – по аграрној реформи (3), а по основу конфискације (6). Подељени су на 34 породице са 186 чланова. (пр. бр. 104)

Подаци из списка разликују се од појединачних предмета за нека лица, када је у питању величина одузетих поседа или величине поседа остављене породици. У списку пише:

„1. **Аврамовић (Вула) Божидар**, одузетио: обрадиве 27,60.16 ха, необрадиве 4,50.05 ха; остављено 15 ха; основ одузимања поседа – конфискација.

2. **Којић (Ашка) Сава**, одузетио: обрадиве 10 ха, необрадиве 6 ха; остављено 22 ха; основ одузимања поседа – аграрна реформа.

3. **Ђурић (Крстивоја) Живојин**, одузетио: обрадиве 5,88.84 ха; остављено – неизнатио; основ одузимања поседа – конфискација.

4. **Стојановић (Милоја) Живко**, одузетио: необрадиве 4,94.00 ха; остављено – неизнатио; основ одузимања поседа – конфискација.

5. **Димићријевић Срећко**, наследницима одузетио: обрадиве 3,55.29 ха, необрадиве 2,27.00 ха; остављено – неизнатио; основ одузимања поседа – аграрна реформа.

6. **Јакић (Ђурђа) Радован**, одузетио: обрадиве 3,27.32 ха, необрадиве 0,86.09 ха; остављено – неизнатио; основ одузимања поседа – конфискација.

7. **Јакић (Мијаила) Селимир**, одузетио: обрадиве 0,82.64 ха, необрадиве 1,65.40 ха; остављено – неизнатио; основ одузимања поседа – конфискација.

8. **Јеремић Живорад, Милица и Живојин**, одузетио: необрадиве 1,95.44 ха; остављено – неизнатио; основ одузимања поседа – аграрна реформа.

9. **Андрић (Љубомира) Иван**, одузетио: обрадиве 1,78.11 ха, необрадиве 0,20.20 ха; остављено – неизнатио; основ одузимања поседа – конфискација⁷⁷. ”

77 Исто, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947) – Одсек народне имовине; Према подацима из картона именованом је конфисковано 2,68.25 ха. У предмету бр. 11, формираном на основу Списка бр. 1 лица осуђених на конфискацију покретне и непокретне имовине, група В, б), 1945. година, сачувани су записници о попису непокретне и покретне имовине „предложене“ за конфискацију од „народних непријатеља“:

Аврамовић (Вула) Божидар, Котешница. Имао је 47,70.37 ха и по основу конфискације⁷⁸ одузето је 22,98.42 ха у катастарским општинама Котешница, Рабас и Ваљево, а остатак остављен породици (жени Миленији, рођ. Јовић и 6 синова) за издржавање. Накнадно, по жалби помоћника Јавног тужиоца и закључка Среског народног суда у Ваљеву конф. бр. 59/46, Окружни народни суд у Ваљеву је од 24,71.95 ха остављених породици „на уживање“, априла 1946, донео одлуку о одузимању још 3 парцеле у величини од 9,24.57 ха. У коначном, породици је остављено 15,47.38 ха. Касније, 22. маја 1946, Окружни аграрни суд у Ваљеву разматрао је све списе у предмету и установио да се на остављеном поседу „обустави аграрно поступање, јер је обзиром на извршену конфискацију предметни посед сведен на 15 ха.“ (пр. бр. 151)

Андрић (Љубомира) Иван, Котешница. Одузето је 1,98.37 ха.

Андрић Милоје, Београд. Не зна се колико је одузето имовине, осим да су, у децембру 1946, поседи подељени на 4 аграрна интересента. (пр. бр. 104)

Димитријевић (Срећка) Властимирка, рођ. Јеремић, Ваљево. Одузето је 6,20.29 ха (3,55.29 ха обрадивог и 2,75.00 ха необрадивог земљишта). Нема података колико је остављено имовине.

Ђурић (Крстивоја) Живојин, Котешница. Одузето је 5,47.84 ха обрадиве земље.⁷⁹

Јакић (Ђурађа) Радован, Котешница. У земљишни фонд МНО Котешница ушли су одузети поседи по основу конфискације⁸⁰ у величини је 4,10.26 ха (3,27.32 ха обрадиве и 0,86.09 ха необрадиве површине). Нема података колико је именованом остављено имовине. (пр. бр. 198)

Јакић Селимир, Котешница. У земљишни фонд МНО Котешница одузети поседи од 2,48.04 ха (0,82.64 ха је обрадиво и 1,65.40 ха необрадив земљиште) ушли су по основу конфискације.⁸¹ Нема података о укупној величини имовине. (пр. бр. 199)

Андрић Ивана, Илић Живорада, Илић Србољуба, Лукић Радована, Весић Живана и Игњатовић Милана, сви из Котешнице (осим Андрића, осталих нема на списку земљишног фонда МНО Котешница – прим. аутора), кут. инв. бр. 2

78 Радић, Снежана, н.д., стр. 57

79 Исто, н.д., стр. 64; МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947) – Одсек народне имовине, одузета имовина ушла је у земљишни фонд по основу конфискације, картон из 1946, кут. инв. бр. 5. У истом фонду из „Списка са подацима за лица која су осуђена на конфискацију“ сазнајемо да је именовани рођен у Котешници 1912. године, да је по занимању трговац, а у примедби пише: *сирељан*, 1946, II Ђ, а, кут. инв. бр. 4

80 Исто, н.д., стр. 86

81 Исто, н.д., стр. 86

Јеремић Живорад (чиновник Министарства трговине и снабдевања у Београду), **Милица** (студент у Београду) и **Живота** (професор у Ваљево), Ваљево. Имали су поседе у Ваљево и Рабасу – 4,95.44 ха. Остављени су им поседе у Ваљево (1,48.59 ха) и један део шуме у Рабасу (1,51.41 ха), а други део шуме, у величини од 1,95.44 ха, је одузет. (пр. бр. 208 и пр. бр. 7⁸²)

Којић (Ашка) Сава, Котешица. Имао је 38,20.04 ха, од тога 20,08.34 ха обрадиве и 12,11.70 ха необрадиве земље. Имајући у виду квалитет земљишта, по одлуци МНО Котешица, од 20 фебруара 1946, остављено је 32,20.04 ха, а одузето је 6 ха. Подаци се разликују од података из списка у којем пише да је именовани имао укупно 38 ха, да је одузето 10 ха обрадиве и 6 ха необрадиве земље и да му је остављено 22 ха. (пр. бр. 104 и 213)

Стојановић (Милоја) Живко, Рабас. Одузето је 4,00.94 ха.⁸³

Крчмар

За МНО Крчмар сачуван је само списак на којем су имена за 11 аграрних интересената, без података да ли су и колико добили земље. (пр. бр. 105)

Лајковац

Земљишни фонд МНО Лајковац, са селом Рубрибреза износио је 8,42.28 ха. (пр. бр. 106)

Пауновић Розмир, Рубрибреза. Одузет је посед од 1,81.83 ха, а у земљишни фонд је ушао по основу конфискације⁸⁴ и подељен је на 2 породице са 11 чланова.

Томић Милијан и **Десанка**, рођ. Станојевић, Рубрибреза. Имали су поседе у К.О. Рубрибреза и К.О. Степање у величини од 30,80.43 ха. По одлуци СНО Уб, од марта 1946, остављен је земљораднички максимум од 20 ха, а у корист земљишног фонда МНО Бајевац одузето 10,80.43 ха.⁸⁵

Чанчаревић Милош и **Светислав**, Рубрибреза. Имали су поседе у катастарским општинама Рубрибреза и Лајковац у величини од

82 МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-б, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 7

83 Радић, Снежана, н.д., стр. 79

84 Исто, н.д., стр. 145

85 МИАВ, фонд: СО Лајковац – Лајковац (1944-), Имовинско-правна акта 1963-1965, Захтев за укњижбу добијене парцеле по аграрној реформи, кут. инв. бр. 67

46,60.83 ха. На збору месних аграрних интересената варошице Лајковац, одржаној 1. марта 1946, остављена су им два земљорадничка максимума а одлучено је да се одузети посед, у величини од 6,66.83 ха, подели на 6 породица са 35 чланова.⁸⁶

Латковић

У одлуци МНО Латковић, од 15. априла 1946, пише да је одбор имао само 1,49.07 ха у свом земљишном фонду, али да је МНО Боговађа – Прњавор уступио део одузетих поседа од манастира Боговађа у величини од 12,75.82 ха. Увећани земљишни фонд МНО Латковић је износио је 14,24.89 ха и расподељен је на 19 аграрних интересената са 76 чланова породице. (пр. бр. 107 и 143)

Перишић (Обрада) Миодраг и Надежда, рођ. Пауновић, Латковић. Одузети посед величине 1,49.07 ха подељен је на 3 породице са 6 чланова.

Лелић

Одлуком МНО Лелић, од 30. марта 1946, утврђен је земљишни фонд од 17,95.78 ха и расподељен на 21 аграрног интересента. Земљишни фонд допуњен је, марта 1947, са још 0,78.67 ха. Накнадно одузето земљиште, и земљиште које нису хтели да прихвате аграрни интересенти, расподељено је на 7 породица. (пр. бр. 108 и 148)

Велимировић (Душана) Јован, Лелић. Одузет је посед у величини од 8,09.00 ха расподељен је на 10 породица са 45 чланова.

Крстић Миленко и Петар, Лелић. Одузето је земљиште у површини од 6,87.31 ха и подељено на 6 породица са 24 члана.

Мишковић Живан, Лелић. Одузети посед, од 0,78.67 ха, додељен је једној породици са 3 члана.

Занимљиво је решење Народног одбора Среза ваљевског, од 13. маја 1955. године, по којем се, аграрном интересенту Живораду Симићу, одузима додељена парцела бр. 564, њива зв. „Брег“ у површини од 1,11.05 ха, јер се преселио у Ваљево. (пр. бр. 108)

Лесковице

Нема података колики је био земљишни фонд МНО Лесковице. (пр. бр. 109)

⁸⁶ Исто, исто, кут. инв. бр. 67

Николић Драгомир, земљорадник из Лелића. Одлуком МНО Лесковице, од 16. марта 1947, одузето је 3,29.56 ха и подељено на 2 аграрна интересента са 11 чланова.

Лозница

Земљишни фонд МНО Лозница износио је 35,39.19 ха. Поседи су одузети од **Раонић Војина**, **Селенић Николе** и **Марковић Александра**. (пр. бр. 110)

Марковић М. Александар, трговац из Ваљева. Марковић Александар рођен је у Марковој Цркви, а поседовао је имовину у К.О. Словац. Збор МНО Лозница, одржан 20. фебруара 1946, упознат је са „гласинама“ да је власник ово имање купио у време окупације и да то треба проверити. Уколико се установи „да је овај посед ратна добит“ онда је то предмет за Комисију за одузимање ратне добити, а не за аграрну реформу. У априлу исте године, МНО Лозница донео је одлуку по којој се власнику оставља 3 ха, а у корист земљишног фонда одузима 0,39.19 ха. Одлуку је потврдио Окружни аграрни суд у Ваљеву, марта 1947. године (пр. бр. 225).

Селенић (Обрена) Никола, Кланица. Имао је 56,54.72 ха у катастарским општинама Кланица, Лозница и Дивци. Као земљораднику, према броју чланова породице у ужем домаћинству, остављена су му два земљорадничка максимума – 40 ха. У корист земљишног фонда у К.О. Кланица и К.О. Лозница одузето је 16,54.72 ха, и то 10,28.85 ха обрадиве и 6,25.87 ха необрадиве земље. (пр. бр. 289)

Лукавац

Петровић (Марка) Богдан и **Богољуб**, трговци из Београда. Имали су 43,13.45 ха у више катастарских општина: Лукавац, Попучке, Бранковина и Совљак. Остављена су им два неземљорадничка максимума – 6 ха у К.О. Лукавац. У поменутих катастарским општинама, од Богдана Петровића, одузети су поседи у величини од 35,79.95 ха (17,99.26 ха обрадиво и 17,80.69 ха необрадиво земљиште), а од Богољуба Петровића, у К.О. Совљак одузето је 1,33.50 ха обрадивог земљишта. Одлуку о одузимању њихових поседа у укупној величини од 37,13.45 ха донео је ОНО Ваљево – Пољопривредно одељење, Аграрни одсек – 9. априла 1946, зато што су се поседи налазили у два среза, Тамнавском и Ваљевском. (пр. бр. 259 и пр. бр. 19⁸⁷)

87 Исто, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-б, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 19

Љубинић

Кojiћ (Живка) Милорад, Љубинић. Имао је поседе на територији два месна народна одбора – у Љубинићу 27,29.95 ха (22,98.97 ха обрадиве земље и 4,30.98 ха под шумом) и Шарбанама 5,00.45 ха. Власник се жалио на одлуке МНО-а, јер има седморо деце, од које, двојица синова су на одслужењу војног рока а по занимању су земљорадници. Поступак је трајао од фебруара до маја 1946, али нема одлуке да се види да ли је и колико одузето земље.⁸⁸

Мали Борак

Нема података колики је био земљишни фонд МНО Мали Борак.⁸⁹ У свом саставу имао је и село Скобаљ.

Вуковић Д. Драгољуб и **Драгиња**, рођ. Лазић, Мали Борак. Одузето је 17,21.75 ха.

Илић (Крсте) Драгољуб, трговац и **Јулијана**, рођ. Михаиловић, обоје из Малог Борка. Одлуком НОО Мали Борак, од 12 марта 1946, остављен је неземљораднички максимум од 3 ха, а у корист земљишног фонда одузето 12,91.65 ха. Именовани је на расправи рекао да не поседује више од 20 ха, да се више не бави трговином, да живи у кућној заједници са мајком Милевом, која је земљорадник, и са два сина и синовцем. Одлуку одбора оспорио је Окружни аграрни суд у Ваљеву, јер је установљено да није проверено да ли на одузетој имовини постоји терет удовичког уживања Милеве Илић. Цео предмет преко Јавног тужиоца округа ваљевског, прослеђен је Јавном тужиоцу НР Србије. (пр. бр. 197)

Илић Љубисав и **Драгиња**, рођ. Иванковић, Мали Борак. Одлуком МНО Мали Борак, од 1. априла 1947, одузето је 3,46.90 ха.

Радић Ј. Радосав и **Гроздана**, рођ. Поповић (из Јабучја), Мали Борак. С обзиром да су имали поседе у величини од 64,58.15 ха, који су се налазили у више срезова (Степојевац – Срез посавски, Мали Борак – Срез тамнавски), одлуку о одузимању поседа донело је Министарство аграрне реформе и колонизације НР Србије бр. 10799, од 19. марта 1946. Одузето 44,58.15 ха.

⁸⁸ Исто, исто, пр. бр. 10

⁸⁹ Исто, фонд: СО Лајковац – Лајковац (1944-), Имовинско-правна акта 1963-1965, Захтев за укњижбу добијене парцеле по аграрној реформи (сви подаци о бив. власницима са територије МНО Мали Борак, изузев за Илић К. Драгољуба, пронађени су поменутом фонду – прим. аутора), кут. инв. бр. 67

Циглић Бранко и **Катарина**, рођ. Бајић, Скобаљ. Одлуком МНО Мали Борак, од 1. априла 1947, одузето је 7,43.20 ха.

Маркова Црква

Земљишни фонд МНО Маркова Црква износио је 2,55.94 ха и налазио се у К.О. Ратковац и К.О. Вировац. (пр. бр. 111)

Ненадовић Превислав, Вировац. По основу конфискације⁹⁰ одузето је 1,81.93 ха у К.О. Вировац и „у привремени посед“ уведена су 3 аграрна интересента.

Мионица варошица

Решењем Министарства аграрне реформе и колонизације, од 18. маја 1946, дозвољено је СНО Мионица да за подизање „Дома културе“, изврши трампу и из земљишног фонда узме 0,23.63 ха и замени са 0,50.00 ха Михаиловић Милана из Попадића, „ако на то власник тога земљишта добровољно пристане“.

Како пише у допису упућеном НОС Ваљево, од 24. јула 1947, при овом МНО није спровођена аграрна реформа пошто нису имали земљишни фонд, јер није било ниједно лице од кога је земља одузета. (пр. бр. 112)

Подаци о одузетој имовини за ниже наведена лица место боравка је варошица Мионица, а одузети поседи налазили су у другим катастарским општинама.

Ђорђевић (Обрада) Живан, трговац из Мионице. Имао је поседе у катастарским општинама Маљевић (5,18.27 ха) и Мионица (8,84 ара). Одлуком НО среза колубарског у Мионици, од 22. фебруара 1946, у К.О. Маљевић одузето је 4,36.54 ха. Нешто касније утврђено је да су остављене парцеле продате, још 1935. године, и у коначном, одузето је 2,18.27 ха – 1,36.05 ха обрадиве и 0,82.22 ха необрадиве земље. (пр. бр. 189)

Јанковић Олга, варошица Мионица. За опште потребе, одузето је у К.О. варошица Мионица 2,17.37 ха.⁹¹

Недељковић (Андрије) Игњат, пензионер из варошице Мионица. У К.О. варошица Мионица имао је 4,17.74 ха. Као неземљораднику остављено је 3,13.28 ха, а одузето 1,04.44 ха. (пр. бр. 248)

Поповић М. Милутин, варошица Мионица. Имао је поседе у катастарским општинама варошица Мионица, Табановић и Струганик. По одлуци СНО Мионица, од 22. фебруара 1946, као неземљораднику

⁹⁰ Радић, Снежана н.д., стр. 126

⁹¹ МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, В, дел бр. 1665, кут. инв. бр. 5

остављено је 3,06.93 ха у све три катастарске општине, и то 2,34.40 ха обрадивог и 0,72.53 ха необрадивог земљишта. Одузети су поседи у К.О. Струганик величине 3,43.24 ха, односно 3,02.70 ха обрадивог и 0,40.54 ха необрадивог земљишта. (пр. бр. 268)

Радојичић Тихомир, поткивач из Мионице. У катастарским општинама Мионица и Берковац имао је 3,93.76 ха. НОО Мионица, на основу Закона о аграрној реформи донео је одлуку бр. 04-651/1, од 14. октобра 1959, по којој се у К.О. Берковац одузима шума од 0,93.76 ха, а оставља неземљораднички максимум од 3 ха.⁹²

Мионица село

Земљишни фонд МНО Мионица село износио је 22, 25.88 ха, од чега је 18,60.53 ха обрадиво и 3,65.35 ха необрадиво земљиште. (пр. бр. 113)

Државно имање „Теших“ – Мионица село. Посед од 8,10.29 ха подељен је на 7 аграрних субјеката са 33 члана.

Ивановић Драгутин, „родом из Мионице, а живећег у Београду“. Одузет је посед у величини 1,76.85 ха и подељен на 2 породице са 11 чланова.

Крстић А. Живојин, Мионица. Имао је 11,97.55 ха у катастарским општинама варошица и село Мионица и Горњи Лајковац. Одлуком НОС колубарског – Мионица бр. 194, од 22. фебруара 1946, на име неземљорадничког максимума остављено је 3,07.89 ха, а одузето 8,32.99 ха (К.О. Горњи Лајковац – 6,69.51 ха и К.О. село Мионица – 3,64.56 ха).⁹³ У пр. бр. 113 пише да је одузет посед у величини 3,64,56 ха и расподељен на 3 аграрна интересента са 20 чланова породице.

Крстић Рајко, бив. зидар из варошице Мионица. Поседе у К.О. село Мионица, величине 6,73. 61 ха, наследили су синови Крстић Рајка. Одузет је посед у величини 3,73,61 ха и подељен на 2 аграрна интересента са 16 чланова. (пр. бр. 218)

Лазаревић (Драгана) Загорка, домаћица из Ниша. НОО Мионица, на основу Закона о аграрној реформи донео је одлуку бр. 987/1, од 18. марта 1960, по којој се у К.О. Ракари одузима њива величине 0,27.78 ха, а оставља неземљораднички максимум од 3 ха.⁹⁴

92 Исто, фонд: СО Мионица – Мионица (1944-), Одељење за финансије 1959, Решења о коначној додели земљишта аграрним субјектима – препис одлуке НОС колубарског – Мионица из 1946, кут. инв. бр. 21

93 Исто, исто, кут. инв. бр. 21

94 Исто, исто, кут. инв. бр. 21

Недељковић Игњат, пензионер из Мионице. Посед од 1,48.44 ха додељен је једној породици са 5 чланова.

Ристовић (Радована) Драгиша, „родом из Паштрића, живећег у Београду“. Одузет је посед у К.О. Мионица од 0,19.23 ха и на захтев бившег власника одузета имовина додељена је његовом брату, Светолику Ристовићу из Паштрића са 5 чланова. (пр. бр. 286)

Суботић Ружица, рођ. Петровић из Ваљева. Имала је поседе у катастарским општинама села и варошице Мионица. Приликом разматрања реферата о правном и фактичком стању поседа Суботић Ружице констатовано је да има 7,39.10 ха, да је отуђила – продала 1,08.72 ха, да има право на један неземљораднички максимум од 3,08.08 ха и да се у корист земљишног фонда, односно опште потребе у К.О. варошица Мионица одузме 3,22.30 ха (пр. бр. 113 и 301).

Тешић С. Милован, Београд. Посед од 2,48.85 ха подељен је на 3 породице са 13 чланова.

Мургаш

Земљишни фонд МНО Мургаш износио је 94,19.52 ха је, од тога је 84,27.22 ха обрадиво, а 6,92.30 ха необрадиво земљиште. (пр. бр. 114)

Новаци

Земљишни фонд МНО Новаци износио је 117,36.41 ха, од тога 90,33.85 ха под обрадивим и 27,02.56 необрадивим земљиштем. Поседи су подељени тако што је за сточарску станицу „безецовано“ 5 ха од имовине „народног непријатеља“ **Михаила Радовановића**⁹⁵ из Новака, а остатак на 57 аграрних интересената. (пр. бр. 115)

Ђириловић (Димитрија) Љубомир, Новаци. Имао је поседе у К.О. Новаци (29,97.24 ха) и К.О. Грабовац (Срез посавски – 0,80.20 ха) – укупно 30,77.40 ха. На име земљорадничког максимума остављено је 20 хектара земљишта у К.О. Новаци и то 17,67.09 ха обрадивог и 2.32.91 ха под шумом и посед у К.О. Грабовац (кућа од четири одељења, један млекар од цигле и 3.500 цигле; кућни плац и башта). У пратном акту, СНО Обреновац упозорио је одбор из Грабовца да се не бави много кућом, па чак ни циглом, већ само земљиштем. Вероватно је то разлог што поседи у К.О. Грабовац нису одузети. У земљишни фонд МНО Новаци унето је 10,77.44 ха плодног земљишта.⁹⁶

⁹⁵ Радић, Снежана, н. д., стр. 147

⁹⁶ МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-6, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 24.

Осеченица

Земљишни фонд МНО Осеченица износио је 8,54.29 ха. (пр. бр. 116)

Вујић Ж. Светозар, Осеченица. Одузети земљишни посед у величини од 6,67.39 ха подељен је на 6 породица са 26 чланова.

Рашевић (Властимира) Славко, Рашевић (Јовише) Миодраг и Рашевић (Светолика) Раденко, Осеченица. У земљишни фонд њихова имовина ушла је по основу конфискације.⁹⁷ Расподела је извршена тек у марту 1948, и то 2,66.32 ха. За расподелу су била предвиђена и 89,43 ара одузета Раденку, али су 1947. године дати његовој жени на уживање. (пр. бр. 284)

Рашевић Р. Станислав, чиновник Министарства финансија у Београду. На укупној површини од 1,87.40 ха утврђена су 2 аграрна интересента са 8 чланова породице. (пр. бр. 285)

Осечина

Земљишни фонд МНО Осечина (варошица Осечина, села Осечина и Плужац), према одлукама СНО у Ваљевској Каменици и Окружног аграрног суда у Ваљеву, износио је 11,74.29 ха. У земљишни фонд ушао је део одузетих поседа од: Васе Ецковића (5,35.62 ха), Сретена Петровића (2,60.48 ха), Станоја Степановића (3,37.83 ха) и Обрада Савића (1,31.96 ха).⁹⁸ Како је земљишни фонд расподељен, нема података, али се зна да је за расподелу земље било пријављено 28 породица „беземљаша“ са 220 чланова.⁹⁹

Ецковић Васа, капетан из Ковина (Банат). У К.О. Плужац имао је поседе у величини 8,35.62 ха. Остављен је неземљораднички максимум од 3 ха, а у корист земљишног фонда МНО Осечина одузето 5,35.62 ха.

Марковић С. Александар, трговац из Осечине. Одлуку о утврђивању објекта аграрне реформе на поседима Марковић С. Александра донело је Министарство пољопривреде – Одељење за аграрну реформу, 13. јуна 1946,¹⁰⁰ јер према чл. 1. и чл. 3, став 1. Закона о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији, власник није земљорадник и посед прелази

97 Радић, Снежана, н. д., стр. 130

98 МИАВ, фонд: СО Осечина – Осечина (1944-), Одлука СНО Ваљевска Каменица о величини земљишног фонда МНО Осечина, 7. фебруар 1947, пр. бр. 4, кут. инв. бр. 1

99 Исто, исто, Списак месних аграрних интересената МНО Осечина, од 12. фебруара 1946, пр. бр. 1, кут. инв. бр. 1

100 Исто, исто, Одлука Министарства пољопривреде – Одељења за аграрну реформу о утврђивању објекта аграрне реформе на поседима Марковић С. Александра, бр. 16254/46, од 13. јуна 1946, кут. инв. бр. 1, пр. бр. 6,

површину од 25 ха обрадиве, односно 45 ха укупне површине. Према поседовном листовима имао је у: К.О. Сирдија – 36,09.84 ха, К.О. Црниљево – 7,71.97 ха, К.О. Осечина – 0,96.05 ха и у К.О. Мали Бошњак (Срез посаво-тамнавски) – 10,82.79 ха. У корист земљишног фонда, у свим поменутих катастарским општинама, укупно је одузето 55,60.65 ха (37,32.46 ха обрадиво земљиште, 18,28.19 ха под шумом). Такође, на основу чл. 4. став 1. „одузимају све зграде и сва постројења на експроприсаном поседу заједно са живим и мртвим пољопривредним инвентаром што се затекло на дан 28. августа 1945.“ Из одлуке се не види колико је бившем власнику остављено земљишта, осим што му је остављена могућност да се може „обратити молбом Аграрном суду при Окружном одбору да му се од поседа који је овом одлуком одузет у корист земљишног фонда остави 5 ха обрадивог земљишта и одговарајуће пољопривредне зграде као и живи и мртви инвентар“... и да ће власник бити задужен сразмерно делу који му је остао у власништву, док се са одузете имовине „бришу сви дугови и терети уписани“.

Петровић Сретен, трговац и кафеџија из Осечине. Имао је поседе у К.О. Осечина у величини од 22,46.03 ха. На збору месних аграрних интересената МНО Осечина, одржаном 17. августа 1947. године, остављен му је неземљораднички максимум од 3 ха, „куће и мртви и живи инвентар“, а одузето 19,46.03 ха од чега је за расподелу предвиђено 13,09.55 ха, док је, 6,48.96 ха под шумом, остављено „надлежној комисији за расподелу шума“.¹⁰¹ Према другим подацима Петровић Р. Сретен из Осечине имао је поседе на територији више месних народних одбора у величини 65,75.68 ха; да се део поседа води на Петровић (Марка) Ранка; да је извршена привремена деоба између браће Сретена и Радоја 1941. године; да Крсманија, жена Радојева, по праву наслеђа од деде Ранђић Ивана, имала поседе у Памбуковици (5,11.64 ха)... и да је Петровић Сретен, у срезовима Подгорском и Тамнавском укупно имао 29,83.09 ха, а да је у оба среза одузето 9,79.07 ха.¹⁰²

Савић М. Обрад, трговац из Осечине. Остављен је неземљораднички максимум од 3 ха, а одузето 2,12.03 ха (2,00.04 ха обрадивог и 0,11.99 ха необрадивог земљишта) у катастарским општинама Осечина и Остружањ.¹⁰³

101 Исто, исто, Записник збора месних аграрних интересената МНО Осечина, од 17. августа 1947. године – податак о величини одузетих поседа не слаже се са подацима, од 7. фебруара 1947, кут. инв. бр. 1, пр. бр. 7

102 Исто, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-б, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 21

103 Исто, фонд: СО Осечина – Осечина (1944-), Одлука СНО Ваљевска Каменица о утврђивању објекта агрне реформе, од 10. марта 1946, кут. инв. бр. 1, пр. бр. 8

Укропина Ј. Ристо, трговац из Шапца. Имао је поседе на територији К.О. Осечина и К.О. Јеленча (срез Поцерски). У К.О. Осечина одузета је шума зв. „Влашић“ у величини од 0,57.12 ха.¹⁰⁴

Памбуковица

Земљишни фонд МНО Памбуковица био је 159,03.69 ха (121,96.15 ха обрадиво и 37,07.54 ха необрадиво земљиште). Расподељен је на „свега 58 аграрних интересената“ и остављено је за сточарску станицу 5 ха. (пр. бр. 117)

Балиновац Богољуб, Памбуковица. У тачки 12 записника пише да је остављен земљораднички максимум од 20 ха, али нема података колико је одузето.

Балиновац Спасоје, задруга, Памбуковица – наследнице: Матић Спасенија из Суботице и Пауновић Милева из Коцељеве. Предложено је да се целокупна имовина у К.О. Памбуковица од 44,76.06 ха одузме, јер је Спасенија Матић из Суботице, „данас лично изјавила у одбору да и она и њена сестра Милева Пауновић из Коцељеве, у заједници са мужевима, имају довољно земље те да земљиште у Памбуковици неће да користе“. По овом предмету требало је обавестити Министарство, да би по чл 18. Закона донело коначну одлуку, јер „власници живе на територији Шабачког округа“.

Драгојловић – Михаиловић С. Костадин¹⁰⁵ (усвојеник Михаиловић Велисава и Персе) из села Совљак, рођен у Бранковини. Имао је поседе у катастарским општинама Бранковина (2,26.11 ха), Совљак (20,98.30 ха) и Памбуковица (35,43.81 ха) – укупно 58,68.22 ха. Од породице је имао жену Јагоду, синове Вељу и Јеротија (неожењени), ћерке Мицу и Радмилу (неудате) и помајку Персу Михаиловић, жена пок. Велисава Михаиловића. С обзиром да се имовина налазила територији два среза, Тамнавског и Ваљевског, „одлуку о утврђивању објекта аграрне реформе“ донео је ОНО Ваљево – Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 29. марта 1946. Остављена су два земљорадничка максимума, а у корист земљишног фонда одузето је 18,64.16 ха, и то обрадивог земљишта

104 Исто, исто, Допис МНО Осечина упућен ГНО Шабац, 21. фебруара 1946, и Одлука Министарства пољопривреде – Одељења за аграрну реформу о утврђивању објекта аграрне реформе бр. 22680, од 30. септембра 1946, кут. инв. бр. 1, пр. бр. 9

105 Исто, фонд: НОО Памбуковица – Памбуковица (1944-1957), Имовинско-правна акта (аграрна реформа 1946-1947), кут. инв. бр. 36, пр. бр. 2; и фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-б, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 15

12,03.97 ха (у К.О. Совљак 3,24.41 ха, у К.О. Памбуковица 8,79.56 ха) и шуме у К.О. Памбуковица у величини од 6,60,19 ха.

Жујевић М. Михаило¹⁰⁶ и жена **Добрија**, рођ. Балиновац из Памбуковице. Имали су поседе у К.О. Памбуковица – 51,51.00 ха. Као земљорадницима, остављен је земљораднички максимум од 20 ха (15,94.50 ха обрадивог и 4,05.50 ха необрадивог земљишта), а у корист земљишног фонда МНО Памбуковица одузето је 31,51.00 ха (22,16.18 ха обрадивих и 9,34.82 ха необрадивих површина). Међутим, накнадно је утврђено да је Ранисав Мирић, парцелу од 2 ха зарадио у служби код Михаила Жујевића што је судски пренето, па је укупна величина одузетог поседа умањена. У коначном, Жујевић Михаилу је одузето 29,51.00 ха (20,16.18 ха обрадиво и 9,34.82 ха необрадиво земљиште).

Митровић Милан и жена **Вемија**, рођ. Радосављевић, Памбуковица. У тачки 4, записника наведено је да је остављен неземљораднички максимум од 3,24.35 ха, али нема података колико је одузето.

Михаиловић Велисав¹⁰⁷ и жена **Перса**, рођ. Петровић из Памбуковице. Имали су поседе у К.О. Памбуковица – 35,43.81 ха. Као земљорадницима остављен им је земљораднички максимум од 20,04.06 ха, а у корист земљишног фонда МНО Памбуковица одузето је 15,39.75 ха (8,79.56 ха обрадивог и 6,60.19 ха необрадивог земљишта).

Моловић Милосав, Матић Спасенија и Пауновић Миленко, сви из Памбуковице. Укупно им је одузето 5,44.00 ха.¹⁰⁸

Пошарац П. Спасоје из Памбуковице, наследник Пошарац Миљана из Ваљева. У тачки 8, записника наведено је да је остављен неземљораднички максимум од 3,25.10 ха, али не и колико је одузето.

Ранђић Иван, Памбуковица – наследници: Петровић (Боже) Крсманија из Осечине, Милка, кћи Саве Илића из Шабачке Каменице, Живка Петровић, жена Милоја Петровића из Шабачке Каменице. У тачки 9 пише да сви имају право на 1/3 укупне имовине, али да само случају Живке Петровић има основа за примену аграрне реформе и да одлуку о томе треба да донесе Министарство.

106 Исто, НОО Памбуковица – Памбуковица (1944-1957), Имовинско-правна акта (аграрна реформа 1946-1947), кут. инв. бр. 36, пр. бр. 3

107 Исто, исто, кут. инв. бр. 36, пр. бр. 4; и фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-б, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 15

108 Исто, исто, Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, В, дел. бр. 1665/46, кут. инв. бр. 5

Сакић Александар и жена **Ружица**, рођ. Аксентић, Памбуковица. У тачки 5, записника пише да је породици остављен је земљораднички максимум од 20 ха, али нема података колико је одузето.

Сакић М. Милета¹⁰⁹ и жена **Лепосава**, рођ. Лукић из Памбуковице. Имали су поседе у К.О. Памбуковица – 46,63.15 ха. Породици је као земљорадницима остављен земљораднички максимум од 20,00.06 ха, а у корист земљишног фонда МНО Памбуковица одузето је 26,63.10 ха (20,03.60 ха обрадиво и 6,59.50 ха необрадиво земљиште).

Пауне

Земљишни фонд МНО Пауне са селом Мрчић, износио је 67,30.63 ха. Одлуком СНО Мионица бр. 732, од 16. априла, земљишни фонд је умањен на 57,61.30 ха обрадиве и необрадиве површине, јер је одлучено да МНО Пауне уступи 9,69.33 ха МНО Рајковић (посед Јеремић Гаврила) и да се парцела бр. 558 од 5 ха, њива зв. „Расковиљ“, остави за припусну сточарску станицу. Земљишни фонд је расподељен на 40 аграрних интересената са 253 члана породице. (пр. бр. 118)

Бошковић (Ивана) Светомир, Пауне. Окружни аграрни суд у Ваљево нашао је „да у овом случају посед не пада под удар аграрне реформе, јер се задруга састоји из три уже породице, а цео посед не прелази 40 ха“, па је поступак одузимања имовине обустављен. (пр. бр. 159)

Јеремић (Милорада) Гаврило, земљорадник из Пауна имао је 41,71.88 ха. Од породице имао је жену и два сина. Одлуком МНО Пауне власнику је остављено 26,24.65 ха, а у корист земљишног фонда одузето 14,79.21 ха (8,99.88 ха обрадивог и 5,79.33 ха необрадивог земљишта). Накнадно, појавила се потреба за оснивање припусне станице у селу и уз сагласност власника извршена је замена парцела у површини од 5,60.42 ха за друге одговарајуће величине. Одлуком СНО Мионица, од 16. априла 1946, решено је да се одузети посед од 9,69.33 ха (7 парцела) уступе МНО Рајковић. (пр. бр. 207)

Костић Љубица, рођ. Јеремић, Ваљево. У катастарским општинама Пауне и Мрчић, имала је поседе у величини од 5,94.87 ха. Остављен је неземљораднички максимум од 3 ха, а одузето 2,94.87 ха – 1,99.92 ха обрадивог и 0,61.53 необрадивог земљишта. (пр. бр. 214)

Крстић (Бранка) Љубинко, Пауне. Према земљишно-књижном улошку имао је посед у величини 36,32.82 ха. Имање је уживала његова удовица Крстић Владинка. Одлуком МНО Пауне остављен је зе-

109 Исто, НОО Памбуковица – Памбуковица (1944-1957), Имовинско-правна акта (аграрна реформа 1946-1947), кут. инв. бр. 36, пр. бр. 5

мљишни максимум од 24,01.98 ха, а у корист земљишног фонда одузето 12,30.84 ха. Окружни аграрни суд у Ваљево, одлуком од 11. марта 1946, ставио је одлуку МНО Пауне ван снаге и решио да се Крстић Владинки остави 20 ха, а одузме 16,32.82 ха (пр. бр. 216).

Милојевић (Живка) Милева, Ваљево. Окружни аграрни суд у Ваљево делимично је оспорио одлуку МНО Пауне, од 31. марта 1946, јер није навео које се парцеле остављају на име неземљорадничког максимума (3 ха). У К.О. Мрчић одузето 6,94.48 ха – 4,77.59 ха обрадивог земљишта и 2,16.29 ха под шумом. (пр. бр. 237)

Спасојевић (Ненада) Душан, трговац из Ваљева. Крајем 1947, одузето је 0,34.85 ха и дато једном аграрном интересенту са 6 чланова породице. (пр. бр. 291)

Спасојевић Зорка, рођ. Стојковић, жена Душанова, Ваљево. У К.О. Мрчић имала је 28,19.33 ха. Наследник имовине Спасојевић Милован, син поч. Зорке жалио се Окружном аграрном суду у Ваљево на одлуку МНО Пауне бр. 185, од 9. фебруара 1945. године. Суд није уважио жалбу наследника и потврдио је одлуку МНО Пауне. Спасојевић Миловану и његовој сестри Милени, остављена су два неземљорадничка максимума од по 3 ха, а у корист земљишног фонда МНО Пауне одузета 22,89.94 ха. У заједници са Спасојевић Милованом живео је и отац Душан, такође неземљорадник, који није имао право на доделу земље. (пр. бр. 291/1)

Паштрић

Земљишни фонд МНО Паштрић износио је 15,12.00 ха. (пр. бр. 119)

Иконић Владимир, Паштрић. Посед величине 1,42.16 ха додељен је једној породици.

Живковић В. Владимир, чиновник поште у Мионици, из Паштрића. Остављен је неземљораднички максимум од 3 ха, а одузетих 2,35.24 ха (1,81.53 ха обрадиво и 0,53.71 ха необрадиво земљиште) у К.О. Паштрић, додељени су његовом брату од стрица. (пр. бр. 195)

Ристовић Олга, Паштрић. Одузети посед, у величини од 1,57.75 ха, додељен је стрицу бившег власника са 12 чланова породице. (пр. бр. 287)

Пепељевац

Земљишни фонд МНО Пепељевац износио је 20,41.99 ха и расподељен је на 27 аграрних интересената са 158 чланова породице. Одузето земљиште налазило се у К.О. Пепељевац – 2,80.00 ха и К.О. Прњавор – 17,61.99 ха. Из „Списка аграрних субјеката уведених у привремени по-

сед“ види се да један аграрни интересент одбио да прими земљу у величини од 1,49.12 ха, одузету од манастира у Боговађи. (пр. бр. 120)

Јаковљевић (Живка – Живана) Бранко, Пепељевац. Одузети посед, од 3,40.57 ха у К.О. Пепељевац, подељен је на 7 породица са 43 члана (пр. бр. 200).

Петница

Земљишни фонд МНО Петница са селима Петница, Бујачић и Жабари износио је 43,14.95 ха.

Гођевац Л. Живорад, земљорадник из Заруба. На збору месних аграрних интересената МНО Петница одржаном 18. фебруара 1946, вођена је расправа о расподели земље Гођевац Живорада из Заруба. Закључено је да се у корист земљишног фонда експропришу поседи у К.О. Петница у површини од 5,11.31 ха. (пр. бр. 121, веза пр. бр. 177)

Расулић (Сретена) Живорад и Србољуб,¹¹⁰ Петница. Остављен је по један неземљораднички максимум: Живораду, који живи у Лесковцу – 3,30.42 ха и Србољубу из Ваљева – 3,19.12 ха. На расправи одржаној 14. фебруара 1946, Живорад Расулић изнео је усмену вољу свога оца Сретена да се део имања остави ћерки Јелисавки, унуку Миодрагу (од ћерке Негосаве) и Драгољубу Расулићу, брату од стрица. Један од аграрних интересената закључио је да се од „другова Србољуба и Живорада Расулића нема шта одузети, јер су исти већ сами одлучили да даду вишак сестрама“, који је 1,55.34 ха. (пр. бр. 282)

Станишић С. Богољуб из Бујачића, живи у Београду. Остављен је неземљораднички максимум од 3 ха, а у корист земљишног фонда МНО Петница у К.О. Бујачић одузето 1,57.68 ха. (пр. бр. 295)

Тадих Јованка – Жоана (Жана), Бујачић. Посед у величини од 1,04.32 ха у К.О. Бујачић, по одлуци МНО Петница од 18. априла 1946, додељен је једном аграрном интересенту са 6 чланова породице. (пр. 121 и пр. бр. 317)

Попадић

Земљишни фонд МНО Попадић износио је 35,30.29 ха, од тога је 17,51.93 ха обрадиво, а 17,78.36 ха необрадиво земљиште. (пр. бр. 122)

Дикић Роваило, Попадић. Одузети посед од 4,00.09 ха подељен је на 4 аграрна интересента са 24 члана породице. (пр. бр. 122)

110 У то време, Србољуб Расулић је био шеф Одсека за народну имовину при ОНО Ваљево – *прим. аутора*

Милутиновић Љубица, Берковац. На основу одлуке МНО Попадић, СНО Мионица донео је одлуку да се остави неземљораднички максимум од 3 ха, а поседи у величини од 16,98.16 ха, у катастарским општинама Берковац и Попадић, одузму корист земљишног фонда. (пр. бр. 239)

Михаиловић Р. Милан „Крца“ (задруга Михаиловића), Попадић. Одузети поседи у величини од 22,75.47 ха подељени су на 16 породица „беземљаша“ са 102 члана. (пр. бр. 122)

Михаиловић (задруга) **Милан, Тихомир и Александар**, Попадић. Када је у питању задруга Михаиловића, због сложености породичних веза и односа и недовољно сачуване архивске грађе, не може да се дође до прецизних података. Из одлуке Окружног аграрног суда у Ваљево бр. 619, од 16. априла 1946, а по жалби Александра, трговца, Милана и Тихомира Михаиловића, сазнајемо да су у питању потомци Драгољуба и Радише Михаиловића којима је имовина одузета по основу конфискације¹¹¹; да је преостала имовина „пала под удар аграрне реформе“ и да су се поседи налазили у више катастарских општина (Ратари, Паштрић, Бабајић, Планиница и Попадић). Такође, у образложењу одлуке суда помињу се породице Животе Михаиловића, адвоката и Тихомира Михаиловића, кафечије (као неземљорадничке), и породице Душана и Александра Михаиловића; затим Михаило Михаиловић и други. Суд је одлучио да жена Михаила Михаиловић, удова Спасенија добије право удовичког уживања на остављеној имовини. Неземљорадничке породице добиле су по 3 ха (12 ха за 4 бивша власника: Душана, Александра, Животу и Тихомира), а задруга Михаиловић (за две уже породице пок. Драгољуба и Радише) два земљорадничка максимума 50,00.00 ха и 8,49.71 ха остављених по извршеној конфискацији. У корист земљишног фонда одузето је у К.О. Планиница 55,93.33 ха (29,93.46 ха шуме и 26,99.87 ха пашњаци), а у К.О. Попадић 8,74.59 ха (2,18.35 ха обрадиве површине и 6,56.24 ха под шумом). У обе катастарске општине укупно је одузето 64,67.92 ха. (пр. бр. 241)

Михаиловић Р. Миодраг, Попадић. Одузето је земљиште у величини од 5,85.84 ха и расподељено на 3 породице са 39 чланова.

Попучке

Земљишни фонд МНО Попучке био је 7,54.27 ха. Нема података на колико је аграрних интересената подељен, изузев да је једна породица са 18 чланова добила 2,22.47 ха. (пр. бр. 123)

¹¹¹ Радић, Снежана, н. д., стр. 125

Грбић (Ивка) Милован, Попучке. Из преписа и извода одлуке МНО Попучке о утврђивању аграрних субјеката, види се да је именованом одузето земљиште по основу конфискације¹¹² и да је у земљишни фонд МНО Попучке унето 4,19.38 ха. (пр. бр. 179)

Причевић

Јанковић Богољуб, трговац из Причевића. Расправа о расподели одузете земље одржана је маја 1947. године, када је одлучено да се 1,81.88 ха подели на две породице са 11 чланова. У време доношења ове одлуке Јанковић Богољуб, није био жив. Његова имовина припала је сину Михаилу, од кога је конфискована 1946,¹¹³ па је по том основу ушла земљишни фонд МНО Причевић. (пр. бр. 203)

Ракић (Крсте) Иван и **Ракић Гвозденија**, жена његовог сина Крсте Ракића, столара, сви из Ваљева. Ракић Иван имао је, према поседовном листу, у К.О. Причевић 4,97.10 ха, а Ракић Гвозденија у К.О. Тупанци – 5,44.75 ха. НОС Ваљево – Повереништво за пољопривреду, крајем 1948. године тражио је од МНО Причевић да примени „одредбе Аграрне реформе“ јер према њиховом сазнању они имовину издају под наполицу и да као неземљорадници имају „право само на 3 ха земље“. (пр. бр. 278)

Прњавор

Земљишни фонд МНО Прњавор, са селом Доњи Лајковац, по одлуци СНО Мионица, од 15. априла 1946, износио је 535,17.44 ха.

Земљишни фонд је формиран од одузетих поседа Српског православног манастира Боговађа у Прњавору и Матић Вићентија из Ратковца. По истој одлуци одобрено је да МНО Прњавор расподели 33,19.49 ха, одузетих поседа манастира Боговађа и 1,30.00 ха (у К.О. Доњи Лајковац), одузетих поседа од Матић Вићентија. МНО Прњавор добио је за расподелу 34,49.49 ха. „Остатак“ земљишног фонда МНО Прњавор распоређен је и уступљен: МНО Стрмово – 5 ха; МНО Горњи Врачевић – 13,46.27 ха; МНО Доњи Врачевић – 14,44.82 ха; МНО Латковић – 12,75.82 ха; МНО Пепељевац – 18,63.99 ха; за сточну станицу 5,90,50 ха; службени пут 2,26.80 ха, и како на крају пише „све од поседа манастира Боговађа“. (пр. бр. 124)

Априла 1949. године комисија формирана од стране Извршног одбора СНО Љиг, извршила је ревизију аграрног фонда МНО Прњавор. Чланови

112 Исто, н. д., стр. 84, 85

113 Исто, н. д., стр. 100

комисије после изласка на терен дошли су до закључка да поједини аграрни интересенти не обрађују добијену земљу, већ је дају под закуп или напола; да је лоше обрађују и да „слабо газдовање земљом добијеном из аграрног фонда има лош политички утицај на пољопривреднике“. Зато је одлучено да се додељена земља одузме од 21 лица и врати у аграрни фонд 19,33.54 ха. У образложењу је наведено да су 11 лица „цигани из Пепељевца које нико од суседа никада није видео да раде на примљеној земљи“.

Матић Вићентије, Ратковац. Одузетих, 1,30.00 ха подељено је на две породице са 5 чланова. (пр. бр. 228)

Стојнић Радомир, Доњи Лајковац. По његовом одласку у Војводину као колонисте, одузета је имовина. Збор месних аграрних интересената 3. априла 1946, разматрао је захтев његове ћерке Надежде Вићентијевић и имовина, у величини од 2,03.56 ха, је враћена. (пр. бр. 299)

Радљево

Земљишни фонд МНО Радљево износио је 50,89.13 ха, од тога је 49,40.19 ха обрадиво земљиште, а 1,48.94 ха под шумом. Земља је подељена на 61 аграрног интересента.¹¹⁴ (пр. бр. 125)

Бранковић Младен, Лисо Поље. Власнику је остављено 17,44.55 ха обрадиве земље и 2,55.25 ха под шумом, а одузето 10,73.20 ха.

Вујановић (Радомира) Војислав, Бргуле. У земљишни фонд МНО Радљево ушла је имовина одузета по основу конфискације у величини од 10,42.20 ха.¹¹⁵

Крмановић Миљивоје, Бргуле. У земљишни фонд МНО Радљево ушла је имовина одузета по основу конфискације у величини од 3,21.45 ха.¹¹⁶

Поповић (Милутина) Александар, Бргуле. По пресуди Војног суда бр. 16/46, именовани је као „народни непријатељ“ осуђен и на конфискацију имовине која је ушла у земљишни фонд села Радљево. Његовој породици је остављен максимум од 22,72.60 ха, а одузето 16 ха у К.О. Бргуле и К.О. Шарбане.¹¹⁷

114 МИАВ, фонд: НОО Радљево – Радљево (1944-1956), Записник са збора месних аграрних интересената одржан 28. јануара 1946. Из истог извора узети су подаци за сва лица у одбору Радљева, кут. инв. бр. 15. Није сувишно напоменути да је у време спровођења аграрне реформе као орган управе радио МНО Бргуле са насељеним местима Бргуле и Лисо Поље, али да нема сачуваних података.

115 Радић, Снежана, н. д., стр. 139

116 Исто, н. д., стр. 151

117 Исто, н. д., стр. 146

Радобић

Земљишни фонд МНО Радобић износио је 15,77.68 ха. Сачуван је списак месних аграрних интересената са 48 лица који испуњавају услове за добијање земље по Закону о аграрној реформи, али се не зна који су од њих добили земљу. Такође, сачувани су подаци за два лица чија имовина пада „под удар аграрне реформе“, са детаљним пописом имовине (препис из земљишних књига), али нема података да ли је и колико одузето. (пр. бр. 126)

Бурмаз (Јована) Љубинко из Радобића имао је, по земљишним књигама у К.О. Радобић, 53,53.74 ха.

Пешић (Крсте) Чедомир из Радобића имао је, по земљишним књигама у К.О. Радобић, К.О. Вртиглав и К.О. Мионица село, 35,66.30 ха.

Ђуковић М. Љубомир, трговац из Београда. Имовина у величини од 23,77.68 ха налазила се у К.О. Радобић. На одржаној расправи месних аграрних интересената, 6. априла 1946, одлучено је да се бившем власнику остави неземљораднички максимум од 3 ха, његовом брату од стрица, Матији Ђуковићу додели 5 ха, а за земљишни фонд одвоји 15,77.68 ха. На одлуку МНО Радобић жалили су се месни аграрни интересенти тврдећи да „Матија није са власником у оном сродству које предвиђа чл. 6 пом. зак.“. Окружни аграрни суд у Ваљеву, 8. маја 1946, размотрио је жалбу и поништио одлуку. Нова расправа одржана је 31. маја и донета нова одлука МНО Радобић по којој је од Ђуковић Љубомира одузето 22,77.68 ха и расподељено на 26 аграрних интересената са 127 чланова породице. Интересантно, на овом списку аграрних интересената не налази се Матија Ђуковић. Суд је одлуку потврдио, јула 1946. (пр. бр. 306)

Радуша

Земљишни фонд МНО Радуша износио је 17,28.05 ха са 15,03.34 ха обрадивог и 2,24.71 ха необрадивог земљишта. Накнадно је земљишни фонд увећан јер је прикључно конфисковано земљиште од **Петра Негића** у величини од 6,06.05 ха.¹¹⁸ Нису сачувани подаци од кога је колико одузето, нити на колико је аграрних интересената подељено. (пр. бр. 127)

Рађево Село

Земљишни фонд МНО Рађево Село износио је 38,20.48 ха (19,14.77 ха обрадиве земље и 19,05.71 ха под шумом). У земљишни фонд ушли

¹¹⁸ Исто, н. д., стр. 151

су поседи одузети по основу аграрне реформе и конфискације, а одлуке су донете априла 1946. и марта 1947. године. (пр. бр. 128)

Гавриловић (Војислава) Драгољуб, Рађево Село. По основу конфискације одузето је 1,23.02 ха, од чега је 0,68.70 ха обрадиво, а 0,54.32 ха необрадиво земљиште.¹¹⁹

Драгојловић Драгољуб, судија – повереник за оснивање земљиних књига, Ваљево. По основу конфискације¹²⁰ одузет је плац у Ваљевоу од 8,93 ара и 2,85.41 ха необрадиве земље у К.О. Рађево Село. По мишљењу Среског суда у Ваљевоу, од 6. априла 1946, за „одржање ове породице повољније да јој се остави имовина на селу него стан у конфискованој кући (Душанова бр. 41 – прим. аутора)..., јер ће на тај начин породица доћи до редовног годишњег прихода, са којим ће моћи решити питање стана поред хране и огрева, док обезбеђењем самог стана у конфискованој кући остала без осталих животних потреба“. Именовани је имао 9,43.75 ха имовине у Ваљевоу и Рађевом Селу. Породици, удови Персиди и малолетном сину Владану, остављено је 6,58.34 ха у Рађевом Селу. (пр. бр. 187)

Драгојловић Јован и Илија, Рађево Село. Одузет је посед у величини од 2,57.92 ха и додељен једној породици са 12 чланова. (пр. бр. 194)

Драгојловић (Драгомира) Сретен и Александар, Рађево Село. Одузети су поседи у величини од 22,60.61 ха, од чега је 7,47.61 ха обрадиво, а 15,13.00 ха необрадиво земљиште. На име земљорадничког максимума остављено је 20 ха. У записник МНО Рађево Село, од 2. априла 1946, унета је изјава Александра Драгојловића, судије из Београда, по којој су он и брат Сретен наследници имовине свога оца Драгојловић Драгомира; да мајка Милева живи у заједници са Сретеном који је остао на имању и да се он одриче добијеног дела (као неземљорадник) у корист свога брата. Уједно он се жалио и на неправилно поступање МНО Рађево Село јер су 3 ха, која му припадају као неземљораднику, ушла у 20 ха зиратне земље. МНО није усвојио примедбе пошто по Закону о аграрној реформи не може да се остави више од 20 ха. (пр. бр. 187/1)

Драгојловић (Андрије) Миломир, Рађево Село. У земљини фонд МНО Рађево Село ушли су одузети поседи по основу конфискације¹²¹ у величини од 14,30.38 ха. (пр. бр. 187/2)

119 Исто, н. д. стр. 61 У картону Одсека народне имовине пише да је имовина одузета од Гавриловић (Војислава) Миодрага из Рађевог Села; бројеви парцела као и њихова величина су исти као у пр. бр. 128.

120 Исто, н. д., стр. 62

121 Исто, н. д., стр. 63

Живковић Богољуб, засеок Кличевац, Ваљево. Одузет је посед у К.О. Рађево Село у величини од 1,96.64 ха. Расподељен је на две породице са 8 чланова. (пр. бр. 194)

Николић Сава, Рађево Село. Одузета је шума у површини од 1,26.31 ха. (пр. бр. 187/2)

Росић (Светозара) Јеремија, Рађево Село. Имао је посед у величини од 30,85.54 ха. Као земљораднику остављен је максимум од 25,42.77 ха, а у корист земљишног фонда одузето 5,42.77 ха, од чега је 3,28.74 ха обрадиво, а 2,03.05 ха необрадиво земљиште. (пр. бр. 288)

Рајковић

Земљишни фонд МНО Рајковића са насељеним местом Робаје по одлуци СНО Мионица, од 16. априла 1946, износио је 53,14.96 ха обрадиве и необрадиве површине. Истом одлуком (тачка 2) решено је, да МНО Рајковић из свог земљишног фонда, уступи 11,00.00 ха МНО Буковац (посед „ранијег власника Милије Драгојевића из Робаја“ у величини 8,32.58 ха и посед „ранијег власника Ивана Јаковљевића из Робаја“ од 2,67.42 ха), док под тачком 3, пише да за расподелу има и земљу „додељену“ од МНО Пауне 9,69.33 ха „ранијег власника Гаврила Јеремића из Пауна“. После ових размена између месних народних одбора, МНО Рајковић имао је за расподелу 62,83.29 ха. (пр. бр. 129)

Драгојевић (Ранка) Милојко, Робаје. Именованом и синовцима, Милану и Јеврему, по Закону о аграрној реформи припала су два земљорадничка максимума па им је остављено 40,00.01 ха (27,02.70 ха обрадиве и 12,97.31 необрадиве земље). Одузети су поседи у К.О Робаје и К.О. Рајковић у величини 23,37.92 ха. (пр. бр. 184)

Јаковљевић (Николе) Иван, Робаје. Према одлуци МНО Рајковић, од 6. фебруара 1946. године, о утврђивању објеката аграрне реформе имао је 48,94.68 ха, остављен је земљораднички максимум од 25 ха, а у корист земљишног фонда у К.О. Робаје одузето 23,94.68 ха. (пр. бр. 202)

Петрашевић (Милорада) Чедомир, Робаје. Имао је поседе у катастарским општинама Робаје и Мрчић у величини од 33,72.23 ха. Као земљораднику остављено је 21,59.71 ха, а у корист земљишног фонда МНО Рајковић одузето 12,12.92 ха и то 9,78.95 ха обрадиве и 2,33.21 ха необрадиве земље. (пр. бр. 258)

Ребељ – Пођута

Земљишни фонд за МНО Ребељ – Пођута, са селима Ребељ, Пођута, Вујиновача, Тубравић, Ровни, Совач и Кунице, формиран је 1946. и износио је 56,17.09 ха.

Алексић (Антонија) Славко, Ребељ. Одузети посед, у величини 8,28.78 ха, расподељен је на 6 аграрних интересената са 31 чланом породице. (пр. бр. 152)

Вуковић Радмила, Совач. Посед од 0,80.34 ха додељен је једној породици са 4 члана. (пр. бр. 171)

Давидовић (Никодина) Тихомир, село Годечево, Срез црногорски, Округ ужички. На територији МНО Ребељ у К.О. Вујиновача одузета је имовина у величини од 25,05.88 ха¹²² – њиве, ливаде и шуме. (пр. бр. 180)

Ковачевић Богосав и **Милорад**, Тубравић. Посед од 2,17.74 ха додељен је једној породици са једним чланом.

Никићевић (Ђорђа) Михаило, Тубравић. Одузети посед од 4,09.27 ха унет је у земљишни фонд по основу конфискације, и априла 1947. раздељен је на 8 породица са 49 чланова. (пр. бр. 250)

Пиргић С. Михаило, кафеџија, Ребељ. Имао је посед у величини од 15,28.37 ха. Остављен је неземљораднички максимум, а одузети посед, у величини 11,94.10 ха, расподељен је на 10 аграрних интересената са 58 чланова породице. (пр. бр. 262)

Тадих (Степана) Драгић, трговац из Ваљева. Имао је 17,05.74 ха у катастарским општинама Ровни, Стубо, Тубравић и Тупанци. Као неземљораднику, требало је да му се одузму поседи. Међутим, на имању је живео његов син Јордан, по занимању земљорадник и, 14. фебруара 1946, остављени су сви поседи.¹²³

Санковић

На Збору месних аграрних интересената МНО Санковић, од 8. априла 1946, вођена је расправа о додељивању земље сиромашним земљорадницима. Земљишни фонд за расподелу износио је 18,59.64 ха, од чега је 10,18.47 ха обрадива земља. Из записника сазнајемо да је било уписано 56 породица, али да су 3 избрисане „зато што старешине немају бирачко право“. Прво су, за потребе МНО Санковић, издвојене 3 парцеле у величини од 0,46.93 ха, за подизање школске и задружне зграде, а затим је на 18 породица раздељено 18,12.70 ха. (пр. бр. 131)

Вишић Драгомир, Ђурђевац. Одузето је 3,20.55 ха и подељено на 4 аграрна интересента са 3 члана породице. (веза пр. бр. 96 и пр. бр. 166)

122 МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Г-а, дел. бр. 34, кут. инв. бр. 8.

123 Исто, исто, Аграрни одсек, 1946, Г-б, кут. инв. бр. 8, пр. бр. 23

Вишић Станојка, Ђурђевац. Одузето је 11,21.59 ха и подељено на 12 аграрних интересената са 52 члана (веза пр. бр. 96 и пр. бр. 165).

Миловановић Славка, Санковић. Посед од 0,83.10 ха расподељен је на 2 породице са 11 чланова.

Недељковић Радован, Санковић. Одузети посед, од 3,58.64 ха, расподељен је на 3 породице са 17 чланова.

Пауновић Драгољуб, Санковић. Одузето је 2,33.33 ха и подељено на 4 аграрна интересента са 22 члана породице.

Славковица

Земљишни фонд МНО Славковица, према одлуци СНО Мионица од 15. априла 1946, износио је 12,20.30 ха обрадиве и необрадиве земље. (пр. бр. 132)

Совљак

Према расположивим подацима, земљишни фонд МНО Совљак износио је 141,00.00 ха одузетих од 6 бивших власника. Расподељен је на 79 аграрних интересената са 459 чланова породице.¹²⁴

Алексић Алекса, Совљак. За проширење Државног воћног расадника, решењем Министарства аграрне реформе, у К.О. Совљак издвојене су парцеле бр. 574 и 641 у величини од 22 ха.¹²⁵

Стрмово

МНО Стрмово није имао сопственог земљишта за расподелу већ је МНО Прњавор уступио 5 ха. Земљиште је издвојено од дела одузетих поседа манастира у Боговађи. (пр. бр. 133)

Струганик

Земљишни фонд МНО Струганик, према одлуци СНО Мионица од 15. априла 1946, износио је 3,40.00 ха. (пр. бр. 134)

124 Исто, исто, Одговор по распису Министарства пољопривреде – Одељења за аграрну реформу и колонизацију, упућен свим СНО и ГНО на територији НРС о аграрним објектима и субјектима; Збирни подаци о спровођењу аграрне реформе на територији Ваљевског округа – здружени предмет под дел. бр. 2178, 2645 и 2665, од 2. августа 1946, кут. инв. бр. 8

125 Исто, исто, Аграрни одсек, 1946, В, дел бр. 1665, кут. инв. бр. 5. Зна се да је Алекси Алексићу одузето око 150 ха, али одлука није сачувана. (*прим. аутора*)

Суводање

СНО у Ваљевској Каменици, одлучио је 2. маја 1946, по разматрању прикупљених података од МНО Суводање, да је земљишни фонд овог одбора 10,01.37 ха. Маја 1947, МНО Суводање је обавестио да је расподелио земљишни фонд на аграрне интересенте, у који је ушла и конфискована имовина „предата овом месном народном одбору на расположење за исто“.

Нешто касније, Окружни аграрни суд у Ваљеву је, 11. јула 1947. године, доставио допис следеће садржине:

*„СРЕСКОМ НАРОДНОМ ОДБОРУ
ВАЉЕВО*

Овај Аграрни суд обавештѐн је са приватне стѐране, да на територији Месног народног одбора у Суводању, среза ваљевског, има неколико поседа који попадају под удар Закона о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији.

Месни народни одбор у Суводању није, ни до данас, извршио потребне радње за одржавање расправе за експропријацију ових поседа, што јесте није прикупио податке о правном и фактичком стању поседа који, према пријави, попадају под удар поменутог закона.

Моли се Срески народни одбор да најхитнијим путем провери да ли пријава одговара стварном стању, те ако одговара да нареди предузимање потребних мера да се унесу у земљишни фонд и сви остали поседа на територији Месног народног одбора у Суводању, који су случајношћу, немарношћу, или можда злонамерно проиштинени да буду експроприсани.

Моли се Срески народни одбор да предузме мере истовремене и на територијама осталих месних народних одбора на свом подручју, и да о свим резултатима обавести најхитније овај Аграрни суд, ради предузимања евентуалних мера.

СМРТ ФАШИЗМУ – СЛОБОДА НАРОДУ!

*Председник
Аграрног суда
С. П. Иванишевић
(Симо Иванишевић)"*

На другој страни документа уписан датум, 19. мај 1948.

Да би помогао МНО Суводање, суд је октобра 1947. године доставио Јавном тужилаштву у Ваљеву, ради даљег поступка, списак власника чији поседи падају под „удар аграрне реформе“: Вуковић

Десимир, земљорадник из Станине Реке има преко 40 ха; Јокић Милорад, земљорадник из Суводања има преко 90 ха; Ћосић Алекса, земљорадник из Суводања има преко 100 ха; и Ристивојевић Драгић, кафеџија из Става, има преко 38 ха на територији Става, на територији Мајиновића преко 2,50.00 ха, и у Ваљеву кућу са 0,70.00 ха (пр. бр. 135).

Док је већина МНО, у првој половини 1946. године, предано спровела поступак одузимања имовине по аграрној реформи, у Суводању то није било завршено ни у мају 1948. Цео документ илустративно говори и о „другој страни“ спровођења аграрне реформе.

Живановић Александар, Суводање. Према одлуци СНО Ваљевска Каменица, од 2. маја 1946, одузети су поседи у величини од 10,01.37 ха. (пр. бр. 193)

Табановић

Земљишни фонд МНО Табановић износио је 3,66.20 ха. Расподељен је на 9 аграрних интересената са 29 чланова породице (пр. бр. 136).

Миловић К. Љубомир из Ваљева. Одузети посед, у величини од 2,44.40 ха, расподељен је на 3 породице са 14 чланова. Првобитно, издвојена парцела бр. 444, њива звана „Церје“ за зидање школске и задружне зграде у површини од 0,66.40 ха, накнадно је подељена на 2 аграрна интересента са 7 чланова породице. (пр. бр. 235)¹²⁶

Перишић Радмила из Београда, наследница је имовине пок. Милоја Арсенијевића из варошице Мионица. На име земљишног максимума, као неземљораднику, остављена су 3,01.44 ха. Одузети посед, у величини од 1,11.86 ха (70,85 ари обрадиве и 1,11.86 ха необрадиве земље), расподељен је на 2 породице са 8 чланова. (пр. бр. 155 и 235)

Таково

Земљишни фонд МНО Таково износио је 4,27.72 ха од чега је 0,17.32 ха, је под шумом. Скроман земљишни фонд је расподељен, али нема података на колико беземљаша. (пр. бр. 137)

126 Видети и фонд: СО Мионица – Мионица (1944-), Одељење за финансије 1959, Решења о коначној додели земљишта аграрним субјектима – препис одлуке НОС колубарског – Мионица из 1946, кут. инв. бр. 21

Тврдојевац

Према расположивим подацима, земљишни фонд МНО Тврдојевац износио је 134,00.00 ха одузетих од 9 бивших власника. Расподељен је на 82 аграрна интересената са 486 чланова породице.¹²⁷

Милошевић Стана, Тврдојевац, одузето је 5 ха.¹²⁸

Тулари

Земљишни фонд МНО Тулари износио је 32,15.08 ха и то 17,15.08 ха налазило се у К.О. Тулари, а 15,00.00 ха у К.О. Совљак. Из земљишног фонда издвојено је 0,20.00 ха за подизање оmlадинског дома. Поседи су одузети од 3 бивша власника. Сво земљиште, предвиђено за расподелу је обрадиво. СНО Уб, 16. марта 1946, послао је допис са инструкцијама и предлогом о начину расподеле земљишног фонда овог одбора. Како из Тамнавског среза нико није отишао у Војводину, а поједини аграрни интересенти су изјавили да би се у оквиру среза селили уколико им се додели земља ван њиховог места боравка, СНО Уб предлаже „у овом случају могло би да се исели 7 породица из те општине у Совљак“. Уједно подсећа да је МНО Тулари добио 20 ха од МНО Совљак. (пр. бр. 138)

Зујаловић Н. Михаило, Тулари. Одузето је пољопривредно земљиште у величини 5,26.33 ха.

Јеличић Миладин, трговац из Уба. Као неземљораднику, у К.О. Тулари одузето је 11,55.63 ха.

Ћелије

Земљишни фонд МНО Ћелије¹²⁹ формиран је од поседа одузетих по основу конфискације и аграрне реформе. Износио је 10,33.63 ха, од чега је 4,32.99 ха обрадиво земљиште, а 6,00.46 ха под шумом. (пр. бр. 139)

127 Исто, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, Одговор по распису који је упутило Министарство пољопривреде – Одељење за аграрну реформу и колонизацију свим СНО и ГНО на територији НРС о аграрним објектима и субјектима – урађени су збирни подаци о спровођењу аграрне реформе на територији Ваљевског округа – здружени предмет под дел. бр. 2178, 2645 и 2665, од 2. августа 1946, кут. инв. бр. 8

128 Исто, исто, Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, 1946, В, дел. бр. 1665, кут. инв. бр. 5

129 У време спровођења аграрне реформе МНО Ћелије припадао је СНО Лазаревац – Округ београдски. Каније, формирањем општина, 1959, Ћелије су у саставу општине Лајковац. (прим. аутора)

Мићић (Велисава) Вујица, Ћелије. Предложено је да се, једном од његових наследника, Мићић – Миловановић Новаку, као неземљораднику, одузме имовина у величини од 0,57.23 ха. (пр. бр. 244)

Павловић Милан, Ћелије. Одузети посед од 2,73.27 ха у земљишни фонд МНО Ћелије ушао је по основу конфискације. Подељен је на 4 породице.

Стошић (Живана) Драгомир, инжењер из Београда, Петка. Имао је 22,07.47 ха у К.О. Петка и К.О. Ћелије. У заједници са њим живели су мајка и брат Лазар, инжењер агрономије. По мишљењу МНО Ћелије они су једна породица па им припада један неземљораднички максимум (3 ха). Одлуку о одузимању поседа донео је СНО Лазаревац јер су се налазили на територији два месна народна одбора. Нема података да ли је прихваћен предлог МНО Ћелије. Сачуван је само податак да је одузето 2,49.43 ха и подељено на 5 аграрних субјеката. (пр. бр. 139 и 300)

Стошић Милош (задруга), Петка. Одузети посед, од 5,10.20 ха подељен је на 9 аграрних субјеката.

Уб

На расправи збора месних аграрних интересената по питању додељивања земље сиромашним земљорадницима варошице Уба и села Трњаци бр. 1032/46, од 16. марта 1946, утврђен је земљишни фонд од 76,68.88 ха (68,32.00 ха обрадивог земљишта и 8,36.88 ха под шумом).¹³⁰ Ту је ушло и уступљених 10 ха из земљишног фонда МНО Совљак, одузетих од Алексић Алексе из Совљака, као и конфискована имовина од Тираковић Ж. Милорада из Уба, у величини од 4,95.55 ха. Земљишни поседи су подељени на аграрне интересенте, а за сточарску станицу издвојено је 5,51.40 ха. (пр. бр. 140)

Ивезић М. Димитрије, бифеција из Београда. У К.О. Уб имао је 8,51.40 ха обрадивог земљишта. По одлуци Окружног аграрног суда у Ваљево, остављен је неземљораднички максимум од 2,70.00 ха, а одузето 5,81.40 ха.¹³¹

Јоксимовић М. Алекса, Трњаци. Имао је поседе у К.О. Трњаци 9,61.10 ха, од чега је 8,58.90 ха обрадиво земљиште и 1,02.20 ха под шумом. За време окупације Јоксимовић М. Алекса је умро и имовину је наследио његов унук Вулешевић Бранислав, борац НОР-а и чиновник СНО Уб. Као неземљораднику остављено је 3 ха обрадивог и 1,02.20 ха шуме.

130 МИАВ, фонд: Скупштина општине Уб – Уб (1944-), Аграрна реформа, I група 1945-1952, кут. инв. бр. 130, пр. бр. 5

131 Исто, II група, кут. инв. бр. 130, пр. бр. 11

Две удате сестре Вулешевић Бранислава жалиле су се на одлуку МНО, али је Окружни суд у Ваљеву одбацио жалбу и поништио првобитну одлуку МНО тражећи да се Вулешевић Браниславу остави само 3 ха. У земљишни фонд МНО варошице Уб ушло је одузетих 6,61.10 ха.¹³²

Марковић (Мијаила) Душан и Аранђеловић Љубица, рођ. Станковић, обоје из Београда. Укупно су имали 21,17. 65 ха. У К.О. Уб на Марковић Душана водило се имање у величини од 10,58.70 ха, а на Аранђеловић Љубицу – 10,58.95 ха. И поред жалби наследника Марковић Душана (Марковић Јулијане и Констатиновић Вукосаве, обе из Београда) и Аранђеловић Љубице, одузето је од Марковић Душана 7,58.70 ха (3,84.60 ха обрадивог и 3,74.10 ха необрадивог земљишта), а од Аранђеловић Љубице 7,54.04 ха (6,41.24 ха обрадивог и 1,12.04 ха необрадивог земљишта). Од бивших власника укупно је одузето 15,12.74 ха.¹³³

Марјановић М. Ратко, месар из Уба имао је у К.О. Уб 11,44.50 ха обрадиве земље. Као неземљораднику, остављена су 3 ха, а у корист земљишног фонда МНО Уб одузета 8,44.50 ха, што је и поред жалбе именованог, Окружни аграрни суд у Ваљеву потврдио.¹³⁴

Мендрагиш Јоца, посластичар из Београда. Имао је у К.О. Уб 3,98.60 ха обрадиве земље и остављен је неземљораднички максимум од 3 ха, а у корист земљишног фонда МНО Уб одузето 0,98.60 ха.¹³⁵

Милекић (Ђоке) Страхиња и Војин, Уб. Поседовали су имовину у К.О. Уб у величини од 4,99.30 ха (3,42.70 ха обрадиво и 1,56.60 ха неплодно земљиште). Њихову заоставштину наследила је Гавриловић Лепосава, која је такође умрла, па је имовина припала њеном мужу Гавриловић Живораду и малолетном сину Драгану. С обзиром да је Гавриловић Живорад био неземљорадник, остављено је 3 ха, а у корист земљишног фонда МНО Уб одузето 1,99.30 ха.¹³⁶

Миленковић М. Станоје, Миленковић М. Благоје и Миленковић Срећко, сви из Уба. Имали су поседе у К.О. Уб у величини од 6,21.54 ха (5,99.74 ха обрадиво и 0,21.80 ха неплодно земљиште). Њихову заоставштину наследили су Миленковић Ст. Бранислав, адвокат из Београда и Марковић Катарина, домаћица из Обреновца, којима су остављени неземљораднички максимуми. Од Марковић Катарине нису одузимани поседе, а од Миленковић Ст. Бранислава одузето је 0,53.74 ха.¹³⁷

132 Исто, исто, кут. инв. бр. 130, пр. бр. 12

133 Исто, исто, кут. инв. бр. 130, пр. бр. 13

134 Исто, исто, кут. инв. бр. 130, пр. бр. 14

135 Исто, исто, кут. инв. бр. 130, пр. бр. 15

136 Исто, исто, кут. инв. бр. 130, пр. бр. 16

137 Исто, исто, кут. инв. бр. 130, пр. бр. 17

Парезановић Надежда, домаћица из Уба. Имала је поседе у К.О. Уб у величини од 9,05.50 ха. Остављен је неземљораднички максимум, а пошто је Марковић Марко из Совљака, 1942. године, купио 1,24.00 ха, у корист земљишног фонда МНО Уб одузето је 4,81.50 ха.¹³⁸

Петровић (Петра) Тихомир, земљорадник из Трњака, имао је поседе у К.О. Трњаци и К.О. Мургаш, укупно 34,18.00 ха (32,77.60 ха обрадиво и 1,40.40 ха неплодно земљиште). Одлуку о одузимању имовине донео је СНО Уб, јер се имовина налазила у два МНО-а. На име земљорадничког максимума остављено је 20 ха у К.О. Трњаци (18,87.30 ха обрадиво и 1,02.70 ха необрадиво земљиште). У корист земљишног фонда одузето је 14,18.00 ха (обрадиво земљиште и под шумом). У реферату, под ставком „породично стање“ пише да у заједници живе супруга, два малолетна сина и да „има још сина Продана, стар 23 године, који је одбегао са окупатором“.¹³⁹

Радовић (Момчила) Мелентије и **Владислав** из Београда. Имали су поседе у К.О. Уб у величини 4,64.00 ха (1,27.73 ха обрадиво, 3,26.50 ха под шумом и 0,09.77 ха неплодно земљиште). Власницима је остављено 3,26.50 ха, а одузето 96 ари.¹⁴⁰

Цветановац

Земљишни фонд МНО Цветановац износио је 1,44.56 ха. Одлуком СНО Мионица из априла 1946, из земљишног фонда МНО Јајчић уступљено је 0,50.00 ха, тако да је земљишни фонд за расподелу увећан на 1,94.56 ха. Уступљени посед припадао је бившем власнику Светозару Спасојевићу из Бабајића. (пр. бр. 141)

Шарбане

Земљишни фонд МНО Шарбане био је 20,67.85 ха, од којег је само 8 ари било под шумом. До маја 1946. извршена је расподела земљишта на 27 аграрних интересента са 128 чланова породице. (пр. бр. 142)

138 Исто, исто, кут. инв. бр. 130, пр. бр. 18

139 Исто, исто, кут. инв. бр. 130, пр. бр. 19

140 Исто, исто, кут. инв. бр. 130, пр. бр. 20

Списак бивших власника са територије Среског народног одбора Љиг

Белановица

Гавриловић Милован, Белановица. Имао је имовину катастарским општинама Белановица, Шутци и Калањевци. По одлуци МНО Белановица, из фебруара 1946, одузето је 10,16.39 ха, а породици остављен неземљораднички максимум од 3 ха. После жалбе Марковић Милорада, одлука МНО-а је измењена од стране Окружног суда у Чачку јер је аграрном реформом погрешно обухваћено имање „Станишевац“ од 7,36.39 ха (6,96.39 ха обрадиво и 40 ари необрадиво), које је купио са својим синовима, 1944. године. Такође, поништена је и одлука МНО о утврђивању аграрних субјеката. Из напред наведеног може се закључити да је од Гавриловић Милована одузето 2,80.00 ха. (пр. бр. 175)

Матијевић Лазар, Белановица. Одлуком МНО Белановица, од 16. априла 1946, на одузетом поседу од 2,30.00 ха утврђен је један аграрни интересент. (пр. бр. 231)

Брајковац

Плескоњић Јован, трговац из Белановице. Имао је поседе у К.О. Белановица (4,83.00 ха) и К.О. Брајковац (26,34.00 ха) у укупној величини од 31,17.00 ха, од чега је 6,60.65 ха обрадива земља и 24,56.35 ха под шумом. С обзиром да је власник поседа неземљорадник одређен је само неземљораднички максимум, а остатак је одузет. (пр. бр. 263)

Живковци

Петронијевић Ж. Војислав, Белановица. Посед у величини од 3,11.00 ха ушао је у земљишни фонд МНО Живковци по основу конфискације (по пресуди СНС у Белановици бр. конф. 11/45). На одлуку Окружног аграрног суда у Чачку, жалбе су упутили Драгутин и Тихомир Петронијевић (12. април 1946), а наредне, 1947. жалила се и удова

Живана Петронијевић. Све жалбе Окружни аграрни суд у Чачку одбио је 28. марта 1947, са образложењем да ако сматрају „да је донета одлука о конфискацији неправилна и незаконита, онда се то може доказивати само пред надлежним судом у редовном грађанском судском поступку, а не код овог суда“. Одузети посед у К.О. Живковци расподељен је на 3 аграрна интересента са 15 чланова породице. (пр. бр. 261)

Калањевци

Нема података колики је био земљишни фонд МНО Калањевци, осим да је друга расправа одржана 8. септембра 1946. године. На првој расправи земљу су добила 4 аграрна интересента.

Догањић Стеван, Калањевци. Одузети посед, од 0,70.00 ха, додељен је једном аграрном интересенту „јер је сиромашан, поштен и добар“. (пр. бр. 182)

Лалинци

Петковић (Драгића) Љутимир, учитељ из Бољковца. Одлуком НОО Лалинци, од 4. априла 1946, као неземљораднику одузето 8,52.00 ха у К.О. Лалинци и додељено његовој сестри Поповић – Петковић Раденки, земљораднику из Лалинаца. Сви ови подаци прикупљени су из спора између Петковић Раденке и органа управе Љишког среза из 1955. године, зато што је установљено да је, 1947, Раденка отуђила део добијеног поседа да би за добијени новац купила „спрему“ својој ћерки Цветани. Цео предмет је разматрао Народни одбор среза Ваљево – Секретаријат за финансије 1959. године и закључио да нема места за одузимање додељене земље, јер је прошао рок када је законом било забрањено отуђење. (пр. бр. 256)

Трудељ

Матић Д. Милан ([Милош]), пензионер из Светозарева. Имао је у К.О. Трудељ 7,85.07 ха. Остављен је неземљораднички максимум од 3 ха, а у земљишни фонд НОО Трудељ унето је 4,85.07 ха. (пр. бр. 311)

Остојић Б. Милојко, Горњи Милановац. Имао је у К.О. Трудељ 5,97.54 ха. Остављен је неземљораднички максимум од 3 ха, а у земљишни фонд НОО Трудељ унето 2,97.54 ха. (пр. бр. 312)

Славковица¹⁴¹

Весковић С. Сергија, професор из Горњег Милановца. Имао је поседе у К.О. Славковица и одузети посед, у величини од 6,31.76 ха, расподељен је на три аграрна интересента.

Ивковић Миломир. Одузети посед у величини од 0,95.65 ха додељен је брату именованог.

Јанковић Бранислав. Одузети посед у величини од 1.16.36 ха додељен је брату именованог.

Којић Светозар, кафеџија. Одузети посед од 5,05.01 ха у К.О. Славковица додељен је двојици аграрних интересената.

Кубуровић Богдан, трговац. По основу аграрне реформе одузето је 5,29.35 ха у К.О. Славковица и остављено Земљорадничкој радној задрузи у Славковици да „ужива“.

Марковић Станимир отишао је у Војводину, а посед у величини 1,93.70 ха остао је као „добро села Славковица“.

Поповић Александар. Одузети посед у величини од 0,77.87 ха остављен је славковачкој Земљорадничкој задрузи „на уживање“.

141 Исто, фонд: НОО Славковица – Славковица (1944-1955), Списак лица од којих је земља одузета по аграрној реформи и коме је расподељена, од 20. фебруара 1951, кут. инв. бр. 45

Списак бивших власника са територије Среског народног одбора Обреновац

По захтеву Министарства за аграрну реформу и колонизацију НРС бр. 17376/46 и расписа ОНО Ваљево – Пољопривредно одељење бр. 1665/46, СНО Обреновац доставио је, у форми табеларног прегледа, списак лица од којих је одузето земљиште, а остављено је за општи интерес, односно „у јавне сврхе“.¹⁴² Основ за изузимање површина из земљишног фонда је члан 3, и у већини случајева, став 1, 4, 5. и 6, овог члана. Изузећа земљишта најчешће су вршена за потребе оснивања пољопривредних комбината, проширење фабрика, оснивање припусних и реонских станица, подизање школских и задружних зграда, изградњу паркова, проширење или оснивање гробља итд.

Табела је урађена по обрасцу којим је тражено да се по колонама унесе под: 1. место у коме је изузето земљиште, 2. величина изузетих површина, ако постоје катастарске књиге навести катастарску општину, број кат. парцеле из земљишно-књижног улошка, 3. име ранијег власника (приватно, манастирско, банчино итд.), 4. по ком основу је ушло у земљишни фонд аграрне реформе (навести члан и тачку Закона), 5. чијим решењем је изузето од поделе аграрним интересентима, 6. зашто је изузето земљиште (оснивање реонске, подреонске, сточарске или воћарске станице, завода, добра итд.), 7. ако је извршена замена земљишта, навести земљиште за који постоји решење о одузимању и податке о земљишту којим је извршена замена, 8. навести установу или НО који руководи пословима на преузетим површинама, 9. унети податке ко обрађује преузету површину, и 10. навести зграде, мртви и живи инвентар који се налази на преузетим површинама.

142 Сви подаци за територију Посавског среза преузети су из фонда: ОНО Ваљево (1944-1947) – Пољопривредно одељење, Аграрни одсек, 1946, група В, дел. бр. 1665, кут. инв. бр 5

Према сачуваним подацима за општи интерес у СНО Обреновац издвојено је укупно 109,85.00 ха.

Велико Поље

Решењем СНО Обреновац бр. 257, од 15. марта 1946, за оснивање „реонске станице“ у К.О. Велико Поље укупно је одузето 88,27.00 ха.

Јелић Драгољуб, одузето је земљиште у величини од 2,44.55 ха.

Перић Живојин, одузето је земљиште у величини од 28,27.20 ха.

Петровић Михаило, одузето је земљиште у величини од 7,18.00 ха.

Перић Петар, одузето је земљиште у величини 34,80.00 ха.

Симовић Митар. Одузето земљиште у аграрни фонд ушло је по основу конфискације,¹⁴³ а за општи интерес у К.О. Велико Поље изузето је 15,58.00 ха.

Грабовац

Бранковић Живорад. Према чл. 11. Окружни аграрни суд у Ваљево је донео решење по којем се за потребе „припусне станице“ одузимају две парцеле у К.О. Грабовац од 5 ха.

Дрен

Батић Божидар и **Трифун**. Решењем Окружног аграрног суда у Ваљево бр. 794, од 12. априла 1946, одузето им је у К.О. Дрен 5 ха за оснивање „припусне станице“.

Живановић Верољуб. Решењем Окружног аграрног суда у Ваљево бр. 794/46 за оснивање „припусне станице“ одузет је 1 хектар.

Забрежје

Симовић Митар. За уступање Централном прометном предузећу у Забрежју и за баште Синдикалне подружнице у Забрежју одузети су поседи у величини од 20,75.00 ха, као и „разне зграде“ које су се на њима налазиле, односно објекти фабрике и млина.¹⁴⁴

Звечка

Марковић Милена. За потребе оснивања „припусне станице“ одлуком СНО Обреновац одузете су две парцеле у величини од 5,48.50 ха.

¹⁴³ Радић, Снежана, н. д., стр. 180, 181

¹⁴⁴ Исто, н. д., стр. 180, 181

Обреновац

Мишић Сава, Обреновац (Забрежје). Решењем СНО Обреновац бр. 84, од 21. фебруара 1946, за потребе оснивања Државног воћног расадника у К.О. Рвати одузето је 8 парцела укупне површине 14,07.80 ха.¹⁴⁵ На две парцеле (320/1 и 61/3) налазиле су се зграде: 1 кућа са 5 одељења од тврдог материјала, 1 кућа са 3 одељења склона паду, 1 кућица од тврдог материјала склона паду, 1 штала са 2 одељења од тврдог материјала склона паду, 1 штала са 1 одељењем „у рушењу“, 1 летња кухиња од дасака, 1 шупица уз кућу „у рушењу“, свињац и живинарник. Решењем Министарства аграрне реформе бр. 11332, од 15. марта 1946, за изградњу парка узето је 0,54.70 ха.

Симовић С. Митар. Решењем Министарства аграрне реформе бр. 13153, од 23. марта 1946, за изградњу парка узето је 0,08.50 ха.

СНО Обреновац обавестио је ОНО Ваљево – Пољопривредно одељење, 6. фебруара 1946, да је за потребе припусне станице „ангажовано 20 ха“ и то од цркве у Грабовцу 15 ха, а да је имање Симовић Александра из Обреновца „у целости ангажовано за оснивање свињарске станице у Обреновцу“. Тражено је објашњење како да се поступи у вези поседа Симовић Митра и синова. На полеђини документа, руком је написан „незваничан“ одговор од стране Пољопривредног одељења ОНО Ваљево, да је „Министарство аграрне реформе и колонизације одобрило за оснивање свињарске станице 100 стотину хектара, и ништа више“. Овај текст је прецртан. Из званичног одговора, од 15. фебруара, може се закључити да је поступак до даљег обустављен.¹⁴⁶

Пироман

Павловић Стојан и **Мишић Душан**. Одузете су им две парцеле у К.О. Пироман у величини од 5,43.00 ха.

Скела

Мирчетић Милутин. На основу чл. 5. Министарство аграрне реформе донело је решење бр. 21583/46 да се у К.О. Скела одузме за гробље 0,97.30 ха.

¹⁴⁵ Исто, н. д., стр. 178, 179

¹⁴⁶ МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, група, Г-а, дел. бр. 406, кут. инв. бр. 8

Стејић Илија. На основу чл. 5. Министарство аграрне реформе до-нело је решење бр. 21583/46 да се у К.О. Скела одузме 2 хектара за ци-гларско – црепарску задругу.

Тодоровић Јелена. У К.О. Скела одузета су јој 2 ха за фискултурни и пијачни плац, а 5 ха је одузето за „припусну станицу“.

Стублине

За оснивање „реонске станице“ у К.О. Стублине и К.О. Велико По-ље укупно је одузето 31,19.55 ха.

Перић Живојин. По решењу СНО Обреновац бр. 257, од 15. марта 1946, за потребе оснивања „реонске станице“ према земљишно-књижном улошку бр. 196 у К.О. Стублине одузето је 5 парцела у величини 6,10.25 ха. У К.О. Велико Поље, за исту намену, одузете су 4 парцеле у величини 10,16.40 ха. На парцелама су се налазили следећи објекти: 1 велика кућа са 5 одељења, од тврдог материјала, црепом покривена; 1 мања кућа са 5 одељења и клозетом, од тврдог материјала, црепом по-кривена; 1 кућерак са 1 одељењем од слабог материјала са црепом по-кривен; 1 велика штала са 2 одељења и шупом црепом покривена – слабог материјала; 1 мала шупа са 1 одељењем, црепом покривена – слабог материјала; 1 магаза од дрвета, црепом покривена; 1 чардак стари од летви црепом покривен; 1 чардак нови од летви црепом по-кривен; 1 кокошињац од тврдог материјала и црепом покривен; 1 мле-кар од дрвета црепом покривен и 1 бунар у дворишту.

Перић Петар. Одузето је 10,24.00 ха у К.О. Велико Поље, општина Стублине.

Петровић Михаило. Одузето је земљиште у К.О. Велико Поље у ве-личини од 4,68.90 ха.

Уровци

Алексић Ј. Драгућин, Обреновац. По одлуци Министарства за аграрну реформу и колонизацију бр. 10048, од 27. фебруара 1946, за потребе Посавске водне задруге из земљишног фонда МНО Уровци издвојена је парцела бр. 192/2 у К.О. Уровци од 0,40.00 ха, бивше вла-сништво Алексић Драгућина.¹⁴⁷

147 Исто, исто, Г-а, дел. бр. 703, кут. инв. бр. 8

Списак бивших власника са територија Среског народног одбора Мионица и Среског народног одбора Љиг

„Списак аграрних објеката (бив. власника поседа) са територија СНО Мионица и СНО Љиг“¹⁴⁸ урађен је табеларно и има 14 колона: 1. редни број, 2. број првостепене одлуке и датум, 3. број другостепене одлуке и датум, 4. презиме и име, 5. одакле је, 6. земљиште у К.О., 7. број парцеле, 8-13. површина по културама (њива, ливада, пашњак, воћњак, остало, укупно) и 14. дато на коришћење. Одлуке о одузимању земљишних поседа донете су 1946, 1947. и 1951-1955. године.

Обрађени су и систематизовани подаци из колона 4, 5, 6, 8, 12, 13 и, у неким случајевима преписана је и колона 14. Имена бивших власника разврстана су по азбучном реду, а у загради је наведен редни број из списка.

Башка црква, Ба. Одузето је у К.О. Ба 15,00.00 ха – нема других података. (22)

Богдановић Миленко, Заграђе. Одлуком НОО Заграђе из 1954. и одлуком НОС Љиг из 1955. одузето је 1,91.64 ха и и дато на коришћење Чачку. (66)

Божих Миливоје, Планиница. Одузето је у К.О. Планиница 8,45.17 ха и дато на коришћење Ваљево. (21)

Весковић Сергије, Славковица – Горњи Милановац. Одузета имовина у величини од 6,31.76 ха расподељена је на 5 аграрних интересената. (32)

Вујић ([Вулић]) Драган, Милорад и Косара, Љиг. Одузети поседи налазили су се у катастарским општинама: Љиг, Бранчић, Гукош и Ба-

148 Исто, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), кут. инв. бр. 304, пр. бр. 70.

бајић. Одузето је 7,74.47 ха (5,48.93 ха обрадиво и 2,23.54 ха необрадиво земљиште) и дато је на коришћење НОО Љиг. (2)

Гавриловић Милован, Белановица. Одузета имовина налазила се у катастарским општинама Белановица, Калањевац и Шутци. Одузето је 10,16.39 ха и то 7,56.39 ха обрадиве земље, воћњак у величини 0,60.00 ха и под шумом 2 ха. Одлуком НОО Белановица из 1954. и одлуком НОС Љиг из 1955. одузето је још 0,23.26 ха. (бр. 8 и 65, веза пр. бр. 175)

Гавриловић Пола, Белановица. Одлукама НОО Белановица и НОС Љиг из 1954. одузето је 6 парцела у К.О. Белановица у укупној величини од 7,44.64 ха: њиве – 6,71.13 ха, воћњак – 0,20.00 ха и остало – 0,53.51 ха. (52)

Глишовић Драгослав, Заграђе. Одлуком НОО Заграђе из 1954. одузета је једна парцела у величини 1,02.91 ха и дата на коришћење Чачку. (55)

Ђурђевић Драгослав, Ба. На основу одлуке НОО Ба бр. 722, од 16. августа 1954. и одлуке НОС Љиг бр. 12657, од 28. септембра исте године, у К.О. Ба одузето 17 парцела од којих су: 1,42.04 ха – њиве, 1,66.94 ха ливаде, 32,27.85 ха – пашњаци, 0,60.11 ха воћњаци и 10,22.36 ха – остало, укупно – 47,62.12 ха. (38)

Ђурић Велимир, Жарково – Београд. НОО Боговађа донео је одлуку, 1954, о одузимању 0,85.28 ха у К.О. Прњавор. (54)

Живковић Паун, Славковица. Одлуком НОС Љиг из 1954. одузето је у К.О. Славковица одузето је 1,67.25 ха. (42)

Жујовић Љубисав, Врачевић. У К.О. Врачевић одузето је 3,91.77 ха. (10, веза пр. бр. 196)

Јелић Василије, Дружетић. У К.О. Планиница одузето му је 6 пашњака у величини 9,79.00 ха и 32,27.94 ха под шумом, што укупно износи – 42,06.94 ха. (30)

Јелић Миломир, Дружетић. У К.О. Планиница одузето је 8 парцела у величини 17,42.42 ха – пашњаци и шуме. (36)

Јешић Ангелина, Планиница. Одлуком НОС Љиг одузето је 3,13.26 ха у К.О. Планиница. (51)

Јешић Михаило, Планиница. У К.О. Планиница одузето је 4,55.13 ха парц. бр. 33 и дато на коришћење Ваљево. (20)

Јешић Михајло, Планиница. Одлуком НОО Планиница из 1955. одузет је део парцеле бр. 2165 у величини од 1,66.00 ха (60).

Јовановић Малиша, Планиница. Одлуком НОО Планиница из 1955. одузет је део парцеле у величини од 1,66.00 ха. (58)

Којић Милан из Славковице и **Милосављевић Здравко** из Ба. Имали су поседе у К.О. Славковица и К.О. Кадина Лука. Одузето је 6,70.01 ха – 3,20.75 ха обрадиво и 3,49.26 ха под шумом. (12)

Којић Милутин, Штавице. Првостепена одлука о одузимању земље у К.О. Угриновци донета је 12. марта 1952. године. Одузето је 14,45.14 ха и поседе су предати Чачку на коришћење. (без ред. бр. у списку, између бр. 31 и 32)

Кршевић Пантелија, Планиница. Одлуком НОС Љиг из 1953. у К.О. Планиница одузето је 5 ха и то њива – 0,15.63 ха, ливада – 3,58.98 ха и пашњаци – 1,25.39 ха. (63)

Кубровић Милорад и **Богдан**, Љиг. У К.О. Славковица, 1946. године, одузето је 5,29.35 ха – 3,43.12 ха обрадиве земље и 1,85.23 ха под шумом. (1)

Лазаревић Радомир, Лесковац. Имао је имовину у К.О. Трудел која је одузета марта 1946, и то 1,64.32 ха – њива, 0,75.46 ха – пашњак и шума у величини 1,98.84 ха, укупно 4,39.62 ха. (33)

Лазаревић Тихомир, Дучић. Одузето је 36,00.17 ха. Других података у списку нема. (9, веза пр. бр. 220)

Лучић П. Антоније, Јајчић. Одузето је 6,07.15 ха у К.О. Јајчић. (6)

Марјановић Милорад и **Живојин**, **Томић Р. Милисав**, **Филиповић Александар**, **Јовановић Душан** и др., **Симеуновић Ратко** и др., **Веселиновић Вићентије** и др. – сви из Прњавора. Одлуком НОС Љиг, од 6. маја 1955, одузет је по део од 6 парцела у К.О. Прњавор. Од свих поменутих бив. власника одузето је укупно 7,96.10 ха. (62)

Марковић (Јовице) Станимир, Славковица. Одлуком НОС Љиг из 1954. у К.О. Славковица одузето је 1,93.70 ха. (43)

Матић Богољуб, Ваљево. Одузет је посед у К.О. Доњи Лајковац, шума у величини 1,36.98 ха. (14, веза пр. бр. 227)

Матић Милан, Јагодина. Одлуком НОО Трудел, од 4. новембра 1954, одузета је имовина у величини од 4,10.27 ха. (48)

Матић Д. Милош, Јагодина. Фебруара 1955. године НОС Љиг донео је одлуку да се у К.О. Трудел одузме 1,09.43 ха. (53)

Матијевић Лазар, Белановица. Одузете су две парцеле – воћњаци у К.О. Белановица, површине 2,13.16 ха. (34, веза пр. бр. 231)

Мијаиловић Витомир, варошица Мионица. Одузета имовина у величини од 2,55.36 ха налазила се у К.О. Планиница. (7)

Мијаиловић Нићифор, Планиница. У К.О. Планиница одузето је 9,69.22 ха и дато на коришћење Ваљево. (19)

Милић Љубица, Штавице. Одлуком НОО Ба бр. 2371, од 4. новембра 1954, у К.О. Штавице одузето је 3,01.07 ха. (39)

Михаиловић Божидар и **Добривоје** из Попадића. Одузета им је шума у К.О. Планиница у величини од 9,96.65 ха. (28)

Михаиловић Милан, **Тихомир**, **Душан** и **Александар**, сви из Попадића. Имали су поседе у К.О. Попадић и К.О. Планиница. У обе катастарске општине одузето је 64,67.92 ха (К.О. Попадић 10 парцела – 8,74.59 ха, К.О. Планиница 11 парцела – 55,93.33 ха). Такође, одузети су поседе и у катастарским општинама Берковац (6 парцела), Мионица (4) и Ракари (6) у величини 15,02.57 ха. Укупно је одузето – 79,70.49 ха. У колони 14 пише: „Дато на коришћење Ваљеву“. (26 и 29, веза пр. бр. 241)

Новичић Драгутин, Штавице. Одлукама НОО Доњи Бањани и НОС Љиг из 1955. одузето је 7 парцела у К.О. Штавице у укупној величини од 4,66.72 ха. Дате су Чачку на коришћење. (67)

Обреновић Лепосава, Горњи Милановац. Одузети поседе, од 5,20.00 ха у К.О. Заграђе, дати су на коришћење Чачку и расподељени на 7 аграрних интересената. (5)

Остојић-Топаловић Д. Милинка, Бабајић. Одузето је 7 парцела у укупној величини од 10,07.87 ха – 2,09.84 ха обрадиво земљиште, а 7,98.03 ха су воћњак, ливаде, пашњак и шума. (15)

Остојић Б. Милојко, Горњи Милановац. Одузето је 0,48.82 ха. (37, веза пр. бр. 312)

Остојић Д. Милош, Бабајић. Одузето је 14 парцела у укупној величини од 15,70.23 ха – 9,96.36 ха су њива, ливада, пашњаци и воћњаци, а 5,73.87 ха шуме. (16)

Павловић (Мирка) Александар, Славковица. Одлуком НОО Славковица бр. 751, од 30. септембра 1954, у К.О. Славковица одузето је 5,32.05 ха. (40)

Пантелић П. Љубисав, Ба. Одлуком НОО Ба, од 1. априла 1955, потврђеном од НОС Љиг, одузете су 2/3 од 10 парцела у укупној величини од 4,17.84 ха. (56)

Паповић Јовица, Ба. Одлукама НОО Ба и НОС Љиг из 1954. одузето је 2,47.99 ха. (47)

Пејовић Милан и **Даринка**, Заграђе. Одлуком НОС Љиг из 1954. одузето је 0,75.00 ха и дато на коришћење Ваљеву. (44)

Петковић Видосав, Планиница. Одлуком НОС Љиг одузето је 5 ха у К.О. Планиница. (50)

Петковић Драгољуб, Планиница. Одлуком НОС Љиг одузета су 2 ха у К.О. Планиница. (49)

Петковић Ж. Љубинко, Планиница. Одузето је у К.О. Планиница 16,24.18 ха и дато на коришћење Ваљеву. (17)

Петковић Љутомир, Бољковци. Одлуком МНО Лалинци одузети су поседи у величини од 38,53.02 ха – 33,06.63 ха обрадивог земљишта, и 5,26.39 ха шуме и пашњак. Поседи су дати Чачку на коришћење. (11)

Перишић Миодраг из Латковића. У К.О. Латковић одузето је 1,49.07 ха под шумом. (13)

Пешовић Станисав, Планиница. Одлуком НОС Љиг из 1954. одузето је 3 ха. (64)

Плескоњић Јован, Белановица. У К.О. Белановица одузето је 2,65.10 ха, од чега су 0,97.70 ха – њиве и 1,67.40 ха – ливада. (35, веза пр. бр. 263)

Поповић Милутин, варошица Мионица. Одузето је у К.О. Струганик 3,43.24 ха. (23)

Прица Богдан, Бабајић. Имовина се налазила у К.О. Бабајић, а одузето је 1,35.73 ха – 0,56.95 ха обрадивог земљишта и 0,78.78 ха под шумом. (3)

Радосављевић Милош, Београд. Одузето је К.О. Заграђе 8,00.00 ха (1.20.00 ха обрадивог земљишта и 6,80.00 ха под шумом) и расподељено на 8 аграрних интересената са територије ОНО Чачак. (24)

Радосављевић Радојица, Дучић. Одлуком НОС Љиг из 1954. одузето је у К.О. Дучић 0,50.00 ха и дато на коришћење Ваљеву. (41)

Сарачевић Љубомир, Београд. Сва одузета имовина налазила се у К.О. Бољковци (11 парцела). Посматрано по културама: 3,66.13 ха су њиве, 0,53.72 ха – ливада, 5,03.08 ха – пашњаци, 0,75.49 ха – воћњак и 36,21.22 ха – шуме. Одузети поседи дати су на коришћење Земљорадничкој задрузи у Бољковцима. Укупно је одузето 45,44.15 ха. (31)

Симеуновић Велимир, Ба. Одлуком НОО Ба, од августа 1954, одузето је 041.76 ха (45).

Спасојевић Светозар, Бабајић. Одузета имовина у величини од 11,21.33 ха налазила се у К.О. Бабајић и К.О. Јајчић. (4, веза пр. бр. 141)

Стојић Милоје, Заграђе. НОО Заграђе донео је 1954. одлуку о одузимању посела у величини од 1,43.81 ха. (57)

Ускоковић Драгослав, Ракари. У К.О. Ракари одузето је 1,51.60 ха. (27)

Ускоковић Јермина, Планиница. Одлуком НОО Кадина Лука, од новембра 1954. и одлуком НОС Љиг од 8. марта 1955, одузета је по једна половина од 18 парцела у величини 17,87.48 ха и то: 0,52.51 ха – њи-

ве, 0,59.22 ха ливада, 2,92.13 ха – пашњаци, 0,68.98 ха воћњаци и 13,14.64 ха – остало. (46)

Ускоковић Крста, Планиница. Одлуком НОО Планиница из 1955. одузет је део парцеле у величини 1,66.00 ха. (59)

Ускоковић Љубисав, Планиница. У К.О. Планиница одузето је 3,90.48 ха и дато на коришћење Ваљеву. (18)

Ускоковић Милан и Катарина. Нема података одакле су бивши власници, нити где се одузета имовина налазила. Одлуку је донео НОС Љиг – октобра 1953, наведени су бројеви за 9 парцела и да је одузето 4,04.00 ха. (52)

Ускоковић Чедомир, Планиница. Одлуком НОО Планиница из 1955. одузет је део парцеле у величини 1,66.00 ха. (61)

Црква моравичка, Моравци. У К.О. Моравци укупно је одузето 80,58.67 ха. Посматрано по културама одузето је 6,51.15 ха – њиве, 5,76.16 ха – ливаде, 0,86.95 ха – пашњак и 67,44.41 ха – шуме. Део одузетих поседа дат је на коришћење Пољопривредном предузећу у Липљу. (25)

Одузети манастирски и црквени поседа у ваљевском крају по аграрној реформи после 1945. године

Променом друштвено-економског и политичког система у Југославији након Другог светског рата, измењен је положај цркве и верских заједница.

Уставом ФНРЈ из 1946. године дошло је до „одвајања цркве од државе“ што је за последицу имало укидање основних финансијских извора од којих се црква издржавала. Економски статус цркве темељно је уздрман годину дана раније, 1945,¹⁴⁹ када је донет Закон о аграрној реформи и колонизацији¹⁵⁰ на основу којег је православној цркви у тадашњој Југославији одузето 70.000 хектара земље и шуме.¹⁵¹ Од свих конфесија, подржављено је 2.827 црквених и манастирских поседа, у укупној површини од 172.022 хектара.¹⁵²

Преко осам векова наши манастири и цркве стицали су земљу на различите начине. У средњовековној Србији манастири су најчешће добијали имања од владара и властеле, али и од људи скромнијег иметка који су поклањали своје баштине за душу, гроб, помен... Имања су обухватала многа села и градове. Највећи црквени властелин био је манастир Хиландар, који је од 12. до 15. века под својом влашћу имао 360 села.¹⁵³ Манастирска имања називана су метох, а са више имања, метохија. Добијана су посебним јавним исправама, званим хрисовуље. Прве хрисовуље дали су свети Сава и Стефан Првовенчани, 1219. године. Манастири су били великопоседници са гарантова-

149 Слијепчевић, Ђоко: *Историја Српске православне цркве*, књ. 3, Београд, 1991, стр. 278

150 Сл. лист ДФЈ бр. 64, од 28. августа 1945. године

151 Грујић, Радослав: *Азбучник Српске православне цркве*, Београд, 1993, стр. 290

152 <http://www.projuris.org>. – Денационализација (17. мај 2005)

153 Слијепчевић, Ђоко, н. д., стр. 96

ном независношћу и правима, садржаним у хрисовуљама. Уз добијени економски имунитет уживали су и изузеће од скоро свих државних, управних, судских и војничких обавеза. У границама својих поседа, поред духовне, имали су и световну власт над својим верницима.

Манастирску економију чиниле су шуме и обрадива земља. Монаси, затим парохијани и сељаци (пре свега добровољно) бавили су се земљорадњом, воћарством, виноградарством, пчеларством и гајењем рибе. Приходи остваривани са економије и на друге начине (нпр. добровољни прилози), највише су коришћени за верске и хуманитарне сврхе.

Захваљујући повластицама и домаћинском газдовању добрима, манастирима припада огромна заслуга за економски напредак средњовековне Србије.

У време турске власти српска црква постаје све сиромашнија због ратова, страдања и све већих турских намета. Не ретко, црквене и манастирске поседе преотимају самовољни турски властодршци. И поред свих недаћа, црква је била уз народ и често организатор устанака и побуна за ослобођење од Турака, што је народу давало снагу да истраје у борби за националну и верску слободу.

Манастири и цркве ваљевског краја настали су у периоду од 15. до 18. века.¹⁵⁴ Махом су зидани у скровитим, шумом обраслим пределима. Архитектонска здања се одликују изузетном лепотом и по мишљењу стручњака неки елементи архитектуре манастира Пустинја су „далеки одјек традиције српске архитектонске школе“. Већина их је, током турске владавине паљена, по неколико пута, а скоро сви манастири и цркве у ваљевском крају гореле су у време Кочине крајине (1788/1789). Према запису Хаџи-Рувима, Арнаути су 1790. године у ваљевском крају попалили и опустошили 13 манастира и црква међу којима су храмови у Боговађи, Јовањи, Ћелијама, Пустинји. Упорношћу народа овога краја, у 18. веку, обновљене су и живописане. По величини, цркве су имале мање поседе од манастира.

Према Љуби Павловићу,¹⁵⁵ „црквена имања су заостаци од имања новијих или старијих манастирских цркава, али која се ни при једној цркви нису очувала у оној целини, какву су у почетку имала.“ Преласком у световне цркве, ова имања су постала црквена добра, и у знат-

154 *Археолошки сјоменици и налазишта у Србији – Западна Србија*, књ. 1, САНУ, (у даљем тексту: *Археолошки сјоменици*), књ. 1, Београд, 1953; МИАВ, фонд: Међуопштинска заједница културе – Ваљево (1969-1974), кут. инв. бр. 10

155 Павловић, Љубомир: *Антропогеографија ваљевске Тамаве*, у оквиру едиције: *Насеља српских земаља*, књ. бр. 8, Српска Краљевска академија, Београд 1912, стр. 419

ној мери су смањена ради издржавања цркава. У 19. веку зиратна земља обично је давана под закуп, шуме су чуване и правилно одржаване, а ливаде изнајмљиване „под испашу и жировницу“. Убирана закупнина ишла је у црквену касу.

Законом о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији остварено је начело: Земља припада онима који је обрађују. Чланом 3. став 1. прецизирано је чија одузета пољопривредна добра улазе у земљишни фонд, а у тачки в), истог члана, пише: „Земљишни поседи цркава, манастира, верских установа и свих врста задужбина световних и верских“. Члан 8. предвиђао је да се одузме „само вишак преко 10 ха њихове укупне површине“, а изузетно, само појединим верским установама већег значаја или, „веће историјске вредности“ оставиће се од поседа 30 ха обрадиве земље и 30 ха шуме. У власништво државе, поред земље која се одузима, прелазе и све зграде и постројења на њој са целокупним живим и мртвим пољопривредним инвентаром (чл. 4, тачка 1). Без накнаде одузимани су и шумски поседи, али како и коме ће се додељивати, требало је да буде регулисано посебним савезним законом (чл. 26, тачка 4).

У Србији и Црној Гори подржављени су поседи 841 цркве и манастира у укупној површини од 57.083,00 ха, и чине трећину земљишног фонда образованог по аграрној реформи.¹⁵⁶

У представци Светог архијерејског синода Српске православне цркве истиче се да је наведени закон „... и неправедан и нехуман и антисоцијалан и да грубо вређа социјалну правду“. Даље се наводи да црквена добра нису насилно стечена, већ добијена завештањем па је „њихова експропријација с моралног становишта неодржива“ и да ће црква бити доведена у положај „бескућника и просјака“. Представка се завршава питањем: „Да ли је тенденција да се Црква у свом деловању угуши и уништи?“¹⁵⁷

На Спасовдан 1946, у нешто блажем тону али не мање огорчена, обратила се молбом у виду прогласа и Српска православна општина Ваљева са својим свештенством.¹⁵⁸ Парохијани су обавештени да се Црква налази у материјалним тешкоћама „и остављена је сама себи“. Разлог је однос нове државе према Цркви и спровођење аграрне реформе. Упућена је молба за помоћ „са оноликим прилогом колико вам је по вашој моћи и доброј вољи могућно“.

156 <http://www.projuris.org>. – Денационализација (17. мај 2005)

157 Исто

158 МИАВ, Збирка плаката, кут. инв. бр. 11, пр. бр. 1

Ступањем на снагу Закона, при Пољопривредном одељењу Окружног народног одбора Ваљево основан је Одсек за аграрну реформу.¹⁵⁹ Одсек је имао задатак да прикупи податке о имањима већим од 45 ха, срески одбори да напишу сва имања која по Закону падају под „удар“ аграрне реформе, док су месни народни одбори правили спискове сиромашних земљорадника, односно месних аграрних интересената који испуњавају права на доделу земље.

Мере нових државних власти, после увођења аграрне реформе 1945, нису заобишле ни цркве и манастире ваљевског краја. У фондовима Међуопштинског историјског архива у Ваљеву налазе се потпуни подаци о одузетој земљи за седам верских установа (реферат, записник, одлуке МНО и Окружног аграрног суда у Ваљеву), а непотпуни, не мање важни, сачувани су подаци за још три верске установе.

159 Исто, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење, 1945. и 1946, кут. инв. бр. 8

МОНАСТИР ЋЕЛИЈЕ У ЋЕЛИЈАМА

Храм посвећен светим архангелима Михаилу и Гаврилу

Манастир Ћелије налази се недалеко од села Лелић, шест километара југозападно од Ваљева, на реци Градац. Првобитна црква била је мала, налик на „келију“ па је манастир по њој добио име. Није познато када је манастир подигнут. По предањима подигли су га Немањићи, а као ктитор, помиње се и краљ Драгутин. Највероватније потиче са краја 13. века.¹⁶⁰ Друго предање казује да је манастир подигнут крајем 14. или почетком 15. века, у време деспота Стефана Лазаревића. Манастир Ћелије, први пут се помиње у турском попису из 1560. године као богомоља близу Лелића у Ваљевској нахији. Из документа насталих почетком 18. века (1733. године, на договору српских првака у Београду био је духовник и игуман ћелијски, Данил Вукашиновић) види се да је манастир познат и активан.

Манастир представља значајну грађевину из тзв. турског периода и веома је необичан, јер има кубе над централним делом, што је редак случај у нашој средњовековној архитектури.

¹⁶⁰ Милеуснић, Слободан: *Манастири Србије – велика илустрована енциклопедија*, Библиотека Вуковник, Православна реч – Нови Сад, Београд, 2002, књига друга, стр. 950-951

Током векова, био је више пута паљен и рушен. Монаси су имали велики удео у дизању буне против Турака. Због тога је паша Бушатлија почетком 1791. године, запалио манастир Ћелије, заједно са 13 црква ваљевског краја. Обновљен је 1793. године.¹⁶¹ За време Првог српског устанка у манастиру се налазила Карађорђева војна болница. Турци су га поново запалили 1810. године, али је већ следеће године обновљен. У 19. веку при манастиру је радила једна од првих основних школа у ослобођеној Србији.¹⁶²

Богато је фрескописан, а икона Сабора светих Арханђела из 1798. године, дело је војводе Петра Молера. У кругу манастира, 1963. године, подигнута је капела Светог Јована Златоустог.¹⁶³ У ризници манастира налази се најстарија ћелијска књига, која потиче из 17. века, а припадала је руском патријарху Никону. У ризници се чува и Свето писмо Старог завета на црквенословенском језику, које је припадало Проти Матеји Ненадовићу. Многе знамените личности сахрањене су у дворишту храма, као отац Јустин и Илија Бирчанин.

Од 1837. до 1928. године,¹⁶⁴ Ћелије су парохијска црква, да би крајем 1928. године, црква претворена у женски манастир са прекидом у периоду од 1935. до 1949. када је био мушки манастир. Од 1946. поново је женски манастир.¹⁶⁵ Познато је, да је по броју монахиња и искушеница, манастир Ћелије био најбројнији у Србији. Отац Јустин допринео је да се о манастиру чује свуда у свету где има православца и уопште хришћанског света.

Из извода земљишних књига види се да је манастир Ћелије био власник земљишта у површини од 109,92.69 ха, од чега је 93,05.68 ха било под шумом, а остатак од 16,87.01 ха под зиратним или обрадивим земљиштем, пашњацима и зградама.¹⁶⁶

На Збору месних аграрних интересената МНО Лелић, 13. фебруара 1946. године, одржана је расправа о расподели имања манастира Ће-

161 *Црква – Календар Српске православне патријаршије за 1996* (у даљем тексту: *Црква – Календар за 1996*), Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд 1996, стр. 260

162 Милеуснић, Слободан, н. д., стр. 950-951

163 Исто

164 Једном обухватном одлуком ранији манастири: Ћелије, Јовања, Пустиња, Рибница, Новаци, Докмир и Грабовац, претворени су у мирске цркве; *Археолошки сјоменици и налазишта у Србији – Западна Србија*, књ. 1, САНУ, (у даљем тексту: *Археолошки сјоменици*), Београд, 1953, стр. 107

165 До 1949. у манастиру остаје јеромонах Серафим, са четворицом монаха; *Средњовековни манастири и цркве северозападне Србије*, „Тешњар“, Ваљево, 1996, стр. 30

166 МИАВ, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), кут. инв. бр 305, пр. бр. 148

лије. Поред представника беземљаша и месних власти, Збору је присуствовао игуман Серафим Мандић. У записник су унете његове речи којима покушава присутнима да објасни да је манастир од велике историјске вредности и да се манастиру „не може оставити како је одбор у реферату констатовао, само 10 ха, већ најмање 20 ха“, наглашавајући, да овај захтев износи као налог добијен од својих претпостављених владика. У дискусију се умешао интересент Милија Матић, рекавши да са 6 чланова породице, живе на 60 ари и да је сагласан са одлуком МНО којом се манастиру оставља 10 ха, зато што „калуђери дају земљу под закуп њима сељацима, те да им треба оставити онолико колико могу да обраде“. Овај предлог подржала је већина присутних: Обрен Матић, Мијаило Крстић, док је Стојан Давидовић предложио да им се остави 3 ха плодног земљишта јер ту земљу обрађују калуђерице, а игуман има парохију. На крају, решено је да се манастиру остави 10 ха, с тим што „председник манастира“ може да изабере половину земље. „Игуман тражи земљу око манастира“. Овом реченицом се завршава записник са Збора.

После расправе на збору месних аграрних интересената, а у складу са Законом о аграрној реформи МНО Лелић је донео одлуку¹⁶⁷ по којој утврђује да је манастир Ћелије „објекат аграрне реформе“ и констатује да је манастир власник имања које припада категорији манастирског добра, да „пада под удар аграрне реформе“ према чл. 3, став а). Манастиру су остављене парцеле 65, 68, 71, 74, 75/1, све „у износу од 5,12.90 ха и парцела бр. 66 (њива) величине 4,87.10 ха све укупно 10 ха“. У тачки 5, исте одлуке пише да се манастиру остављају „све зграде јер их нема много“. Манастиру је одузето: 1,87.33 ха необрадивог земљишта; 9.86,78 ха обрадиве површине и 90.79,78 ха шуме. Укупно је одузето 102,53.89 ха. На ову одлуку, манастир је уложио жалбу Окружном аграрном суду који је, 25. фебруара 1946. године, донео одлуку којом се не уважава жалба старешине манастира Ћелије, већ се потврђује одлука МНО Лелић бр. 2. У образложењу судске одлуке пише да „жалиоц“ сматра да је манастиру требало оставити 30 ха, међутим то није могло да се уважи јер „Министарство за аграрну реформу на подручју овог округа није ниједан манастир прогласило за манастир већег значаја и веће историјске вредности“.

У земљишни фонд МНО Лелић, поред одузете манастирске обрадиве земље, ушли су и одузети поседи Јована Велимировића из Лелића. Укупна величина земљишног фонда је била 17,95.78 ха.

167 Исто, исто, Одлука МНО Лелић, бр. 2, кут. инв. бр. 305, пр. бр. 148

После испоштованих законских рокова приступило се расподели земљишног фонда. МНО Лелић одржао је расправу на Збору месних аграрних интересената, по питању додељивања земље сиромашним земљорадницима села Лелић, 30. марта 1946. Збором је председавао зменик председника МНО Лелић, Мирослав Неђић, а као делегати СНО Ваљево присуствовали су Сима Митровић и Мирко Марчетић. У раду збор учествовало је 13 сиромашних земљорадника, од 21 пријављеног. Записнички је констатовано да ниједан од њих није без земље и да сви у поседу имају од 1 до 2 ха.

Одузета плодна манастирска земља, у величини нешто мањој од 10 ха (9,86.78 ха), подељена је на 11 аграрних субјеката, односно сиромашних породица које су имале 67 чланова.

Манастирску земљу добили су:

Неђић Милан, 5 чланова породице, 1,08.75 ха

Јосиповић Крстивој, 7 чланова породице, 1,02.10 ха

Давидовић Остоја, 3 члана породице, 0,55.20 ха

Матић Рафаило, 6 чланова породице, 1,03.38 ха

Николић Илија, 7 чланова породице, три манастирске парцеле величине 1,22.93 ха

Давидовић Обрад, 6 чланова породице, 1 ха

Божић Миливој, 10 чланова породице, 1,21.49 ха

Матић Глигорије, 6 чланова породице, 0,50.00 ха

Табић Стојадин, 6 чланова породице, добио је део једне и две целе манастирске парцеле у величини од 1,51.44 ха

Давидовић Глигорије, 8 чланова породице, добио је две парцеле у величини од 0,76.59 ха

Давидовић Драгољуб, 3 члана породице, 0,60.22 ха.

За расподелу одузетог манастирског имања остало је, по завршетку ове деобе, још 0,15.53 ха која није могла да се расподели из чисто техничких разлога.

Манастир није одустајао од својих захтева да поврати део одузетих поседа, поготову када је на основу Закона о заштити споменика културе и природних реткости, манастир Ћелије, решењем Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НР Србије бр. 1423/50, од 10. новембра 1950. године, стављен под заштиту државе. Започет је један дуготрајан управно-судски спор. Тадашњи старшина манастира Ћелије, игуманија Сара, упутила је молбу Савету за пољопривреду, 27. августа 1951. године, којом покреће поступак за повраћај дела одузете земље, јер манастир по новостеченом статусу

имао право на 30 ха обрадиве земље, као и на 30 ха под шумом. Одговорено је фебруара наредне године, образложењем да се „повећање земљишног максимума, као и другим заштићеним манастирима, може одобравати само на основу радне снаге којом располаже манастир“, а да што се тиче трошкова око одржавања манастира, манастир је дужан да то сам чини, изузев у случајевима када се то докаже, онда их преузима Завод за заштиту.¹⁶⁸

Игуманија Сара обновила је поступак подношењем представке Главној управи за пољопривреду НР Србије, 29. августа 1953. године. У образложењу, по тачкама излаже да манастир потиче из 14. века, да је „скромна обитељ“ манастира од 30 чланова својим „скромним средствима“ успела да изгради две зграде за манастирски конак и да мала површина обрадивог земљишта служи „само као узор приватним домаћинствима ове околине“. И овај захтев је одбијен јуна 1954. године.

После две године, Завод за заштиту и научно проучавање споменика културе обратио се Државном секретаријату за послове финансија у Београду, да се манастиру Ћелије, на име посебног земљишног максимума, остави 30 ха земље, који је решењем бр. 4886, од 8. маја 1957, манастиру вратио 10 ха обрадиве и 10 ха необрадиве земље. Секретаријат за финансије среза Ваљево поступио је по решењу, али тек у фебруару 1958. Повраћај земље манастиру искомпликовало је решење НОО Лелић, од јуна 1958, којим је одбијена примена претходних решења. Старешина манастира, монахиња Јустина, упутила је жалбу НО среза Ваљево, али је жалба одбијена и оснажено решење НОО Лелић. Овога пута манастирска заједница упутила је тужбу Врховном суду НР Србије, где тужи НО среза Ваљево. Осам година упорне борбе за повраћај земље завршен је пресудом Врховног суда НР Србије, 29. септембра 1959. године, којим је допуњена одлука из 1946. и манастиру додељен законски максимум и то „15 ха обрадивог – пољопривредног и 15 ха необрадивог – шумског земљишта“.

¹⁶⁸ Исто, исто, допис Савета за просвету и културу Владе НР Србије, од 21. фебруара 1952, а потписао га је министар, кут. инв. бр. 305, пр. бр 148.

ЦРКВА РИБНИЧКА У ПОПАДИЋУ

Храм посвећен Часним Веригама апостола Петра

Црква рибничка налази се недалеко од Мионице. Потиче из 16. века, као богомоља манастира Рибнице. Некада је била манастир.¹⁶⁹ Први писани помен о овој цркви је запис игумана Авакума из 1647. године. У време Кочине Крајине, 1789, је запаљена. Нову цркву подигли су два брата Савко и Радул, са сином Војином 1818. године. Обновљена је 1823. године¹⁷⁰, а један од ктитора био је кнез Јовица Милутиновић, са братом Петром. Нови храм, данашњег изгледа, изграђен је на новом темељу у периоду 1907-1909.¹⁷¹

Одлуком МНО Паштрић бр. 267, од 9. априла 1946, који се позива на одлуку Окружног аграрног суда у Ваљево бр. 298, од 22. фебруара, утврђени су аграрни интересенти на поседу „ранијег власника незезе-

¹⁶⁹ *Археолошки сјоменици*, Београд 1953, стр. 90-93

¹⁷⁰ Петковић, Р. Владимир: *Преглед црквених сјоменика кроз њивесницу српског народа*, САНУ, Београд, 1950, стр. 286; *Црква – Календар за 1996*, Београд 1996, стр. 250

¹⁷¹ *Црква – Календар за 1996*, стр. 251 и 252

мљорадника Цркве рибничке у Паштрићу“ на укупној површини од 11,57.59 ха.¹⁷²

Земљу су добили:

Маринковић Милоје, 4 члана породице, 0,98.18 ха
Маринковић Миладин, 6 чланова породице, 0,98.18 ха
Петровић Тихомир, 5 чланова породице, 1,06.64 ха
Вујић И. Ненад, 4 члана породице, 1 ха
Вујић И. Драгиша, 6 чланова породице, 1,66.68 ха
Маринковић Исаило, 2 члана породице, 0,50.00 ха
Ивановић Љубинко, 2 члана породице, 0,18.79 ха
Ивановић Веселин, 5 чланова породице, 0,61.17 ха
Ивановић Владимир, 5 чланова породице, 0,61.17 ха
Павловић Јеремија, 8 чланова породице, 1 ха
Павловић Александар, 7 чланова породице, 0,43.15 ха
Срећковић Р. Милутин, 4 члана породице, 1 ха
Срећковић Божидар, 2 члана породице, 0,60.82 ха
Ивановић Превислав, 5 чланова породице, 0,40.00 ха

Земља је распоређена на 14 сиромашних сељака и 65 чланова њихових породица.

Интересантно је, да је парцела бр. 1037 у К.О. Паштрић величине 0,52.42 ха где се налазио црквени дом, такође је пала под „удар аграрне реформе“, али није расподељивана, већ је све остављено као заједничко добро села Паштрић, с намером да се црквени дом претвори у омладински културни дом. Такође, дрвену воденицу, власништво црквено и под закупом код Петровић Драгутина, узео је да користи МНО Паштрић, а решено је да добијени приход иде „за издржавање сиротиње села Паштрић“.

Црква, као и друга заинтересована лица имала су право жалбе надлежном суду у року од три дана. Одлука је оснажена августа 1946. године.

Нема података колика је укупна величина црквених добара (највероватније око 22 ха), нити колико је остављено земље Цркви рибничкој у Паштрићу.

172 МИАВ, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), кут. инв. бр 305, пр. бр. 147

МАНАСТИР ПУСТИЊА У ПОЋУТИ

посвећен Вавдењу Богородице

На скровитој заравни под обронцима Јабланика близу места Поћута, 20-ак километара југозападно од Ваљева, налази се манастир Пустинја са црквом посвећеној Вавдењу Богородице. Не зна се када је манастир основан. По једном од народних предања изградња цркве везује се за време краља Драгутина, док по другом, говори се „о рударској цркви Немањића“.¹⁷³ Турци нису дозвољавали зидање нових богомоља, изузев ако на истом месту раније није постојала. Претпоставља се да је садашњи храм сазидан крајем 16. века или почетком 17. века. Ова тврдња о години градње посведочена је и натписом на лучном пољу изнад улазних врата која воде из припрате у наос, где су живописци Јован и Николас, поред имена ктитора игумана Јанићија Витојевића, написали 1622. годину.¹⁷⁴ Обнављан је 1750, а горео је 1789, након чега је добио свој данашњи изглед. Манастир Пустинја претворен је 1837. године у парохиску цркву. Данас је женски манастир.

173 Павловић, Љубомир: *Колубара и Подгорина – антиројогеографска йосмајрања*, СЕЗ VIII, Насеља и порекло становништва IV, Београд, 1907, стр 624

174 МИАВ, фонд: Међуопштинска заједница културе – Ваљево (1969-1974), Фотографија и препис натписа у луенти изнад врата који воде из припрате у наос, кут. инв. бр. 10, пр. бр. 2

МНО Ребељ – Поћута донео је одлуку бр. 583, 8. марта 1946, по којој је манастир Пустиња утврђен као „аграрни објекат“. У свом поседу имао је 44,04.33 ха.¹⁷⁵ Примењујући законске одредбе, истом одлуком, манастиру је у посед остављено 10 ха земље са зградама и црквеном портом и то:

- парцела бр. 3, њива у површини од 4,02.03 ха
- парцела бр. 492, порта у површини од 0,25.91 ха
- део од парцеле бр. 494, шума у површини од 5,72.06 ха

У корист земљишног фонда одузете су следеће парцеле: бр. 1 (тзв. Калуђерска њива – 1,32.82 ха), бр. 2 (ливада – 6,08.26 ха), бр. 288 (шума – 0,30.80 ха), бр. 289 (њива – 1,66.45 ха), бр. 290 (шума – 0,11.03 ха), бр. 297 (њива – 1,60.63 ха), бр. 298 (шума – 0,08.22 ха), бр. 477 (њива – 0,69.60 ха), бр. 478 (пашњак – 0,58.80 ха), бр. 479 (њива – 0,16.80 ха), бр. 480 (шума – 14,48.62), бр. 488 (0,20.87 ха), бр. 489 (пашњак – 0,06.82 ха), бр. 490 (њива – 0,56.80 ха), бр. 491 (0,54.20 ха), бр. 494 (шума – 3,25.68 ха), што укупно износи 31,77.48 ха. Од тога је 12,05.36 ха обрадиво, а 19,72.12 ха необрадиво земљиште. Нису узете парцеле са поседовног листа бр. 3 и то парцела бр. 492, која је под црквеном зградом, парцела бр. 487 која је пут за цркву и парцела бр. 493 где је гробље. Њихова укупна величина је 0,26.87 ха и све је подведено под неплодно земљиште.

Расправа по питању додељивања одузете земље од манастира Пустиња сиромашним земљорадницима из села: Ребељ, Тубравић, Вујиновача и Ровни, одржана је 31. марта 1946. године у Поћути. Тада је донета одлука МНО Поћута бр. 805 по којој се одузети поседи у величини од 32,04.35 ха, расподељује на 16 аграрних интересената. Земљиште су добили:

- Арсид Миодраг, Вујиновача, 1 члан породице, без имовине, 2,92.34 ха
- Јовановић Новак, Вујиновача, 4 члана породице, 1 ха
- Станић Тихомир, Ребељ, 5 чланова породице, 1,10.00 ха
- Цвејић Радојица, Вујиновача, 7 чланова породице, 0,90.00 ха
- Ранковић Деспот, Ребељ, 6 чланова породице, 1,50.00 ха
- Симић Милоје, Ребељ, 4 члана породице, 1,08.26 ха
- Станимировић Нићифор, Ребељ, 10 чланова породице, 0,50.00 ха
- Петровић Радиша, Вујиновача, 4 члана породице, 0,50.00 ха
- Поповић Давид, Вујиновача, 11 чланова породице, 2,68.69 ха
- Поповић Момир, Вујиновача, 16 чланова породице, 0,50.00 ха

175 Исто, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), кут. инв. бр 305, пр. бр. 146

Поповић Превислав, 5 чланова породице, 1 ха
Вујић Будимир, Вујиновача, 2 члана породице, 0,75.60 ха
Поповић Радојица, Вујиновача, 12 чланова породице, 0,77.22 ха
Вуковић Милош, Вујиновача, 8 чланова породице, 0,50.00 ха
Грујић Војислав, Вујиновача, 13 чланова породице, 0,50.00 ха
Миљивојевић Живорад, Вујиновача, 9 чланова породице, 0,50.00 ха

Накнадно, по молби МНО Поћута, 29. марта 1946, , Министарство аграрне реформе и колонизације НР Србије донело је решење, 11. априла, по којем се за изградњу школске зграде додељује 0,50.00 ха, а за подизање задружног дома 0.32,82 ха, из одузетог поседа манастира Пустиња.

Решењем Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НР Србије, од 19. септембра 1949, манастир Пустиња стављен је под заштиту државе. Зна се да је чланом 8, став 2. Закона о аграрној реформи, предвиђено да се верским установама (црквама, манастирима, црквеним властима) већег значаја или веће историјске вредности, остави од њиховог дотадашњег поседа до 30 ха обрадиве површине и до 30 ха шуме. Управа манастира одмах је реаговала подносећи захтев за повраћај имовине, и то два пута. Оба пута је била одбијена. Новом, 28. децембра 1965, настојница манастира, монахиња Пелагија упутила је захтев Скупштини општине Ваљево за одређивање посебног земљишног максимума. У образложењу наводи да у земљишном фонду МНО-а има другог земљишта за расподелу и да нови власници додељену манастирску земљу слабо обрђују, да је упропашћавају, а има и случајева препродаје. Тек средином наредне године СО Ваљево је разматрала захтев и закључено је, да се делимично може удовољити захтеву манастира и извршити повраћај дела земљишта који није додељен аграрним субјектима, парцеле: бр. 480 (шума – 14,48.62 ха), бр. 2 (2/4 ливаде – 0,84.89 ха) и део парцеле бр. 297 (њива – 0,61.53 ха) – укупно 15,95.04 ха. У име манастира, монахиња Пелагија Радивојевић, упутила је жалбу, тако да је спор стигао до Врховног суда Србије у Београду. Суд је донео преседу, 25. јуна 1967, којом је потврђено претходно донето решење СО Ваљево.

У октобру 1967. на терену, записнички је извршен повраћај одузетих поседа манастиру Пустиња.

ЦРКВА ПЕТНИЧКА У ПЕТНИЦИ

Храм Успења Богородице

Црква Успења Пресвете Богородице у Петници налази се на око два километра југоисточно од Ваљева. Пре подигнутог храма ту је био манастир који се помиње још у 15. веку. При њему је постојала школа и управо Петнички псалтир из 1488. године, који је написао Никола Ђак, представља најстарију књигу у ваљевском крају.¹⁷⁶ За време Кочине Крајине, манастир је потпуно изгорео. Садашње здање подигнуто је 1818. године,¹⁷⁷ на темељима старе манастирске цркве, често рушене и пљачкане. Обновљена је 1864. када је добила данашњи изглед, у стилу касног барока, као цркве у Војводини из 19. века.¹⁷⁸

Од скромног црквеног имања – 12,03.58 ха, одлуком МНО Петница бр. 583, од 14. марта 1946. године у корист земљишног фонда МНО Петница од цркве је одузето 2,03.00 ха, парц. бр. 246 – њива и 251/1 –

¹⁷⁶ Књига је „незвано како и кад, доспела чак у Лепавину код Копривнице, у тамошњи православни српски манастир. Сада је та књига у Загребу, сем једног листа који се налази у београдском Музеју Српске православне цркве“ – написао је Здравко Ранковић у: *Знаменијости и занимљивости Петнице*, Колубара – Велики народни календар за просту 2002, 12. књига, ИП „Колубара“, Ваљево, стр. 163

¹⁷⁷ Вујић, Јоаким: *Пућешествије по Србији*, књ. 2, Београд, 1902, стр. 46-47

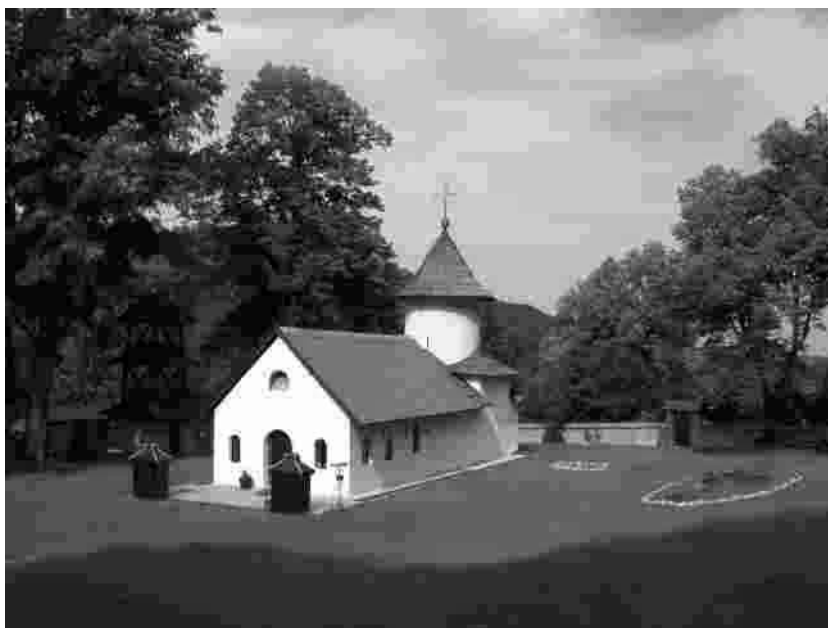
¹⁷⁸ *Црква – Календар за 1996*, стр. 251

њива. Цркви је остављено 5,50.24 ха обрадивог (парц. бр. 252 – поље и порта, 249 – кућа и воћњак, 250 – пашњак, 244 – њива, 301 – воћњак, 251 – воћњак, 251/1 – њива и 251/2 њива) и 4,50.34 ха необрадивог земљишта (парц. бр. 272 – шума, 300 – шума), укупно 10,00.58 ха.¹⁷⁹

¹⁷⁹ МИАВ, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), кут. инв. бр 305, пр. бр. 145

ЦРКВА ЈОВАЊСКА У ЈОВАЊИ

Храм рођења Јована Крститеља

Узводно уз реку Јабланицу, на шестом километру од Ваљева, налази се црква у Јовањи. Сазидана је у 17. веку. Првобитно је била манастир, који по предању потиче из доба Немањића. У два турска пописа, 1572. године и у време владавине Мурата Трећег, забележен је као манастир Светог Јована код Златарића.¹⁸⁰ Дозидали су га и обновили, почетком 18. века (1706), браћа Сима и Јефта Витковић. У првој половини 18. века при манастиру постоји богословска школа. Манастир су 1788. запалили Турци. Поново је обновљен, и у време посете Јоакима Вујића 1826. године, служио је као парохијска црква житељима Ваљева.

Архитектонски, црква има нека обележја тзв. рашке школе. Оно што је издваја од осталих храмова, јесте, крајње једноставна фасада. Сачувани су делови фресака који су некада красили унутрашњост цркве.

У свом поседу Црква јовањска имала је 24,05.97 ха.¹⁸¹ На Збору месних аграрних интересената, одржаном 13. фебруара 1946, донета је одлука МНО Јовања бр. 268 о одузимању имовине Цркве јовањске.

180 Милеуснић, Слободан, н. д., књига прва, стр. 436; *Црква – Календар за 1996*, стр. 250

181 МИАВ, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), кут. инв. бр. 305, предмет бр. 144

Збору је, као представник бившег власника, односно Цркве, присуствовао свештеник, Властимир Луковић. Одлуком Окружног аграрног суда у Ваљево бр. 347, од 21. фебруара 1946, цркви је по Закону остављено 10 ха, од тога 2,03.82 ха обрадивог (парц. бр. 1809, 1814 и 1815) и 7,96.18 ха необрадивог земљишта (парц. бр. 1808 и 1821), као и све зграде са окућницом. У К.О. Златарић одузето је 14,05.97 ха и то 3,07.58 ха обрадивог и 10,98.89 ха под шумом, парц. бр. 1805-1808 (део), 1810-1812 и 1821 (део).

МОНАСТИР БОГОВАЋА У ПРЉАВОРУ

посвећен св. Ђорђу

Манастир Боговађа налази се у оном кутку где се спаја колубарски крај са љишким, у близини Мионице, недалеко од Ваљева. Предање казује да је слепи Гргур Бранковић, син деспота Ђурђа, после примања монашког пострига у Цариграду и новог имена Герман, основао овај манастир и у њему живео све до своје смрти, 16. октобра 1548. године. У Дабином јеванђељу, које се чува у Боговађи, налази се запис Хаџи Рувима, у коме пише да је на рушевине манастира Боговађа, Герман дошао са братом јеромонахом Мардаријем и подигао цркву у част Светог Георгија. Ктитор овог храма, 1545. године, био је кнез Павле Велимировић из Јабучја, са братом Јованом.

О манастиру је сачувано много помена из 18. века: 1735. спомиње се игуман Авакум; 1761. манастир је опљачкан; 1789. манастир су запалили Турци, када је архимандрит био Хаџи-Рувим који је са своја два брата Василијем и Герасимом проширио цркву, а са доласком јеромонаха Макарија Светогорца почела је обнова манастира; 1797. године у Боговађу је дошао Серафион из Хиландара и донео три иконе и много богослужбених књига. Исте године је Хаџи-Рувим подигао чесму, за коју народ каже да има свету воду („Богова вода“), па се сматра да је по томе манастир добио име Боговађа.

У 17. и 18. веку при манастиру је била школа.

И за 19. век има доста података о манастиру. Већ 1801. године манастирска црква је живописана; 1805. из манастира Вољеваче премештен је Правитељствујући совјет; 1813. године Турци су наново порушили манастир; 1816. обновила су га три брата игуман Авакум, јеромонах Јанићије и јереј Пантелија, а неимар је био Милутин Гођевац из Осата у Босни. Ктитор манастира кнез Милош уложио је у изградњу 14.000 гроша и лично надгледао радове. Године 1852. године подигнута је нова, већа црква, која и данас постоји. На изградњи овог здања радио је Тодор Тодоровић.

Манастир је у Првом светском рату претрпео велику штету: уништена је Хади-Рувимова библиотека и однесена су манастирска звона.¹⁸² Генерална поправка цркве извршена је 1930, а на Преображење 1931, на манастирски звоник подигнута су два звона набављена у Новом Саду, а треће звоно је добијено од приложника из Латковића.

Боговађа је данас женски манастир.

Одлука о утврђивању аграрних интересената бр. 412, донета је на збору МНО Боговађа одржаном 10. фебруара 1946. Манастиру је остављена Законом предвиђена површина земљишта од 10 ха и то обрадиве парц. бр. 265-267 и 272 у укупној површини од 5,15.38 ха и необрадиво земљиште, парц. бр. 269 и 273, површине 4,84.62 ха. Такође, сходно члану 4. Закона, манастиру је остављена зграда манастира – цркве, зграда звана стари конак, живинарник од тврдог материјала и овчарник, а од стоке „два радна вола, једна крава, свиње и овце, све што има“. И даље пише: „Пошто пољопривредног алата није било сразмерно толико колико је имање, то му се оставља цео пољопривредни инвентар, посуђе и кућни намештај“.

На основу чл. 3, став трећи, Закона о аграрној реформи и колонизацији у корист земљишног фонда МНО Боговађа, од манастира Боговађа одузето је обрадивог земљишта у „К.О. Прњавор парц. бр. 246, 270, 274, 330, 436, 457, 458, 459, 460, 461, 463, 498, 245, 243, 264, 9, 11, 56, 74, 95, 98, 106, 129, 131, 217, 242, 274 (sic! – вероватно 247), 248, 249, 252, 254, 255, 257 и 258. Укупно 99,43.96 ха“, а „необрадиве површине парц. бр. 10, 12, 13, 183, 250, 251, 263, 271, 462 и 511 – укупно 423,97.16 ха“. Власнику поседа као и сваком другом, остављено је право жалбе на ову одлуку, код Окружног аграрног суда у Ваљевоу, у року од три дана. Такође, овом одлуком манастиру су одузете и неке зграде (нови конак, чардак) на шта је упућена жалба. Окружни аграрни суд у Ваљевоу, 9.

¹⁸² Сви подаци о историјату Манастира Боговађа преузети су из: Милеуснић, Слободан, н. д., књига прва, стр. 116 и Петковић, Р. Владимир, н. д., стр. 32-33

марта 1946, уважио је жалбу манастира, тако су му остављене све зграде, „сем чардака који је потребан за смештај кукуруза“.

Укупно је одузето обрадиве и необрадиве земље 523.41,12 ха.¹⁸³

Према попису, од 6. јула 1946. МНО Прњавор, у документу под називом „Инвентар зграда бив. православног манастира Боговађа које су ушле у фонд по закону о аграрној реформи“ (са описом и наменом), сазнајемо да су одузете следеће зграде:

„1. Зграда под једним кровом зв. „Кафана и оштинина“ у дужини од 20 м ширине 9 м од тврдог материјала са цицлом зидана, са црејом покривена са два велика подрума и два мала, кафана са 6 одељења, а оштинина са 5 одељења. Зграда је у исправном стању.“ У кафани је смештен Срећко Милосављевић, кафеџија, а у оштини је МНО „за гимназију“.

2. Зграда зв. „Дућан“ у дужини 11 м ширине 6,20 м од тврдог материјала од цицле зидана са црејом покривена, са 4 одељења, у добром и исправном стању“. Стањује Милена уд. Мијаиловић (...) сточ. станица

3. Зграда звана „Стари дућан“ у дужини од 7 м ширине 4 м од слабог материјала са ћерамидом покривена, у слабом стању“. У згради стањује Златија Боровчанин, избељница.

4. Зграда зв. „Стара оштина“ у дужини 11 м а ширине 8 м, црејом покривена са цицлом зидана, сасвим у слабом стању и неупотребљива. Не може се користити јер је сасвим из темеља пропала.

5. Зграда зв. „Шумарева кућа“ у дужини од 9,30 м а ширине 6 м са два одељења и кујном, са ћерамидом покривена са цицлом зидана, у средњем стању. Стањује Миласав Лубардић, избељница.

6. Зграда – Штала за стоку у дужини од 40 м и ширине 9 м, са црејом покривена са цицлом зидана, у добром стању.

7. Зграда стојена са шталом – свињци нови у дужини од 27 м а ширине 7 м, покривена црејом са цицлом зидана, у добром стању.

8. Зграда зв. „Качара“ са ћерамидом покривена од цицле зидана у дужини од 7 м а ширине 5 м, сасвим у слабом стању. Неупотребљива.

9. Зграда „Чардак“: I шућа, ходник, дужина 6 м ширина 3 м; II „Чардак“ дужина 16 м ширине 6 м; III „Шућа“ дужина 16 м, а пречник 6 м. Све ово је под једним кровом, са црејом покривено и са цицлом озидана сем крова и чардака са дрвенаријом. Чардак је са свим овим одељењима у средњем стању.“

183 МИАВ, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), кут. инв. бр. 305, пр. бр. 143

Обрадива земља манастира Боговађа подељена је на сиромашне сељаке у селима:

Горњи Врачевић, 15,17.30 ха	– 16 аграрних интересената
Доњи Врачевић, 13,45.86 ха	– 15 аграрних интересената
Латковић, 12,75.82 ха	– 16 аграрних интересената
Пепељевац, 18,64.00 ха	– 21 аграрни интересент
Прњавор, 33,19.49 ха	– 36 аграрних интересената
Стрмово, 5 ха	– 10 аграрних интересената

МНО Горњи Врачевић

На основу члана 29. Закона о аграрној реформи, одлуке СНО Мионица коју је потврдио Окружни аграрни суд у Ваљеву и предлога Збора месних аграрних интересената, одржаног на дан 2. априла 1946. године, МНО Горњи Врачевић¹⁸⁴ донео је одлуку бр. 345, о утврђивању аграрних интересената – субјеката и површини земље која им се додељује од поседа „ранијег власника Српског православног манастира Боговађа у укупној површини 15,17.30 ха“:

Жујовић М. Љубисав, 2 члана породице, 1,22.06 ха
Пејичић Мијајло, 4 члана породице, 1 ха
Милутиновић Стојадин, 2 члана породице, 1 ха
Милосављевић Милан, 3 члана породице, 1 ха
Радовановић Рајко, 5 чланова породице, 0,50.00 ха
Павловић Винка, сама, 0,53.38 ха
Лазић Петрија, 6 чланова породице, 1 ха
Жујовић Миленко, 4 члана породице, 0,50.00 ха
Пејичић Владимир, 2 члана породице, 0,85.00 ха
Симовић Радован, 1 члан породице, 0,50.00 ха
Милосављевић Војислав, 3 члана породице, 1 ха
Софронијевић Митар, 3 члана породице, 1 ха
Милосављевић Драгутин, 4 члана породице, 0,75.00 ха
Милосављевић Аница, 1 члан породице, 0,77. 45 ха
Мијатовић Милош, 3 члана породице, 0,68.38 ха
Милосављевић Михајло, 5 чланова породице, 1 ха

184 Исто, исто, кут. инв. бр. 304, пр. бр. 84

МНО Доњи Врачевић

На основу чл. 29. Закона, одлуке СНО Мионица коју је потврдио Окружни аграрни суд у Ваљеву и предлога Збора месних аграрних интересената, одржаног 2. априла 1946. године, МНО села Доњи Врачевић донео је одлуку бр. 206, о утврђивању аграрних интересената – субјеката, којима се додељује одузето земљиште „ранијег власника Српског православног манастира Боговађа у укупној површини 13,45.86 ха“:

Недељковић Живорад, 3 члана породице, 1 ха
Марковић Сретен, 4 члана породице, 1 ха
Танасковић Лепосава, 4 члана породице, 1 ха
Јанићијевић Рајко, 6 чланова породице, 1 ха
Дабић Милован, 5 чланова породице, 1 ха
Јовановић Димитрије, 4 члана породице, 0,73.50 ха
Марковић Александар, 7 чланова породице, 0,73.50 ха
Јеремић Здравко, 7 чланова породице, 1 ха
Николић Миодраг, 4 члана породице, 1 ха
Нешковић Лепосава, 6 чланова породице, 0,88.61 ха
Нешковић Јордан, 4 члана породице, 1 ха
Николић Милоје, 5 чланова породице, 0,73.50 ха
Нешковић Будимир, 5 чланова породице, 1,08.99 ха
Јовановић Светозар, 4 члана породице, 0,53.32 ха
Нешковић М. Светозар, 7 чланова породице, 0,73.50 ха

МНО Лајковић

На основу члана 29. Закона о аграрној реформи, одлуке СНО Мионица коју је потврдио Окружни аграрни суд у Ваљеву и предлога Збора месних аграрних интересената, одржаног 2. априла 1946. године, МНО села Латковић, донео је одлуку бр. 592, о утврђивању аграрних интересената – субјеката и површини земље која им се додељује од поседа „ранијег власника Српског православног манастира Боговађа у укупној површини 12,75.82 ха“:

Јовановић Милутин, 4 члана породице, 0,50.00 ха
Савић Раденко, 2 члана породице, 0,50.00 ха
Павловић Светомир, 5 чланова породице, 0,50.00 ха
Томић Богољуб, 5 чланова породице, 0,50.00 ха
Марјановић Милорад и Миливоје, 5 чланова породице, 2 ха
Стојковић Драгољуб, 4 члана породице, 0,50.00 ха

Стојковић Светомир, 5 чланова породице, 0,50.00 ха
Николић Глигорије, 8 чланова породице, 0,50.00 ха
Томић (Радоја) Милисав, 5 чланова породице, 1 ха
Томић (Ратка) Милисав, 5 чланова породице, 0,60.26 ха
Митровић Милорад, 6 чланова породице, 1 ха
Митровић Ивко, 5 чланова породице, 1 ха
Филиповић Александар, 5 чланова породице, 1 ха
Јовановић Душан, 3 члана породице, 1 ха
Симеуновић Ратко, 1 члан породице, 1 ха
Веселиновић Вићентије, 2 члана породице, 1,48.05 ха

Крајем 1954. године, тада, НОО Латковић упутио је НО среза љишког захтев да се додељена имовина по Закону о аграрној реформи одузме од аграрних интересената, пошто је нису обрађивали. Дата лица су саслушана и дала изјаве да се не прихватају додељене земље и да се због тога не води више на њиховим именима. НОО Латковић, 13. фебруара 1955, донео одлуку да се напуштена земља одузме од: Марјановић Милорада и Миљивоја, Филиповић Александра, Томић Р. Милисав, Јовановић Душана, Симеуновић Ратка, Веселиновић Вићентија.

МНО Пепељевац

На основу члана 29. Закона о аграрној реформи одлуке СНО Мионица коју је потврдио Окружни аграрни суд у Ваљеву и предлога Збора месних аграрних интересената, одржаног на дан 5. априла 1946. године, МНО села Пепељевац донео је одлуку бр. 354, о утврђивању аграрних интересената – субјеката и површини земље која им се додељује од поседа „ранијег власника Српског православног манастира Боговађа у укупној површини 18,64.00 ха“:

Јовановић (Николе) Љубомир, 7 чланова породице, 0,44.11 ха
Јовановић (Милорада) Живорад, 5 чланова породице, 0,44.11 ха
Станојевић (Петра) Душан, 2 члана породице, 1 ха
Јовановић (Маринка) Момир, 6 чланова породице, 1 ха
Радосављевић (Митра) Божидар, 5 чланова породице, 1 ха
Петровић (Луке) Светозар, 5 чланова породице, 1 ха
Петровић (Маринка) Тадија, 4 члана породице, 1 ха
Васић (Станоја) Драгутин, 2 члана породице, 1 ха
Јовановић (Андрије) Војислав, 2 члана породице, 1 ха
Митровић (Николе) Илија, 8 чланова породице, 1 ха

Маринковић (Маринка) Велисав, 9 чланова породице, 1 ха
Петровић (Маринка) Светислав, 5 чланова породице, 1 ха
Станојевић (Владимира) Даринка, 2 члана породице, 0,75.55 ха
Милићевић (Радомира) Арсеније, 5 чланова породице, 0,75.55 ха
Стојановић (Алексе) Јордан, 4 члана породице, 1,48.12 ха
Јовановић (Владимира) Србољуб, 8 чланова породице, 1,36.79 ха
Јовановић (Владимира) Властимир, 4 члана породице, 0,68.38 ха
Божић (Велимира) Светозар, 3 члана породице, 0,50.00 ха
Божић (Јеврема) Лазар, 8 чланова породице, 0,50.00 ха

МНО Прњавор

На основу чл. 29. Закона, одлуке СНО Мионица коју је потврдио Окружни аграрни суд у Ваљеву и предлога Збора месних аграрних интересената, одржаног 3. априла 1946. године, МНО за села Прњавор и Доњи Лајковац донео је одлуку бр. 271, о утврђивању аграрних интересената – субјеката, којима се додељује одузето земљиште „ранијег власника Српског православног манастира Боговађа у укупној површини 33,19.49 ха“:

Павловић Недељко, 6 чланова породице, 1,50.00 ха
Крштенић Петар, 2 члана породице, 1 ха
Станковић Божидар, 5 чланова породице, 1 ха
Танасковић Милорад, 2 члана породице, 1 ха
Станковић Живорад, 1 члан породице, 0,69.34 ха
Петковић Светолик, 1 члан чланом породице, 1,50.00 ха
Лубардић Милисав, 7 чланова породице, 2,04.00 ха
Милошевић Спасоје, 3 члана породице, 0,50.00 ха
Јанковић Павле, 3 члана породице, 0,62.16 ха
Лукић Јанађије, 1 члан породице, 1 ха
Јовановић Миладин, 2 члана породице, 0,54.61 ха
Поповић Јелка, удова, 2 члана породице, 0,64.00 ха
Видаковић Драгиша, 3 члана породице, 0,51.00 ха
Милосављевић Срећко, 2 члана породице, 1 ха
Милекић Михајло, 5 чланова породице, 1 ха
Недељковић Лазар, 4 члана породице, 1 ха
Нешковић Бранислав, 4 члана породице, 0,70.00 ха
Ђорђевић Петар, 6 чланова породице, 1 ха
Стојнић Драгутин, 3 члана породице, 0,50.00 ха

Павловић Костадин, 3 члана породице, 1 ха
Вујичић Новица, 8 чланова породице, 0,38.42 ха
Кикојевић Видоје, 3 члана породице, 0,50.00 ха
Петковић Миломир, 7 чланова породице, 1 ха
Матић Драгослав, 5 чланова породице, 1 ха
Мијатовић Милена, 1 члан породице, 0,72.29 ха
Недељковић Радиша, 2 члана породице, 0,60.44 ха
Бојић Милутин, 5 чланова породице, 1 ха
Нешковић Милан, 6 чланова породице, 1 ха
Ђорђевић Радоје, 5 чланова породице, 1 ха
Кикојевић Милијан, 3 члана породице, 0,65.00 ха
Маринковић Властимир, 8 чланова породице, 1,15.00 ха
Павловић Стојка, удова, 3 члана породице, 1 ха
Ђорђевић Ранко, 6 чланова породице, 0,56.15 ха
Ђорђевић Живорад, 6 чланова породице, 0,56.15 ха
Ђорђевић Миленко, 9 чланова породице, 0.36,06 ха
Бојић Миодраг, 3 члана породице, 0,51.00 ха

МНО Стрмово

На основу члана 29 Закона о аграрној реформи одлуке СНО Мио-ница коју је потврдио Окружни аграрни суд у Ваљево и предлога Збо-ра месних аграрних интересената, одржаног 2. априла 1946. године, МНО села Стрмово донео је одлуку бр. 198, о утврђивању аграрних интересената – субјектата и површини земље која им се додељује од седа „ранијег власника Српског православног манастира Боговађа у укупној површини 5 ха“:

Мијајловић Лазар, 6 чланова породице, 0,50.00 ха
Момировић Миленко, 5 чланова породице, 0,50.00 ха
Петровић Милош, 2 члана породице, 0,50.00 ха
Радивојевић Драгослав, 3 члана породице, 0,50.00 ха
Остојић М. Војислав, 6 чланова породице, 0,50.00 ха
Мијајловић Милован, 5 чланова породице, 0,50.00 ха
Ранковић Живорад, 4 члана породице, 0,50.00 ха
Петровић Милорад, 4 члана породице, 0,50.00 ха
Илић Радисав, 8 чланова породице, 0,50.00 ха
Мијајловић Живорад, 2 члана породице, 0,50.00 ха

ЦРКВА ВАЗНЕСЕЊА ГОСПОДЊЕГ У ПАМБУКОВИЦИ

Некада је Црква Вазнесења Господњег у Памбуковици била манастир посвећен Вавдењу Богородице. Страдао је за време Кочине Крајине, али је обновљен већ 1792. године. Од 1837. године ово је световна црква. По други пут је обновљена 1871. године, и таква је остала до данашњег дана. Здање цркве нема ничег старог.¹⁸⁵

Црква је имала поседе у К.О. Памбуковица – укупно 11,26.25 ха.¹⁸⁶ Исту величину црквеног имања помиње и Љуба Павловић¹⁸⁷, и додаје да су знатан део имања заузели Парложани, „а цркви се оставило 8 ха шумске и нешто мало зиратне земље.“ Даље пише, да је Јоаким Вујић посетио цркву овог села 1827. године, која се тада називала Мршиначком црквом, „нашао да је црква и онда имала свога имања, на који је плаћала спахијски десетак“.

¹⁸⁵ Сви подаци о историјату и градњи цркве преузети су из: *Средњовековни манастири и цркве северозападне Србије*, „Тешњар“, Ваљево, 1996, стр. 52

¹⁸⁶ МИАВ, фонд: НОО Памбуковица – Памбуковица (1944-1957), Имовинско правна акта – аграрна реформа 1946, (записник, одлуке ОНО, МНО и Окружног аграрног суда у Ваљеву), кут. инв. бр. 36, пр. бр. 6

¹⁸⁷ Павловић, Љубомир: *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, у оквиру едиције: *Насеља српских земаља*, књ. бр. 8, Српска Краљевска академија, Београд 1912, стр. 419

На збору месних аграрних интересената МНО Памбуковица, 22. јануара 1946, вођена је расправа о утврђивању земље за одузимање по Закону о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији. Прво је прочитан реферат, затим је делегат СНО Уб Лука Милуновић прочитао чланове 1, 2, 3 и 5. Закона и дао њихово тумачење. Одлуком МНО Памбуковица бр. 96, истог дана, по чл. 3. ст. 3, на име максимума цркви у Памбуковици остављено је 10 ха и то парцеле: бр. 1038 (кућа – црква – 0,02.20 ха и двориште – 0,00.60 ха), бр. 1039 (порта црквена – 0,21.80 ха), бр. 1038/2 (шума – 1,06.00 ха), бр. 1040 (њива – 1,11.00 ха), бр. 1042 (шума – 7,22.05 ха), бр. 1045 (њива – 0,37.35 ха). По чл. 3. ст. 5. у корист земљишног фонда одузета је парцела бр. 1045 – њива у величине 1,26.25 ха. „Власнику поседа, као и сваком другом лицу, дозвољено је писмено образложена и стварним доказима снабдевена жалба, преко Месног народног одбора, аграрном суду при Окружном народном одбору у Ваљево и то у року од 3 дана од јавног обнародовања одлуке.“ Одлуку су потписали секретар, Драг. Васиљевић и председник МНО, Сретен Милићевић. Окружни аграрни суд у Ваљево одлуком бр. 49, од 20. фебруара 1946. године, потврдио је одлуку МНО Памбуковица. У образложењу одлуке наводи се: „Жалба председника црквене општине не може се уважити јер су наводи у њој неосновани с обзиром на то, да се и у самој жалби признаје да та црква по катастар. премеру има 11 хект. 26 ари и 25 м. и кад је 1 ха 26 ари и 25 м. одузето, онда је правилно поступљено“.

Црквена општина памбуковачка жалила се на одлуку МНО и суда, највероватније Министарству. Наново је Окружни аграрни суд у Ваљево потврдио одлуку МНО-а, мада констатује да су жалбени наводи црквене општине тачни, односно да поступак аграрне реформе на црквеним поседима није исправно спроведен пошто њихови представници нису позвани на расправу, „да нису добили никакву одлуку и да не знају шта им је остављено у зем. максимум, а шта узето у зем. фонд“. У Радуши, тек 5. јула 1946, извршена предаја одлуке МНО Памбуковица председнику црквеног одбора, Светомиру Урошевићу.

ЦРКВА СВЕТОГ НИКОЛАЈА У ГРАБОВЦУ

Црква св. Николаја у Грабовцу удаљена је од Обреновца 10 километара, близу Саве према Купинову. По предању, првобитно је био манастир, подигнут за време владавине српског краља Милутина (1282-1321). Манастир Грабовац помиње се у 17. веку (1626). Није био попаљен 1788/89. После пропасти Србије, 1813, Турци су га до темеља спалили и срушили. Кнез Милош, са народом и калуђерима извршио је обнову и поправку. Одлуком Светог архијерејског сабора, 1865, манастир Грабовац је претворен у световну цркву.

Данашње здање подигнуто је, 1894. године, на месту старе манастирске цркве и архитектонски припада византијском стилу. Високо је 20 метара. Недалеко од цркве налази се звоник. Црквена слава је пренос моштију св. оца Николаја, маја месеца, што је и заветина села Грабовац. Отуда потиче и назив цркве.¹⁸⁸

188 Сви подаци о историјату, градњи цркве и величини земљишних поседа, као и новчаним вредностима преузети су из: Поповић, М. Атанасије: *Поменик Шабачко-ваљевске епархије*, Шабачко-ваљевска епархија, Београд 1940, стр. 163-164

Према подацима из 1939. године¹⁸⁹ црквену имовину већином је чинила зиратна земља. Била је у једној целини, осим што је раздваја пут који води од Обреновца преко Грабовца, поред саме цркве, ка Бањанима и даље.

Црквене њиве су: „Велики забран“, звани „Нова крчевина“, „Хаџина њива“, „Пањик“, „Стара крчевина“, „Вашариште“, „Мали забранчић“, „Забрачнић између гробаља“, „Милошев гроб“ и „Водопој“. Земља је издавана под закуп сељанима грабовачке парохије јавном лицитацијом.

Целокупна црквена земља, по одбитку земљишта много раније поклоњеног за два гробља, грабовачку општину и школу, износила је 133,93.50 ха.

Поред непокретне имовине црква је имала новчане улоге и хартије од вредности код Државне хипотекарне банке (122.727 дин.), 424 обвезнице ратне штете (424.000), 50 обвезница 7% инвестиционог зајма (5.000), 29 акција код Привилеговане аграрне банке (14.500), 3 акције код Српског повл. брод. друштва (300), улог код Поштанске штедионице (5.796,70) и готовине у благајни (5.729,29), што све укупно износи – 578.052,90 динара.

У време спровођења аграрне реформе, према писању у штампи, црква у Грабовцу имала је 131 хектар плодне посавске земље.¹⁹⁰ Црква се жалила на додељени „максимум“ од 10 ха, наводећи да има историјски значај и да објекат има културну вредност. У једном, за оно време уобичајеном тону, жалба је пропраћена речима да сва села у околини знају да то није тачно, да су се на том великом имању мучиле десетине сељака „док у цркви има само један калуђер и један црквењак инвалид, који продаје дуван и помаже се... и да се иза тога крије само пуста жеља да земљорадници не добију земљу која им припада.“

Средином јануара 1946, Српска православна црквена општина у Грабовцу послала је молбу Окружном аграрном суду у Ваљево да јој се „остави 30 хектара земље на уживање“. Крајем месеца у суд је стигла и одлука МНО Грабовац о експропријацији имања Цркве св. Николаја у Грабовцу. Сви списи прослеђени су Министарству аграрне реформе. Оснажена одлука суда у Ваљево о одузимању поседа достављена је МНО Грабовац и цркви, 13. фебруара 1946. године.¹⁹¹

189 Исто, н. д., стр. 166

190 Лист НФ Округа ваљевског „Све за победу“, текст: *Црква у Грабовцу тражи због „историјске важности“ 30 хектара земље*, бр. 53, од 26. јануара 1946, стр. 2.

191 Подаци о кретању предмета Цркве св. Николаја у Грабовцу преузети су из фонда: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Деловодни протокол Окружног аграрног суда у Ваљево 1946-1948, дел. бр. 6, 44 и 145/46, књ. инв. бр. 31

СНО Обреновац обавестио је ОНО Ваљево – Пољопривредно одељење, фебруара 1946, да је за потребе припусне станице „ангажовано“ 20 ха, од тога 15 ха припада одузетим поседима цркве у Грабовцу. Месни народни одбор је обавештен да је извршено изузеће ових поседа за јавне сврхе и да се не могу расподељивати на аграрне интересенте.¹⁹²

Према расположивим подацима може се закључити да је Цркви св. Николаја у Грабовцу одузето преко 120 хектара.

¹⁹² МИАВ, фонд: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Аграрни одсек, група, Г-а, дел. бр. 406, кут. инв. бр. 8

ЦРКВА СВЕТОГ ИЛИЈЕ У СЕЛУ БА

Црква св. Илије сазидана је почетком 15. века и налази се на самом изворишту реке Љиг.¹⁹³ Са свих страна, сем према северу, опкољена је падицама Сувобора. На север пуца видик ка долини речице Љига и на село Ба. Архитектонски, црква припада моравској школи. Саграђена је као једнобродна грађевина са каменим зидовима дебелим око 1,5 м. Црква св. Илије је најстарија црква која и данас ради, односно у којој се одржава служба. Одлуком СО Љиг, од 30. децембра 1991. године, проглашена је за споменик културе.

Сачуван је податак да је Цркви Св. Илије у К.О. Ба одузето 15,00.00 ха,¹⁹⁴ али не и колико је укупно имала поседа, нити колико је укупно одузето.

193 Жеж, Жељко: *Црква св. Илије у селу Ба*, Колубара – Велики народни календар за просту 1999, 9. књига, ИП „Колубара“, Ваљево, стр. 229-231

194 МИАВ, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), Списак аграрних објеката са територије СНО Мионица и МНО Љиг, кут. инв. бр. 304, пр. бр. 70, ред. бр. у списку 22. Напомена: НОО Ба формиран је 1944. и био је у оквиру Среза таковског. Априла 1947, као МНО Ба ушао је у новоформирану Љишки срез. Све су то разлози због којих у МИАВ нема више података о спровођењу аграрне реформе на поседима цркве у селу Ба.

ЦРКВА СВЕТОГ АРХАНГЕЛА ГАВРИЛА – МОРАВЦИ

Црква св. архангела Гаврила, раније манастир моравички, налази се у селу Моравцима. По ранијим територијалним поделама, Моравци су припадали срезу качерском, на тремеђи Рудничког, Ваљевског и Београдског округа.¹⁹⁵

По предању, богомољу је подигао „неки војвода Рапа“¹⁹⁶, средином 13. века, у знак захвалности јер је испод бреста где је потражио предах од пута за потрагом излечења, болест nestала. Та прва црква порушена је за време најезде Турака. У запустели манастир Хаџи-Рувим шаље Хаџи-Ђера који, 1789. године, обнавља манастир. Због недостатка средстава подигао је дрвену цркву. Хаџи-Ђера не само да је обновио цркву, већ је измирио завађена села и отворио школу.

195 Сви подаци о историјату и градњи цркве и величини земљишних поседа, преузети су из: Дукић, Жарко: *Хаџи-Ђера, историјска расправа*, Београд 1928, стр. 6-9, 15; Црква – Календар за 1996, стр. 251

196 Исто, стр. 23, аутор се пита „Да ово није Урош I Храпави Краљ Српски (1242-1276)?“, и даље промишља, па пише да га на ово наводи податак да данашња црква (1928) има већи комплекс земљишта („преко сто хектара“). Познато је да су ктитори а нарочито владоци давали својим задужбинама и читава села - па је и то разлог што се градња богомоље везује за Уроша I Храпавог.

Садашња црква сазирана је 1858. године прилозима парохијана тога краја (Моравци, Липље, Пољанице, Ивановци, Дићи, Козељ, Бранчићи и Гукош). По причама старих, од сваке мушке главе узето је, „на име материјала и плате мајсторима, по седам дуката у злату, што је за оно време када је зирана, био велики новац“. Зирана је од тесаног камена у стилу црква подизаних у Србији средином 19. века. Веома је оштећена 1914, а делимично обновљена 1923. године.

Одлуком МНО Моравци бр. 89, од 2 фебруара 1946. и потврђеном одлуком Окружног аграрног суда у Чачку бр. 57, од 26. марта 1946, Моравичкој цркви су у корист земљишног фонда одузете су следеће парцеле у К.О. Моравци: бр. 221 (њива – 1,09.36 ха), бр. 222 (њива – 0,44.40 ха), бр. 396 (њива – 1,14.32 ха), бр. 482 (њива – 0,32.24 ха), бр. 403 (њива – 1,20.60 ха), бр. 625 (њива – 2,30.23 ха), 222 (ливада – 2,03.80 ха), бр. 673 (ливада – 3,72.36 ха), бр. 675 (пашњак – 3,72.36 ха), бр. 403 (шума – 67,02.08 ха), бр. 674 (шума – 0,42.33 ха). Укупно је одузето 80,58.67 ха.¹⁹⁷ Посматрано по културама: 6,51.15 ха су њиве, 5,76.16 ха – ливаде, 0,86.95 ха – пашњак и 67,44.41 ха – шуме. Део одузетих поседа дат је на коришћење Пољопривредном предузећу у Липљу. Нема података колико је цркви остављено, највероватније 10 ха, јер није припадала црквама „веће историјске вредности“ (чл. 8. Закона).

Јуна 2006. године, усвојен је Закон о враћању (реституцији) имовине црквама и верским заједницама¹⁹⁸ са применом од 1. октобра 2006. Закон има 39 чланова и, у најкраћем, регулише услове, начин и поступак враћања имовине која је на територији Републике Србије (подразумева се и територија Аутономне покрајине Косово и Метохија – чл. 2, тач. 4) одузета од црква и верских заједница, као и од њихових задужбина и друштава, применом прописа о аграрној реформи, национализацији, секвестрацији и других прописа донесених и примењиваних од 1945. године (чл. 1). Захтев за враћање имовине, односно исплату накнаде или обештећење треба да садржи податке о врсти, величини и локацији имовине; акт о одузимању имовине (чл. 26, тач. 1. и 2.) и друге прилоге уз захтев, предвиђене овим законом.

197 МИАВ, фонд: Скупштина среза Ваљево – Ваљево (1944-1967), Списак аграрних објеката са територије СНО Мионица и МНО Љиг, кут. инв. бр. 304, пр. бр. 70, ред. бр. у списку 25

198 Сл. гласник Републике Србије бр. 46, од 2. јуна 2006.

Прва бразда Тамнаве

Прича који следи говори о Алекси Алексићу, земљораднику из Совљака, часном и вредном човеку, једном речју, човеку двадесетог века. Написана је на основу објављених текстова, сећања и фрагментарно сачуване архивске грађе.

О успесима, боље речено подвизима Алексића, писале су тадашње дневне новине, а касније и његови Убљани.¹⁹⁹ Текстови су написани са пуно топлине и љубави, али скромно. Недостаје јасно написано, да је „мали човек“ обележио једно време у историји Тамнаве. Алексићев животни пут, његов рад и успон, све што је створио за 25 година, па и његов „пад“ – не могу да оставе никог равнодушним.

Алекса (Ђорђа) Алексић, рођен је у Мрчајевцима 1880. године. Пре Првог светског рата одлази у Америку као економски емигрант. Изучени сарачки занат му је помогао да се лако снађе у Америци. Прво је радио у рудницима, а потом у гаражама (радњама) за поправку аутомобила и аутомобилских гума. По завршеном рату, после 15 година боравка у Америци, вратио се 1920. године у Београд и бави се трго-

199 „Политика”: *Мала Америка усред Колубаре – Угледно пољопривредно добро ђ. Алексића у Совљаку*, бр. 8800, од 9. новембра 1932, стр. 7, и *Једно од највећих имања у Србији које се обрађује аутоматски*, бр. 10144, од 20. августа 1936; „Правда“, у огласном делу објављена је, 1933, на целој страни реклама: *Економија Тамнава А. Алексића – Совљак – Уб*; Костић, Миливоје: *Успон Београда*, Београд, 1994; *Јоксимовић, Зоран: Революционарни раднички покрет у ваљевском крају 1919-1941*, Ваљево, 1981; Ђунисијевић, Раде: *Породица Алексић*, „Тамнавске новине“, 20. мај 1983; „Напред“, Ж. Г., *Из прошлости убске пољопривреде*, од 22. септембра 1989, стр. 7; Марјановић, Слободан – Бокин: *Убски стари албум*, Календар „Ваљевац“ за 1995, стр. 363 и 364; Исић, Момчило: *Алекса Алексић*, Биографски лексикон ваљевског краја, ИП „Колубара“, Ваљево, 1996/1997, књига 1, свеска 1, А-Б, стр. 14, 15; Марјановић, Слободан: *Улица која се зове варош*, Београд, 1997, стр. 15, 17; као и писана сећања које је Милорад Радојчић добио од Лазара Нинковића и Милутина Јовановића – Ђоке. Овом приликом, захваљујемо се Милораду Радојчићу, који је несебично уступио сав прикупљени материјал о Алекси Алексићу, октобра 2005 – аутор

вачким пословима. Отворио је гаражу – заступништво за „Форд“ и „Пакард“, чије акције је имао. Међутим, његова жеља је била да оснује једно велико пољопривредно имање организовано по угледу на америчке фарме.

Крајем треће деценије 20. века, са женом Јеленом и четворо деце²⁰⁰ обрео се на Убу. Од познатог београдског банкара Косте Месаровића (негде пише: Месаревић, Месеровић) купио је, 1930. године, велико имање надомак Уба. Касније, од сељака из Совљака, откупио је још земље поред Тамнаве. Створио је посед од око 150 хектара, ораница и ливада, што га је коштало 850.000 динара. Поред реке Тамнаве, којој је једним делом променио ток, исушио је око 80 хектара купљене земље. Иако је те послове започео у јеку велике економске кризе, то га није обесхрабрило да уложи велики труд и средства у инвестиције. Само за прве две године утрошио је око 3,5 милиона динара, што је независна цифра за улагање у пољопривреду. За привођење поседа рационалнијем газдовању, укупно је уложио око 5.000.000 динара.

Како пише Слободан Марјановић: „Научен раду, а понесен жељом, која се тамо преко океана зове “велики сан”, створио је чудо невиђено.“²⁰¹

До имања се стизало „аутомобилским“ путем, који се одвајао од Бањана. Пут је изградио Алексић. Прилазећи имању уочавало се неколико високих зграда, међу којима су највиши била два силоса. На улазу у имање налазио се изузетно негован и одржаван виноград у где су гајене разне врсте француског сортног грожђа. Први утисак је лепота и уређеност. Кућа, у стилу двораца из Нове Енглеске, изграђена 1929. године, налазила се на брежуљку и са њених прозора и тераса пуцао је поглед на виноград и воћњак, непрегледне њиве, ливаде и баште. Око куће пружао се парк, са фонтаном и базеном. Углед породице и пословни контакти изискивали су велики број посета и долазака. Због тога је на имању изграђена једна поваљана полетно-слетна стаза, погодна за оне који су имали мале авионе.

Штале, обори, живинарници и овчарници били су у редовима опређани. У стајама и свињцима (обори са прасилиштима) са електричним осветљењем, узгајао је најбоље пасмине музних крава (пинцгавске и сименталске расе), штајерске коње, расне бикове, свиње јоркширске расе, овце цигаје, тада непознате у овим крајевима, живину најплеменитије врсте.

200 Алексић је, у својој жалби упућеној Окружном аграрном суду – Ваљево фебруара 1946, написао петоро (*прим. аутора*)

201 Марјановић, Слободан: *Улица која се зове варош*, Београд, 1997, стр. 15

Поред производње, за оне прилике, великих количина млека, производио је и чувени бутер „Тамнавац“ који је ексклузивно продавао у Београду.

У ратарској делатности, не само да је производио жита за сопствене потребе и потребе економије, већ је изградио и селекциону станицу за све врсте житарица, које су тада биле реткост.

Највећа промена и новост коју је донео у Тамнаву, односила се на организовано и модерно гајење поврћа, па је из Македоније довео Тодора Смидарског, економа и стручњака за гајење поврћа и пчеларство. Увео је интензивно наводњавање башти. Да би током целе године снабдевао тржиште, први је направио стаклене баште са топлим лејама.

Набавио је: жетелице-везачице, вршалице, локомобиле, селекторе, тракторе, инкубаторе; сазидао силосе капацитета 18 вагона сточне хране и 10 вагона пшенице, изградио резервоаре за 40.000 литара воде и набавио модерне пумпе за воду; засадио 5.000 садница шљива и јабука, као и 5.000 чокота лозе. Трактором је заорао „прву бразду“ у Тамнави.

О великом броју кошница, било их је око 100, старао се Смидарски. Све су биле модерне и добијао је велике количине меда. Када је држава 1937. године увела порез (2 кгр. меда по кошници), у знак протеста, Алексић је кошнице поделио сељацима и престао да се бави пчеларством.

Обим производње и разноврсност послова на газдинству захтевали су добру организацију и ангажовање специјализованих стручних и физичких радника. Већина их је била из Совљака, Уба и околине. Захваљујући стеченом знању и умећу из ратарства и повртарства, баштовани из Совљака били су познати као добри познаваоци и радници у тој производњи и после Другог светског рата. Рад запослених на имању био је строго програмиран и извршаван, под будним оком газде Алексића. Управник имања био је Љуба Црногорац, иначе Алексићев зет. Пословођа за одржавање објеката био је Рус, Александар Смојљак. За своје потребе, а ради поправки пољопривредне механизације, направио је радионицу. У њој се посебна група радника старала о машинама, бројним пумпама за заливање и другој механизацији. За неке послове на економији упошљавао би убске занатлије, али и занатлије са стране. Надзорник баштованске производње, за одржавање паркова и пчеларство био је Тодор Смидарски.

Све обавезе према држави и запосленима, Алекса Алексић је уредно измиривао.

У смирај дана, велики шпедитери гумених точкова које су вукли огромни штајерци, обучени само за вучу, препуни разних пољоприв-

вредних производа, кретали су се ка околним пијацама. Поврћем и другом робом снабдевао је пијаце Београда, Ваљева, Шапца и „хотеле на на гласу“.

Од породице је имао жену и четворо деце: ћерку Лину, удату за Љубу Црногорца из Јабланице (био је управник имања, а по рату радио је као књиговођа „Тамнаве“), синове Николу – Никија и Драгомира – Ћалику и најмлађу, ћерку Анђу (после рата живела је Америци). Алексићеви синови радили су Београду, у представништву „Пакарда“. Ту је и краљ Александар купио један аутомобил. Млађи Никола – Ники, био је моден и боем. Са једним моделом пакарда кабриолета учествовао је, са светским аутомобилским именима, на чувеним ауто-тркама око Калемегдана. Вожњи су га научили убски момци. Он се са њима дружио – донео им је први фудбал из Београда, позивао их на купање у свој базен...

И док су синови водили живот који приличи богатству, Алекса Алексић је био скроман у свему. Био је узор пословног и озбиљног човека, изузетне комуникативности и у послу и у чаршији, што се огледало у његовом изгледу.

Обузет пословима, Алексић је предах налазио недељом, када је у црном оделу, са лептир машном и халб-цилиндром, на светлим каруцама силазио у варош, у којој је био веома поштован и цењен. Његово учешће у друштвеном животу Уба било је сразмерно његовом угледу и моћи. За сиротињу је је био нарочито широке руке. О празницима знао је да их обрадује, да им децу обуче и набави све оно у чему су оскудевали.

Анегдоте, које Убљани радо причају и које су се задржале и до данашњих дана, најбоље илуструју колико је Алексић био вредан и штедљив.

– Иако највећи газда, свако јутро је на малом шпедитеру са понијем „Бицом“, довозио млеко муштеријама у Убу.

– На шпедитерчићу је увек стајала брезова метла и лопата са којима је, газда Алексић, обавезно купио балегу по путу и стоварао у јаме. Сељаци су се чудили.

– Куриозитет свакодневних пословних активности старог Алексића свакако је била и кобила по имену „Дринка“, која је била до те мере дресирана да је, без ичије команде и без кочијаша, могла газдиним муштеријама свакодневно да довози јутарње млеко.

После Другог светског рата Алекса Алексић је сврстан у „трулу буржоазију“. Почетком 1946, од око 150 ха, колико је поседовао, оду-

зето је 130 ха, а остављен му је један земљораднички максимум од 20 хектара.

На основу фрагментарно сачуване архивске грађе, може да се реконструише како је текао поступак и кретање предмета о одузимању имовине Алексе Алексића.

МНО Совљак своју прву одлуку о спровођењу аграрне реформе на територији одбора, доставио је Окружном аграрном суду у Ваљеву 30. јануара 1946 (дел. бр. 115). Како пише у деловодном протоколу, суд је одлуку вратио. У фебруару, исте године, МНО Совљак доставио је предмет о експропријацији поседа Алексић Алексе и синова Драгомира и Николе (дел. бр. 424, од 6. фебруара 1946). По разматрању одлуке, суд у Ваљеву је 1. марта поништио одлуку и цео предмет послао Министарству аграрне реформе у Београд. Крајем априла МНО Совљак поново прослеђује одлуке и записнике (у три примерка) и списак аграрних интересената о расподели земљишта из аграрног фонда (дел. бр. 931/46). Одлука је оснажена 10. маја и послата Министарству аграрне реформе и МНО Совљак. На основу заведеног „Списка аграрних субјеката уведених у привремени посед“ МНО Совљак бр. 1119, од 15. августа 1946, може се закључити да је поступак аграрне реформе за територију МНО Совљак – завршен.²⁰²

Из жалбе Алексе Алексића упућене председнику Окружног аграрног суда у Ваљеву сазнајемо да је расправа одржана 16. фебруара 1946. Тај записник са Збора месних аграрних интересената МНО Совљак није сачуван, али је сачуван уз другог бив. власника, од 18. фебруара 1946.²⁰³ Збор је отворио председник МНО Лука Ђукић. Поред месних аграрних интересената, био је присутан делегат СНО Уб, Лука Милуновић, већина чланова МНО, „као и власници поседа о којима ће се расправљати“. На предлог председника МНО за записничара је одређен Живорад Милићевић, а за овераче записника Милош Петровић и Добривоје Мијатовић.

У току трајања поступка Алекса Алексић, скупио је снагу и упутио жалбу, 19. фебруара 1946, пре би се рекло исказ, председнику Окружног аграрног суда у Ваљеву. На нешто мало више од једне стране куцаног текста, достојанствено и аргументовано, испричао је свој животни пут у нади да ће „славни суд“ изаћи у сусрет његовој скромној жељи. Цело писмо пружа импресивну слику о вредном и предузи-

202 Подаци о кретању предмета Алексе Алексића преузети су из фонда: ОНО Ваљево (1944-1947), Пољопривредно одељење – Деловодни протокол Окружног аграрног суда у Ваљеву 1946-1948, књ. инв. бр. 31

203 МИАВ, фонд: НОО Памбуковица – Памбуковица (1944-1957), Имовинско правна акта – аграрна реформа 1946, кут. инв. бр. 36, пр. бр. 2

мљивом човеку чије је пољопривредно добро по организованости и богатству превазилазило време у коме је живео.

Ипак, најбоље је – да о себи и свом раду, начину како је стицао покретна и непокретна добра – проговори сам Алекса Алексић.

ПРЕДСЕДНИКУ ОКРУЖНОГ АГРАРНОГ СУДА

Ваљево

Част ми је овим изјавити Вам следеће:

1920. године дошао сам из Америке са 5 деце и капиталом од 50.000 долара америчких, у којој сам земљи слајко проживео 15 година и зорњу суму зарадио, и то почевши као обичан радник. Разлог ишao сам се вратио: Крв није вода, жељан сам своје зруде где сам поникао.

Чим сам дошао одмах сам се бацио на посао и подигао гаражу у Зориној улици 92, Београд.

Тада сам добио зајам од Форд Мотор Компаније из Америке и раздранао посао за 4 године да сам могао подићи нову гаражу у површини 1.000 м. кв. која и данас постоји у Гробљанској улици у Београду, својина фирме „Фијат“.

За аутомобиле сам морао слајти новац унапред, за царину и подвоз илаћати одмах, а аутомобиле продавати на месечне отплате од 6 до 12 месеци на подлози менице од којих ми је велика сума појала.

Насрећен (sic) оваквом радњом а пошавши много светиа, на пример Румунију, Бузарску, Турску, Грчку, Мађарску, Аустрију, Немачку, Италију, Француску, Америку па чак и Канаду, имао сам прилика да видим, а и жеља ме вукла, те сам посматрао како се обрађује земља на америчким фармама. 1930. год. разочаран са аутомобилским послом ја се решим да пређем на пољопривреду и то у 50-ој години старости.

Не из користиљубља и зараде, већ да створим једну узледну економију која би била од користи сељацима и околини, августа 1930. год. купио сам имање од Месаровића, које данас поседујем и баџим се на уређење и створим економију, какве није било у Србији, па чак ни у Војводини до данас, и ако је тамо било много већих посела у смислу индустријском. Земљиште је било сасвим запуштено, великим делом под водом и без употребљивих зграда, 19 зграда подиђем с чим је подмирена цела потреба економије, 1932, довршим са зидањем.

У исто време, за те године, подиђем воћа 5.000 комада и то чак из Америке добио сам саднице. Што се тиче живинарства увео сам првокласну сортију све на изложбама бирао и и створио 11 живинарника са 2 инкубатора.

56 зрла рођати, од расе сименгалске и иницјавске набавио сам за 6 месеци.

4 оваца са 4 овна од разне крви, расе циџаје, купио сам у Мађарској.

У Загребу на изложби узео сам 10 ком. јокшираца и 10 ком. немачких фајфер свиња за расу, после 2 год. имао сам 250 ком.

Све пољопривредне машине и алате сам набавио, ја чак и трактором прво заорао у Тамнави од постанка.

Поставио сам селекциону станицу једину у окруњу за семе. Подигао сам башићу за поврће пре 14 год. продао једном сељаку 10 к. кромпира, који ни до данас није илаћио, а данас постоји у околини око 400 сељака који се баве башићом и поврћем.

Према свему у најред изложеном ја мислим да нисам био ишћетан ни по друшћиво ни по околину, а поред свећа могу рећи да мени није радна снаћа повећала кайићал, већ смањила. Земљићта нисам (...) кућио ни сћоке. Живи инвенћар ми је мањи данас са 80-90%.

А заићо ево: ићио сам ја од 1930. год. до данас издао за рагну снаћу 3.477.171 дин. плус пореза за 1945. год. 102.00 дин.

Саг да прећем на аграрну реформу. 16 – II – 1946. год. био је поновни прећрес по иићању моћа поседа и месни одбор је оквалификовао као земљорадника мене, а моја 2 сина који су били сћално на имању, као неземљораднике заићо ићио нису коћали и орали, и одрећено им је по 3 ха а мени 20 ха. Жао ми је ићио сам збож имања наћерао ћерку да заврши Пољопривредни факулћет како би имао једно сћручно лице да води брићу о својој имовини, али најалост и поред наше добре воље њој није додељено ниићта ради удомљења, а сћручно знаће ућоћребиићи на 26 хекћара, од чећа оићтада воћњака 12 хекћара, виноћрад 1 хекћар, окућњице 3 хекћара, ићта можемо ми да учинимо са 10 хекћара зираћнож земљићта.

Сћоћа најучићивије молим слави суд да узме у обзир за мене да одреди одобрн максимум око 25 хекћара, на 2 сина 6 хекћара и моју ћерку као сћручњака 9 хекћара, ићио све износи 40 хекћара, а 110 хекћара нек поделе нићтересенћима, од којих знам 4-5 да су до раића продавали своје имање поићили и ћрокарћали ја саг ћраже да им се дели ићућа имовина.

Нићи лудом ићеци, нићи йаметћном остћави.

У нади сам да ће слави суд изаћи у сусрети мојој скромној жељи.

Остћајем понизан,

19. фебруар 1946. год.

А. Алексић²⁰⁴

Совљак

Половином 1948. године, од остављених 20 хектара, одузето је још 15 ха, и све стамбене и пољопривредне зграде са инвентаром.²⁰⁵ Алексићу је, као неземљораднику остављено 5 ха, а за узврат „народне вла-

204 У књизи Пољопривредног одељења, инв. бр. 31 – Деловодни протокол Окружног аграрног суда у Ваљеву 1946-1948, жалба Алексе Алексића, није заведена.

205 Сл. гласник НР Србије бр. 25/1948, стр. 158

сти“ дале су себи у задатак да му изграде стамбени објекат. Алексић није прихватио ту „великодушност“ и иселио се у Америку. Кажу да је у Америку отишао са груменом земље у платненој кесици, окаченој око врата.

Решењем среза Тамнавског бр. 1521, од 3. фебруара 1954, на одузетом поседу Алексе Алексића основано је Пољопривредно добро „Света Поповић“ – Уб.

Цела прича делује нестварно, а поступак тадашњих власти неразуман и несхватљив. Остају питања како је и зашто тако угледно газдинство уништено и није ли се то могло спречити, и да ли се нисмо лако одрицали људи попут Алексића.

Нейравде су безвремене, као и истине, и важје за сва времена.

Општенародна имовина

Политички и уставни императив ФНРЈ био је стварање тзв. општенародне имовине, односно имовине у рукама државе, која ће се плански усмеравати. Док је Уставом ФНРЈ из 1946. године била дозвољена својина и „у рукама приватних физичких и правних лица“ (чл. 14), Уставним законом из 1953. године,²⁰⁶ утврђено је да је „друштвена својина на средствима за производњу... основа друштвеног и политичког уређења земље“. Већ тада приватне својине у привреди није више ни било.

На основу Уставног закона из 1953. године, Извршно веће НР Србије донело је Одлуку о евиденцији непокретне општенародне имовине, 24. марта 1954²⁰⁷, по којој су органи управе обавезни да прикупе податке и воде евиденцију о општенародној имовини, без обзира да ли право управљања припада њима или другим органима. Наложено је да општине образују комисије састављене од одборника и грађана. У фонд општенародне имовине ушла је непокретна имовина (земљиште и објекти) стечена путем конфискације, аграрне реформе, национализације, ПЗФ, трампе у циљу арондације и експропријације.

Одељење за финансије Народног одбора среза Ваљево било је задужено за евидентирање општенародне имовине на територији 8 општина. Послове прикупљања података у општинама обављали су одсеци за имовинско-правне послове.

Крајем јула 1960, Државни секретаријат за послове финансија НР Србије – Управа за општенародну имовину, покренула је кампању за сређивање података о општенародној имовини и упутила захтев општинама за достављање извештаја сваких шест месеци.²⁰⁸ У октобру

206 Сл. лист ФНРЈ бр. 3/1953 и исправка у бр. 4/1953

207 Сл. гласник НР Србије бр. 12/1954

208 МИАВ, фонд: СО Ваљево – Ваљево (1944-), Одсек за имовинско-правне послове, Допис НОС Ваљево упућен НОО Ваљево, 25. јули 1960, кут. инв. бр. 286

исте године, при Ваљевском срезу је формирана комисија од четири члана и две групе, задужене за обилазак општина.²⁰⁹

Општа карактеристика рада комисија за сређивање података и евидентирање општенародне имовине при општинама Ваљевског среза је: недовољно стручно оспособљених лица за дате послове (нису одржани семинари); рад на терену за послове парцелације и идентификације земљишта је отежан (утврђивање фактичког стања) мада је сарадња са катастарским уредима и судовима била добра; да немају довољно финансијских средстава и друго.

Први, детаљно обрађени, подаци прикупљени су септембра 1960. године.²¹⁰

Општина Ваљево

Општина Ваљево, 1960. године, имала је 55 катастарских општина. Геометри су евидентирали општенародну имовину у 21 катастарској општини, а збирке исправа образоване су само у четири К.О. и то 1954. године. Због тога се за податке о општенародној имовини, како пише извештај, „не може тврдити да су тачни“. Из истог разлога, разумљиве су и празнине. Без обзира на непотпуност, извор је драгоцен јер пружа збирне податке о непокретној имовини из фонда општенародне имовине.

По евиденцији, у фонд општенародне имовине „по основу аграрне реформе унето је 143,51.50 ха земљишта“. Сама за себе илустративна је констатација, поновљена 1963. године, да нема „тачних података о укупној површини унетог земљишта у фонд општенародне имовине, броју лица палих под удар Закона о аграрној реформи, броју лица која су добила земљиште из аграрног фонда...“ Да би се средиле евиденције требало је поново прикупити све одлуке од месних народних одбора и омогућити излазак вештака – геометара на лице места. И поред тога, општинске службе су тврдиле да је „поступак аграрне реформе на територији општине углавном завршен“, али да није завршен поступак укњижбе права власништва јер се скоро сво земљиште води на бившим власницима.

У фонд општенародне имовине општине Ваљево „по основу конфискације унето је 118,58.39 ха и око 22 објекта (стамбених и пословних просторија)“, док у другом документу пише – 45 објеката. Нису

209 Исто, исто, Извештај НОС Ваљево о акцији сређивања општенародне имовине, 3. октобар 1960, кут. инв. бр. 286

210 Исто, исто, Сви збирни подаци и табеле урађене су на основу достављених извештаја општина са територије НОС Ваљево, по распису НОС Ваљево из септембра 1960, кут. инв. бр. 286

сачуване одлуке о конфискацији, а у 90% случајева конфискована имовина се води на бившим власницима.

Ситуација са национализованом непокретном имовином, спроведеној по Закону о национализацији приватних привредних предузећа 1946. и 1948, није ништа боља. Извршена је национализација 22 објекта (углавном пословних просторија) и они су предати на управљање разним правним субјектима. Нема записника о преузимању, па се у катастарским оператима воде на старе власнике. Још увек нису биле регулисане накнаде због не извршене процене национализованих објеката.

Национализацијом најамних зграда и грађевинског земљишта из 1958. године²¹¹ у фонд општенародне имовине унето је, 1960. године, 370,00.00 ха у ужем грађевинском подручју града Ваљево и туристичког места Дивчибаре. Поступак национализације најамних зграда спроводиле су општинска и среска комисија за национализацију. Код овог типа национализације, највећи проблем је процена и одређивање висине накнаде. Учинак за укупан број донетих решења није „ни 1%“, односно донета су решења за 17 станова и 153 пословне просторије. По жалбама, враћено је 14 пословних просторија бившим власницима, а по корекцији (није постојао интерес заједнице) враћене су 32 пословне просторије, тако да је остало укупно 107. Решења о накнади донета су само за пет објеката.

Што се тиче експропријације – спроведене до априла 1963, на територији општине Ваљево, у циљу стамбене, комуналне и друге изградње (грађевински објекти и пољопривредно земљиште) – Одсек за имовинско-правне послове СО Ваљево није имао податке јер је поступак био у надлежности Народног одбора среза Ваљево.

По основу Закона о пољопривредно-земљишном фонду (ПЗФ)²¹², у фонд општенародне имовине унето је 1937,32.00 ха. Од укупне површине, око 85%, додељено је на трајно коришћење земљорадничким заједницама.

У надлежности Одсека за имовинско-правне послове било је разматрање пријава о „самовласном заузећу земљишта“. У 1963. години достављено је 1150 пријава. Овако велики број неправног заузећа

211 Сл. лист ФНРЈ бр. 52, од 31. децембра 1958.

212 Исто, бр. 22, од 27. маја 1953. Законом о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама, од 22. маја 1953, земљорадницима је одузет сав вишак обрадивог пољопривредног земљишта изнад 10 ха, с тим што су породичне задруге и домаћинства, под одређеним условима (више чланова, земља лошијег квалитета), могли задржати у својини највише до 15 ха.

земљишта указује на незадовољство бивших власника и на неодговорно и недомаћинско понашање заједнице према тзв. општеној имовини. У већини случајева, имовинско-правни односи нису били регулисани (накнада, парцелација, укњижба у фонд општеној имовине и др.) и земљиште се још увек водило на бивше власнике који су плаћали порез.

Основи сјџцања земљишта у ха

Конфискација	119,00.00
Аграрна реформа	143,00.00
Национализација	370,00.00
Закон о ПЗФ	1937,00.00
Остало земљиште и путеви и воде	7337,00.00
Укупно	9940,00.00

Од ових површина највише је дато на коришћење „друштвеним организацијама и установама“ – 1597,86.06 ха, задругама – 1026,39.17 ха, пољопривредним добрима – 409,52.20 ха, а затим осталим корисницима (економијама предузећа, под закуп итд).

У „Информацији о стању и проблемима фонда непокретне општеној имовине на подручју општине Ваљево“ из 1963. године²¹³ пише да правна документација „скоро уопште не постоји“ и да по том питању ни после 9 година, од доношења Одлуке о евиденцији непокретне општеној имовине, није много урађено. Листа разлога из 1960, само је поновљена и проширена на: неуредне евиденције, недовољан надзор коришћења те имовине, лоша организациона и кадровска оспособљеност Одсека за имовинско-правне послове и друго.

Општина Каменица

Основи сјџцања земљишта у ха

Конфискација	77,00.00
Аграрна реформа	-
Закон о ПЗФ	1315,00.00
Остало земљиште и путеви и воде	2,00.00
Укупно	1394,00.00

213 МИАВ, фонд: СО Ваљево – Ваљево (1944-), Одсек за имовинско-правне послове 1963, кут. инв. бр. 286

Општина Осечина

<i>Основи сјицања земљишта у ха</i>	
Конфискација	158,00.00
Аграрна реформа	29,00.00
Закон о ПЗФ	222,00.00
Остало земљиште и путеви и воде	35,00.00
Укупно	444,00.00

Општина Мионица

<i>Основи сјицања земљишта у ха</i>	
Конфискација	8,24.57
Аграрна реформа	116,26.55
Закон о ПЗФ	1111,12.10
Остало земљиште и путеви и воде	5133,41.23
Укупно	6369,04.45

Општина Љиž

<i>Основи сјицања земљишта у ха</i>	
Конфискација	21,43.49
Аграрна реформа	58,71.19
Закон о ПЗФ	831.69.30
Остало земљиште и путеви и воде	1995,50.46
Укупно	2907,34.44

Општина Уб

<i>Основи сјицања земљишта у ха</i>	
Конфискација	814,00.00
Аграрна реформа	1928,00.00
Закон о ПЗФ	4509,00.00
Остало земљиште и путеви и воде	13,00.00
Укупно	7265,00.00

Општина Лазаревац

<i>Основи сјицања земљишта у ха</i>	
Конфискација	329,00.00
Аграрна реформа	401,00.00
Закон о ПЗФ	1283,00.00
Остало земљиште и путеви и воде	2345,00.00
Укупно	4348,00.00

Општина Лазаревац није имала специјализовану комисију зато што су се послови одвијали без тешкоћа (финансије, рад на терену, сарадња са Јавним правобранилаштвом, Уредом за катастар, Јавним тужилаштвом и судовима).

У извештају НОО Лазаревац – Одељење за финансије, од 23. јула 1960, пише и следеће:

„Аграрна реформа

Из поседа 42 домаћинства издвојено је у фонд општенародне имовине 401,00.00 ха. Од ње површине 378,00.00 ха подељено је аграрним интересентима, а остатак земљишта је неподељен и служи за јавне потребе овог одбора. До јула 1960, када је достављен извештај, ни у једном случају није донето решење о коначном употреби земљишта аграрним интересентима.

Што се тиче земљишта које је постало општенародна имовина по основу конфискације (било да је одузето од „народних непријатеља“ или због неизвршавања привредних обавеза) сређено је како фактички тако и правно.

Подаци о земљишту одузетом по осталим основама (ПЗФ, експропријација) нису сређени јер предметни нису правно сprovedени из техничких разлога.”

Општина Лајковац

За општину Лајковац нема података о општенародној имовини. Велики проблеми ове општине проистекли су због честог мењања територијалне припадности појединих катастарских општина чија су седишта била у Убу, Мионици, Лазаревцу, Љигу и Ваљево. У моменту доставе извештаја (1960) подаци за 9 катастарских општина били су у обради, а планирано је да се сређивање осталих 9 К.О. обави наредне године.

Почетком 1962. године Државни секретаријат за послове финансија НР Србије доставио је НОС Ваљево – Одељењу за финансије предмете „објеката“ аграрне реформе чије се земљиште налази у катастарским општинама са територија општина: Ваљево, Каменица, Лазаревац, Лајковац, Љиг, Мионица и Уб²¹⁴. Нема података за Осечину и Обреновац, који у том периоду, територијално није припадао Ваљево. Општине су обавестили НОС Ваљево, повратно у форми списка, да су примиле предмете. На списковима се налазе

214 Исто, фонд: Скупштина среза Ваљево (1944-1967), Извештаји НОО: Ваљево, Каменица, Лазаревац, Лајковац, Љиг, Мионица и Уб о пријему предмета аграрне реформе који су прослеђени НОС Ваљево од стране Државног секретаријата за послове финансија НР Србије, јануар-фебруар 1962 кут. инв. бр. 304, пр. бр. 78

имена физичких и правних лица, и место. Нема података о величини одузетих земљишних поседа.

НОО Ваљево достављено је 77 предмета, НОО Каменици – 2, НОО Лазаревац – 47, НОО Лајковац – 35, НОО Љиг – 22, НОО Мионица – 46 и НОО Уб – 134. Из овога произилази да су по Закону о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији на територији ових општина одузети од поседи од 363 бивша власника.

Поступак аграрне реформе претежно је спровођен у периоду 1946-1948, али и касних шездесетих, када су доношена решења о коначној додели земљишта аграрним субјектима (1960-1967). Како и ко је надлежан у поступку спровођења поступка потврђено је дописом Републичког секретаријата за финансије, упућеном СО Ваљево, 18. јула 1967,²¹⁵ где, између осталог, пише да „одредбе Закона о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији о неземљорадничком максимуму имају трајан карактер.“ Послове проистекле из примене Закона решавали су општински органи управе надлежни за имовинско-правне односе и доносили решења у првом степену о утврђивању објеката аграрне реформе на земљорадничким поседима. С обзиром да је долазило до спорова између две општине, у случајевима када земљиште лежи на територији две општине, примат је имала она општина која је прва покренула поступак.

Имајући у виду расположиве изворе може се закључити да су предмети непотпуни, односно да нису ни фактички, ни правно спроведени, што говори о недовољној стручној оспособљености и неорганизованости служби органа управе. За олакшавајућу околност могу се узети честе административно-територијалне промене. Због непотпуних евиденција није могућа израда валидне паралеле између података о аграрној реформи из 1946. са подацима из 60-тих година 20. века.

Доношењем *Закона о враћању (реституцији) имовине црквама и верским заједницама* (2006)²¹⁶, али и *Закона о пријављивању и евиденцирању одузете имовине* (2005)²¹⁷ „поступак аграрне реформе“ је завршен.

215 Исто, фонд: СО Ваљево – Ваљево (1944–), Секретаријат за управно-правне послове 1967, кут. инв. бр. 273

216 Сл. гласник Републике Србије бр. 46/2006

217 Исто, бр. 45/2005

Регистар географских имена

А

Америка 138, 141, 143, 145
Аустрија 143
Аутономна Покрајина Војводина,
видети под: Војводина
Аутономна Покрајина Косово и
Метохија 137

Б

Ба 98-102, 135
Бабајић 13, 25, 33, 77, 90, 98, 101, 102
Бабина Лука 12, 24, 33, 38-40
Бајевац 13, 27, 33, 34, 35, 55, 63
Балиновић 12, 42
Банат 70
Банатски Брестовац 40
Бањани 13, 27, 35, 36, 133, 139
Баталаге 13, 27, 37
Бачевци 12
Белановица 91, 99, 100, 102
Бело Поље (код Ваљева) 43
Бело Поље (Посавски срез) 13
Белошевац 12, 37, 38, 43, 54, 59
Београд 9, 33, 34, 36, 37, 39, 42, 46,
47, 49, 51, 59, 62, 63, 65, 68-70, 76,
80, 81, 86, 88-90, 102, 104, 105,
108, 109, 112, 113, 115, 117, 130,
132, 136, 138-143
Београдски округ 87, 136
Беомужевић 12
Берковац 13, 25, 40, 68, 77, 101
Битољ (Македонија) 41

Близоње 12, 38, 39, 51
Бобова 12
Богатић 12
Богдановица 13
Боговађа (манастир) 48, 51, 64, 78,
84, 99, 105, 122-129
Боговађа (МНО) 123
Боговађа – Прњавор 64
Бољковци 92, 102
Босна 123
Бошњановић 13
Брајковац 91
Бранковина 12, 24, 38-40, 65, 72
Бранговић 12
Бранчићи 98, 137
Братачић 12
Бргуле 13, 79
Бргулице 13
Брежђе 13, 26, 40, 41
Брезовица 13, 27, 35, 36, 37, 45
Брезовице 12, 24, 40, 42
Бровић 13
Бугарска 143
Бујачић 12, 52, 60, 76
Буковац 13, 26, 41, 43, 82

В

Ваљево 5-7, 10-13, 20-24, 33-44,
46-56, 59, 60, 62-66, 69, 70, 73-78,
80-83, 85, 86, 88, 89, 95, 98-103,
107-109, 112, 115, 117-123,

125-131, 133, 135, 138, 139,
141-143, 146-149, 151, 152
Ваљевска Каменица 12, 20, 44, 45, 149,
151, 152
Ваљевски крај 5-8, 11, 12, 31, 104,
105, 138
Ваљевска нахија 108
Ваљевска област 10, 11
Ваљевски округ 5-7, 11-13, 19, 20,
22-24, 29, 33-35, 37, 40, 42, 43, 47,
50, 53, 66, 72, 83, 87, 94, 96, 107,
134, 136
Ваљевски срез 7, 10, 12, 13, 23, 24,
40, 48, 50, 52, 54, 60, 61, 64, 65, 67,
72, 78, 85, 98, 109, 111, 112, 114,
116, 146-148
Велико Поље 13, 22, 28, 95, 97
Велишевац 13
Веселиновац 12
Вировац 13, 67
Војводина 18, 40, 79, 87, 93, 118, 143
Вољавча (манастир) 123
Врагочаница 12, 23, 25, 44
Врачевић 99
Врело 13, 27, 45
Врњачка Бања 42
Вртиглав 13, 51, 80
Врујци 26
Врховине 13, 34
Вујиновача 12, 23, 82, 83, 116, 117
Вукићевица 13, 28, 29
Вукона 13, 27, 46

Г

Гвозденовић 13
Годечево 83
Гола Глава 12, 25, 43, 44, 46, 47
Горић 12
Горња Буковица 12, 23, 25, 47, 48
Горња Грабовица 12, 43
Горње Лесковице 12

Горњи Врачевић 13, 26, 48, 78, 125
Горњи Лајковац 13, 40, 41, 68
Горњи Милановац 92, 93, 98, 101
Горњи Мушић 13, 26, 27
Грабовац 13, 28, 69, 95, 96, 109,
132-134
Грабовац (манастир) 109, 132
Грабовица 24, 43, 48, 49
Градац (река) 108
Грчка 143
Гукоши 98, 137
Гуњевац 13
Гуњица 13

Д

Дегурић 12
Демократска Федеративна
Југославија (ДФЈ) 18
Дивци 12, 24, 49, 50, 55, 65
Дивчибаре 43, 148
Дићи 137
Докмир 13, 27, 40, 50, 51, 109
Докмир (манастир) 109
Доња Буковица 12
Доња Грабовица 12, 49
Доња Топлица 26, 44, 51
Доње Лесковице 12
Доњи Бањани 101
Доњи Врачевић 13, 26, 51, 78, 125, 126
Доњи Лајковац 44, 78, 79, 100, 128
Доњи Мушић 13, 51
Драгијевица 12, 25
Драчић 12, 24, 51, 52
Дрен 13, 28, 95
Дружетић 12, 52, 53, 99
Дупљај 12
Дучић 13, 26, 53, 100, 102

Ђ

Ђурђевац 13, 26, 54, 55, 60, 83, 84

Е

Европа 11

Ж

Жабари 12, 51, 76

Жарково – Београд 99

Живковци 91, 92

З

Забрдица 12, 38

Забрежје 13, 28, 95, 96

Заграђе 98, 99, 101, 102

Загреб 118

Западна Србија 105, 109

Зарубе 12, 51, 52, 76

Звечка 13, 28, 95

Звиздар 13, 55

Златарић 12, 42, 43, 56, 120, 121

Златарић – Јовања 24, 42

Златарић – Рибари 24, 55, 56

Зукве 13

И

Ивановци 137

Италија 143

Ј

Јабланик 115

Јабланица (МНО) 12, 42, 141

Јабланица (река) 120

Јабучје 13, 27, 28, 56-58, 122

Јагодина (Светозарево) 92, 100

Јадар (река) 11

Јајчић 13, 26, 58, 59, 90, 100, 102

Јасеница 12, 48

Јаутина 47

Јеленча (Срез поцерски) 72

Јовања 12, 42, 105, 109, 120

Јовања (манастир) 109

Јошева 12, 13, 28, 38, 46, 61

Југославија 11, 15, 16, 104

К

Кадина Лука 13, 26, 59, 100, 102

Калањевци 91, 92, 99

Калемегдан (део Београда) 141

Каленић 13, 27, 28, 59

Калиновац 13, 35-37

Каменица, видети под: Ваљевска
Каменица

Канада 143

Качерски срез 136

Кланица 12, 50, 65

Клашнић 13, 54, 55

Клинци 12, 24, 38, 59, 60

Кличевац (засеоц) 82

Кључ 13, 26, 54, 60

Ковачице 12, 51, 52

Ковин 70

Кожуар 13, 27, 60

Козељ 137

Козличих 12, 48

Колубара (област) 115, 138

Колубара (река) 11

Колубарски срез 7, 10, 12, 13, 23-25,
33, 41, 48, 59, 60, 67, 68, 74, 77,
78, 82, 84, 86, 90, 98, 125-129, 135,
137

Команице 13, 26, 27, 60

Косјерић 53

Котешица 12, 24, 61-63

Коцељева 52, 53, 72

Кочина Крајина 113, 118, 130

Краљевина Југославије 18

Краљевина Срба, Хрвата и
Словенаца (Краљевина СХС) 18

Кртинска 13, 28

Крчмар 13, 22, 43, 63

Кршна Глава 13, 50

Кунице 12, 82

Купиново 132

Л

Лазаревац 7, 13, 150, 151
Лазаревачки срез 87, 88
Лајковац 13, 27, 35, 63, 66, 87, 151
Лалинци 92, 102
Латковић 13, 26, 64, 78, 102, 123,
125, 126, 127
Лелић 12, 25, 64, 65, 108, 109, 110,
111, 112
Лепавина (код Копривнице -
Хрватска) 118
Лесковац 76, 100
Лесковице 64, 65
Липље 103, 137
Лисо Поље 13, 79
Лозница 12, 25, 50, 65
Лончаник 13, 28
Лопатањ 12, 25, 45
Лукавац 12, 25, 50, 65

Љ

Љиг 8, 98-100, 135, 150-152
Љиг (река) 11, 135
Љишки срез 7, 13, 40, 78, 91, 92,
98-103, 127, 135, 137
Љубинић 13, 28, 66
Љубостиња (река) 43

М

Мађарска 143
Мајиновић 12, 86
Македонија 140
Мали Борак 13, 27, 66, 67
Мали Бошњак 71
Маљевић 13, 51, 67
Маљен 11
Маркова Црква 13, 26, 65, 67
Мијачи (засеок) 42
Миличиница 12, 25, 45
Милорци 13, 28, 29

Мионица 8, 12, 20, 55, 67-69, 75, 86,
101, 113, 122, 150-152
Мионица (варошица) 13, 26, 41, 67,
69, 86, 100, 102
Мионица (село) 13, 26, 68, 80
Моравци 103, 136, 137
Моравци (манастир моравички) 136
Мратишић 13
Мрчајевци 138
Мрчић 13, 43, 74, 75, 82
Мургаш 13, 27, 69, 90

Н

Наномир 13, 44
Немачка 143
Непричава 13-35
Ниш 68
Нова Енглеска 139
Новаци 13, 27, 28, 69, 109
Новаци (манастир) 109
Нови Сад 108, 123

О

Обреновац 8, 12, 13, 20, 28, 45, 89,
96, 97, 132, 133, 151
Оглађеновац 12, 25, 45
Окружни народни одбор Ваљево
(ОНО) Ваљево, Округ ваљевски,
видети под: Ваљевски округ
Окружни народни одбор (ОНО)
Чачак, видети под Чачански
округ
Орашац 13, 28
Осат (БиХ) 123
Осеченица 13, 26, 70
Осечина 12, 45, 70-73, 150
Осечина (варошица) 70
Осечина (село) 70
Осијек (Хрватска) 49
Осладић 12, 45
Остружањ 12, 25, 71

П

Пакље 12, 42
Палежница 13, 26, 27
Паљуви 13, 27
Памбуковица 13, 27, 71-74, 130, 131, 142
Пауне 13, 26, 38, 43, 74, 75, 82
Паштрић 13, 26, 69, 75, 77, 113, 114
Пепељевац 13, 26, 75, 76, 78, 79, 125, 127
Петка 88
Петница 12, 25, 51, 52, 59, 60, 76, 118
Пироман 13, 28, 96
Планиница 13, 22, 26, 77, 98-103
Плужац 12, 70
Повлен 11
Подгорина (област) 115
Подгорски срез 7, 10, 12, 23-25, 46, 70, 71, 85, 86
Подрински округ 52
Пољанице 137
Попадић 13, 26, 67, 76, 77, 101, 113
Попучке 12, 25, 50, 52, 65, 77, 78
Посаво-тамнавски срез 52, 71
Посавски срез 7, 10, 12, 13, 23, 24, 28, 66, 69, 94-97, 134
Пођута 82, 115, 116, 117
Поцерски срез 72
Придворица 13
Пријездић 12, 51, 52
Причевић 12, 78
Прњавор 13, 26, 48, 51, 75, 78, 84, 99, 100, 122, 123, 125, 128
Пустиња (манастир) 105, 109, 115, 117

Р

Рабас 12, 46, 62, 63
Рабровица 50
Равње 12, 51, 52
Радљево 13, 27, 79

Радобић 13, 26, 80
Радуша 13, 27, 80
Рађево Село 12, 25, 48, 80-82
Рајковић 13, 26, 41, 74, 82
Ракари 13, 26, 68, 101, 102
Ратари 13, 28, 29, 77
Ратковац 13, 44, 67, 78, 79
Рвати 13, 96
Ребељ 12, 25, 42, 82, 83, 116
Ребељ – Пођута 42, 82, 116
Рибница (манастир) 109, 113
Робаје 13, 41, 82
Ровни 12, 82, 83, 116
Рубрибреза 13, 35, 63
Руднички округ 136
Рукладе 13, 34, 57
Румунија 143

С

Сава 132
Савез Совјетских Социјалистичких Република (СССР) 16
Сандаљ 12
Санковић 13, 26, 83, 84
Седлари 12
Сирдија 12, 45, 71
Ситарице 12
Скела 13, 28, 96, 97
Скобаљ 13, 66, 67
Славковица 13, 26, 84, 93, 98-101
Слатина 13
Словац 12, 44, 65
Совач 12, 42, 82, 83
Совљак 8, 13, 22, 27, 65, 72, 84, 87, 88, 90, 138, 139, 140, 142, 144
Србија 7, 9, 11, 13, 18, 48, 52, 66, 84, 87, 94, 104-106, 108, 109, 111, 112, 117, 118, 137, 138, 143, 146
Срески народни одбор (СНО)
Ваљево, Срез ваљевски, Срез
Ваљево, Скупштина среза

Ваљево, видети под: Ваљевски
срез

Срески народни одбор (СНО)
Ваљевска Каменица, касније
Осечина, Срез подгорски,
видети под: Подгорски срез

Срески народни одбор (СНО)
Лазаревац, Срез Лазаревац,
видети под: Лазаревачки срез

Срески народни одбор (СНО) Љиг,
Срез љишки, видети под: Љишки
срез

Срески народни одбор (СНО)
Мионица, Срез колубарски,
видети под: Колубарски срез

Срески народни одбор (СНО)
Обреновац, Срез посавски,
видети под: Посавски срез

Срески народни одбор (СНО) Уб,
Срез тамнавски, видети под:
Тамнавски срез

Српска православна општина
Ваљево 106

Српска православна црквена
општина у Грабовцу 133

Ставе 86

Станина Река 12, 86

Стапар 12

Степање 13, 33, 35, 63

Степојевац 66

Стрмна Гора 12

Стрмово 13, 26, 78, 84, 125, 129

Струганик 13, 27, 67, 68, 84, 102

Стубленица 13

Стублине 13, 29, 97

Стубо 12, 83

Суботица (мачванска) 72

Сувобор 11

Суводање 12, 25, 45, 85, 86

Сушица 12

Т

Табановић 13, 27, 67, 86

Таково 13, 28, 86

Тамнава (област) 8, 105, 130, 138,
140, 144

Тамнава (река) 11, 139

Тамнавски срез 7, 10, 12, 13, 23, 24,
27, 28, 34-37, 50, 56, 63, 65, 66, 71,
72, 87, 88, 90, 131, 142

Тврдојевац 13, 28, 55, 87

Тодорин До 13, 48

Толић 13, 27

Трлић 13, 28

Трњаци 13, 88, 90

Трстеница 13, 29

Трудель 92, 100

Тубравић 12, 42, 82, 83, 116

Туђин 12, 45

Тулари 28, 87

Тупанци 12, 78, 83

Турска 143

Ћ

Ћелије (код Лајковца) 87, 88

Ћелије (манастир код Лелића) 105,
108-112

У

Уб 12, 13, 20, 28, 36, 56, 87-90, 138,
139-141, 145, 150-152

Ужички округ 83

Уровци 13, 29, 97

Ушће 13, 29

Ф

ФНРЈ (Федеративна Народна
Република Југославија) 18, 104, 146

Француска 143

Х

Хиландар (манастир) 104, 122

Ц

Цариград 122
Цветановац 13, 27, 59, 90
Црвена Јабука 13
Црквена општина памбуковачка 131
Црна Гора 106
Црниљево 12, 45, 71
Црногорски срез 83

Ч

Чачак 91, 92, 99-102, 137
Чачански округ 7, 102
Чачански срез 7
Чучуге 13, 44

Ш

Шабац 45, 46, 72, 141
Шабачка Каменица 73
Шабачки округ 7, 72
Шабачки срез 7
Шабачко-ваљевска епархија 132
Шарбане 13, 28, 66, 79, 90
Штавице 100, 101
Шутци 91, 99
Шушеока 13, 54, 55